

HID

TÁRSADALMI, IRODALMI
ÉS KRITIKAI SZEMLE

1949 január

T A R T A L O M:

VLADIMIR MAJAKOVSZKI: Lenin temetése (1) — SZABÓ
IDA: Szerbia Kommunista Pártja VIII. vajdasági tartományi
értekezlete (4) — Az SzKP VIII. vajdasági pártértekezletének
határozatai (6) — GÁL LÁSZLÓ: Ady Endre halálának har-
mincadik évfordulóján (11) — ADY ENDRE: Ultimátum (13)
— HRISZTO BOTEV: Imádság, vers (15) — SEBESTYÉN
MÁTYÁS: Az én apám (17) — MARKOVICS JÁNOS: Tél a
cigánytanyán, vers (29) — Jugoszláv írók válasza F. Gladkov,
N. Tihonov és más szovjet íróknak (31) — ZÁKÁNY ANTAL:
Szénlopó Ábel emlékezete, vers (37) — GYETVAI KÁ-
ROLY dr.: Az új Szerbia államisága és alkotmánya (38) —
HEISLER GYÖRGY: Eredményeink — Föladataink (41) —
OLAJOS MIHÁLY: Világ szemle (48)

FIGYELŐ:

Az írószövetség vezetőségi plenumának határozatai (52) —
LÖRINC PÉTER: Első nyilvános irodalmi vitánk (54) —
B. K.: A lengyel nép legnagyobb költője (59)

SZEMLE:

V. G. L.: Tolsztoj utódai, Tolsztoj nevének imperialista fel-
használása ellen (63).

TÁRSADALMI, IRODALMI ÉS KRITIKAI SZEMLE

MEGJELENIK HAVONTA

SZERKESZTI: A SZERKESZTŐ BIZOTTSÁG

FELELŐS SZERKESZTŐ: OLAJOS MIHÁLY

SZERKESZTŐSÉG: NOVISZÁD, JOVÁN GYÖRGYEVICS UTCA 2. TELEFON 25-85

KIADÓHIVATAL SZUBOTICA, ENGELS UTCA 9

TELEFON: SZUBOTICA, 414

ELŐFIZETÉSI DÍJ: EGY ÉVRE 120 DINÁR, FÉL ÉVRE 65 DINÁR, EGYES SZÁM ÁRÁ 12 DINÁR

POSTATAKARÉKSZÁMLA 32-906-031. - LAPZÁRTA MINDEN HÓ 10-ÉN.

Kéziratokat nem őrizünk meg és nem adunk vissza.

JUGOSZLÁVIAI MAGYAR IRÓK

MEGJELENT

GAJDOS
TIBOR

**TÜZ A HEGYEK
KÖZÖTT**

REGÉNY HANGYA ANDRÁS
ILLUSZTRÁCIÓIVAL

MARKOVICS
JÁNOS

A MUNKA ASSZONYA

A „Hid“ irodalmi pályázatán első díjat
nyert elbeszélő költemény

HANGYA ANDRÁS RAJZAIVAL

SAJTÓ ALATT

GÁL LÁSZLÓ

Versek

MEGRENDELHETŐ: **HID** SZUBOTICA, ENGELS UTCA 9.

VLADIMIR MAJAKOVSZKI:

LENIN TEMETÉSE

— Részlet a »Lenin« című poémából —

Száz év
nem látja,
amit e tél látott.
E napot
tanítják
elborult korok.
A borzalomtól
felsírt
a hideg vas,
s a kommunista
gyermekként
zokog.
Görnyedt
háunkat
vonszolva visszük
végig az utcán:
— Mondd,
hát ez lehet?
S a körúton —
az utcák
végtelen során
úszik a színház,
ravatal —
gyászmenet ...
Kuszik az öröm,
mint a csigaház,
s az örjöngő gyász
rohan.
Nem csillog a jég
a nap nem meleg
és koromfekete a hó,
mely imbolyogva,
lassan mindent betemet.
És hull,
mint újságból a szó,
hull át a fekete szitán ...

Szerszámja mellett,
 mint a golyó talán,
 amely agyába fur —
 a munkást,
 az üzemben,
 így verte meg a hir.

S mintha saját
 könnyétől
 telt pohár lenne.

amely most kicsordult
 és folyik szerte-széjjel.

És a szegényparaszt,
 aki nyitott szemekkel
 nézte és várta mindig a halált:
 most elfordult asszonyától —
 ne lássa, nem sír.

de elárulják
 a semmit
 görcsösen

markoló ujjai.
 Kőember volt.
 Most nézz felé:
 ajkát harapja és vacog.

Ugy bömböl az agg,
 mint a kiskölyök
 és a kisgyermek homlokán
 bús redők...

És viszi a szél,
 át
 a határokon

és bezokog a börtönrácsokon:
 egy kis szobában,

Moszkvában, valahol
 egy holttest fekszik...

A forradalom atyja
 és fia.

Vége.
 Vége.
 Vége.

Ki hiszi el?

A város,
 melyet az uraktól elragadt?
 Hiszen minden utcakő ismerte Lenint!
 Rajtuk dobogott
 a legszentebb

Október
 és mindent Ő mondott,
 amit a zászló mond
 és minden lobogó
 csak Neki
 beszélt!

Ő álmodozta, s Néki álmodták —
itt minden torony hallgatta Lenint
s mind büszkén menne
 máglyára Vele.
Itt minden munkás ismerte Lenint
S ha úgy kell,
 Véle,
 sírva sirba hull.
Hisz' harcra vitte, zengő győzelemre
s Lenin akarta:
 a proletár
 az UR!
Itt minden paraszt ismerte Lenint,
szívébe írta,
 hőbben az imánál. —
Hisz' Lenin akarta:
 a föld
 az övék!

(Gál László fordítása)

SZERBIA KOMMUNISTA PÁRTJA

VIII. VAJDASÁGI TARTOMÁNYI ÉRTEKEZLETE

Irta: Szabó Ida

1948 december 23-tól 25-ig tartották meg a nyolcadik vajdasági tartományi pártértekezletet.

A pártértekezlet időpontja egybeesik azokkal a napokkal, amikor dolgozó népünk nagy sikereit és győzelmeit aratta. Ötéves tervünk második esztendeje főadatainak megvalósításában és egybeesik azokkal a napokkal, amikor gyáraink és vállalataink munkaközösségei egymásután győzedelmesen valósították meg az 1948 évi terveket.

A nyolcadik tartományi pártértekezletet nagyjelentőségű Vajdaság pártszervezete, annak további fejlődése és a belső pártélet további megszilárdítása tekintetében.

A hetedik tartományi pártértekezletet, amelyen megválasztották a Tartományi bizottság vezetőségét, 1945 áprilisában tartották meg akkor, amikor még állt a harc a hitlerista bandák ellen. Bár még háború volt, Pártunk az akkori helyzetben is megtartotta a választásokat, ami újabb bizonyítéka annak, hogy belső élete a belső párt-demokrácia elvein alapszik. Attól az időtől a nyolcadik pártértekezletig Pártunk munkájában nagy sikereket és látható eredményeket ért el.

A nyolcadik pártértekezleten Vidics és Bogdanov elvtársak jelentése fölmerítette a vajdasági pártszervezet fejlődését és munkája eredményeit.

Vajdaságnak — nemzetiségi összetétele miatt — meg van a maga különlegessége. A nemzetiségi gyűlölködést mind a régi Jugoszláviában, mind a megszállás alatt a véksőkig szították. A felszabadulás után a nemzeti kisebbség egyrésze reakciójának hatása alá került, amely meglapult és sovíniszta revíziós törekvéseket táplált. Éppen ezért Pártszervezetünkre hatalmas föladat hárult. Mint ahogy azt Vidics elvtárs a nyolcadik pártértekezleten mondotta: »Pártunk egyik fő feladata az volt, hogy a Vajdaságban politikai harc fejlődjön, hogy különböző intézkedésekkel meggyorsuljon a differenciálódás folyamata, megszervezve egyúttal a széles Népfrontot a politikai testvériség és egység alapján, amelynek politikáját folytatta Pártunk a háború előtt és a háború egész folyamán.

Pártunk Jugoszlávia Kommunista Pártja Központi Bizottságának és Szerbia Kommunista Pártja Központi Bizottságának támogatásával állandó harcot folytatott, hogy a nemzetiségi kérdésben a Vajdaságban is a helyes felfogás érvényesüljön. Pártunk tetteiben megnyilvánuló következetes internacionalista politikájával hatalmas eredményeket ért el a szilárd testvériség és egység megvalósításában és ez ma országunk egyik legerősebb oszlopa. Azok a nagy sikerek, amelyeket Pártunk Jugoszlávia Kommunista Pártja Központi Bizottságának vezetésével Tito marsallal az élen elért, legjobban bizonyítják, hogy Pártunk helyesen alkalmazta a markszizmus-leninizmus tanításait, Sztalin tanításait a Kommunista Párt és a nemzeti kisebbség viszonyának kérdésében.

A hetedik és nyolcadik pártértekezlet között Pártunk látható eredményeket ért el abban a harcban is, amely országunkban a szocializmus kiépítéséért folyik.

Ebben az időszakban hatalmas reformokat hajtottak végre, államosították a gazdasági magánvállalatokat és különböző intézkedéseket hoztak a kapitalista elemek fejlődésének megakadályozására a falvakban.

Vidics elvtárs beszámolójában kiemelte, hogy Vajdaság párttagsága ezekben a kérdésekben a népi és paraszti tömegek forradalmi kezdeményezésének megszervezésével és fejlesztésével érettségéről tett tanúbizonyságot. Ezekből a példákban látható pártunk megbékülhetetlen harca a kizsákmányolók minden árnyalata ellen.

Hatóságaink további intézkedései, amelyeket Pártunk vezetésével hajtottak végre, még jobban kiélezték a faluban a viszonyt az osztályellenséggel.

A nyolcadik pártértekezlet megállapította, hogy a tapasztalat hiánya miatt éppen ebben a harcban, a kulákok elleni harcban eleinte hibák történtek, sőt ingadozás is volt. Pártunknak harcot kellett indítania, hogy leküzdje az ingadozást és a különböző káros felfogásokat.

A nyolcadik pártértekezlet azt is megállapította, hogy ezeket a hibákat Jugoszlávia Kommunista Pártja Központi Bizottságának és Szerbia Kommunista Pártja Központi Bizottságának döntő segítségével kiküszöbölték és a felvásárlási kampányban a Központi Bizottság vonalvezetésének végrehajtásával a Pártszervezet megszilárdult. A káderek politikai-eszmei színvonala emelkedett és elterjedt annak a föladatnak a tudata, hogy a magán-kapitalista önkényt a faluban korlátozni kell és alá kell rendelni a szocializmus kiépítése érdekeinek.

A nyolcadik pártértekezleten felsorolták a Pártszervezetünk szilárdaságáért és tisztaságáért valamint a marxista világnézet elterjedéséért folytatott harc eredményeit is. Vajdaság pártszervezete gyorsan növekedett és megszilárdult megtisztítva sorait a véletlen útítársaktól és a Pártba furakodott idegen elemektől. Ez harc volt a Párt megszilárdításáért és bolsevizálásáért.

Pártszervezetünk továbbá gondot fordított a párttagok eszmei-politikai föleemelkedésére, fölkelte az érdeklődést a marxizmus-leninizmus megismerése és a fokozott eszmei-politikai munka iránt, betartva Tito elvtárs szavait: »hogy a Párt minden tagja, de különösen a vezető elvtársak kötelesek állandóan foglalkozni önmaguk képzésével, tanulniuk kell, hogy ne maradjanak le, hogy az idő ne gázoljon keresztül rajtuk, hogy alkalmas vezetőkké váljanak, mert a marxizmus-leninizmus ismerete a legerősebb fegyver számukra a mai küzdelemben.«

Pártunk harcot folytatott azért, hogy Tito elvtárs ezen szavait, ezt az öntudatot beoltsa a Párt minden tagjába.

Minden pártszervezetünkben áttanulmányozták »Az SK(b)P történetének rövid tanfolyamát«, »A leninizmus kérdéseit«, »Jugoszlávia népfelszabadító harcát«, »Pártépítést«, »A dialektikus materializmust« stb.

A marxizmus-leninizmus tanának helyes alkalmazása és az SK(b)P tapasztalatai nagy mértékben hozzájárultak ahhoz, hogy a Vajdaság pártszervezete látható eredményeket érjen el tevékenysége minden téren, hogy kimélyítse népi forradalmunk vívmányait Öt éves Tervünk föladatainak végrehajtásában. A marxizmus-leninizmus segítette Pártszervezetünket a szocializmus kiépítésével kapcsolatos mindennapi föladatainak megvalósításában.

A nyolcadik tartományi pártértekezlet az eredmények mellett bíráltnak és önbírálatnak vetette alá az eddig végzett munka minden hibáját és hiányosságát.

A nyolcadik tartományi pártértekezlet megmutatta Pártunk megbonthatatlan egységét is, még egyszer megmutatta Pártunk erejét és egységét megmutatta hűségét és ragaszkodását a marxizmus-leninizmus-hoz. Ez az értekezlet is megmutatta, hogy ezt az egységet nem bonthatják meg a Tájékoztató iroda semmilyen indokolatlan támadásai Pártunk és vezetősége ellen, megmutatta, hogy Pártunk sorai szilárdan tömörülnek Jugoszlávia Kommunista Pártja Központi Bizottsága és Tito elvtárs körül.

A nyolcadik pártértekezleten kifejezésre jutott a Kommunista Párt valamennyi tagjának mély szeretete és megrendíthetetlen bizalma Központi Bizottságunk és Tito elvtárs iránt.

Jugoszlávia Kommunista Pártja Ötödik Kongresszusának és a Nyolcadik Tartományi Pártértekezlet határozatainak végrehajtásával, rendíthetetlenül a marxizmus-leninizmus vonalán haladva, a dicső JKP és Tito elvtársunk vezetésével győzedelmesen megvalósítjuk Ötéves Tervünk minden feladatát, a szocializmus országunkban való fölépítésének feladatait.

AZ SZKP VIII. VAJDASÁGI PÁRTÉRTEKEZLETÉNEK HATÁROZATAI

Határozat az SzKP vajdasági tartományi pártvezetősége munkájának jóváhagyásáról

Az SzKP vajdasági tartományi pártvezetőségének munkajelentése alapján, amelyet Dobrovoje Vidics és Dusan Bogdanov elvtársak terjesztettek elő, valamint a mindenirányú vita alapján, az SzKP VIII vajdasági tartományi pártértekezlete meghozza a következő

HATÁROZATOT:

Az értekezlet teljes egészében elfogadja az SzKP tartományi pártvezetőségének jelentését a VII tartományi pártértekezlettől a VIII tartományi pártértekezletig terjedő időszakban kifejtett munkáról és megállapítja:

1. Az SzKP vajdasági tartományi pártvezetősége helyesen hajtotta végre a JKP vonalát azokon a feladatokon keresztül, melyeket a JKP KV és az SzKP KV tűztek eléje. Egészében végrehajtotta a VII. tartományi pártértekezlet által kitűzött feladatokat.

2. A VII tartományi pártértekezlet óta jelentősen megerősödött a pártszervezet Vajdaságban. A pártszervezetek minden helységben fennállnak és működnek; a politikai és gazdasági feladatok végrehajtása útján megszilárdultak és széles kapcsolatot teremtettek a dolgozó tömegekkel. Marxista-leninista nevelés útján megvalósult a szilárd egység a pártszervezetek sorai között, ami a legékesebben kifejezésre jutott a párttagoknak a Tájékoztató Iroda határozata igazságtalan és valótlan vádjaival szemben elfoglalt álláspontjában.

3. Az utóbbi három és fél év alatt fokozottan megerősödtek és megszilárdultak a néphatósági szervek és képesekké váltak, hogy végrehajtsák a nagy feladatokat, melyeket az ország szocialista felépítésével kapcsolatban eléjük tűznek. Az SzKP vajdasági tartományi pártvezetősége

kitartó harcot folytatott a népbizottságok tisztaságáért, s a bennük lévő valamennyi ellenség ellen.

4. Az SzKP TPv kellő figyelmet fordított a Népfront, valamint a dolgozó nép minden tömegszervezete fejlesztésére és széleskörű aktivizálására az ujjaépítés és az ország szocialista felépítésének feladatain. E szervezetek útján állandó következetes harcot folytatott a testvériség és egység erősödéséért Vajdaság népei között, biztosítva a JKP vonalának helyes végrehajtását a nemzeti kérdésben.

Mindezek alapján az SzKP VIII vajdasági pártértekezlete teljes egészében jóváhagyta az SzKP vajdasági tartományi pártvezetőségének eddigi munkáját.

Határozat a vajdasági pártszervezetek közvetlen feladatairól

A JKP V. kongresszusának döntései alapján — amelyek a kongresszusi beszámolókból és határozatokból jutottak kifejezésre — és a JKP Programjának és Statutumának szellemében, továbbá a VIII. tartományi pártértekezleten tartott beszámoló és lefolyt vita alapján, az értekezlet a vajdasági pártszervezetek közvetlen alapvető feladatai kérdésében a következő

HATÁROZATOT

hozza:

I.

1. A fő figyelmet a JKP statutumának teljes végrehajtására és a Párt belső demokráciájának további fejlesztésére fordítani, messzemenően felhasználván ehhez a bírálatot és önbírálatot a konstruktív munkában.

2. Harcolni a pártvezetőségek munkájában a szűkkörű gyakorlatiaság és egyoldalúság ellen, tervszerűen dolgozni — javítván a vezetés módszerét különösen a hatóságok és a tömegszervezetek útján. Helyesen felhasználni a pártgépezetet.

Gondoskodni a pártkáderek kineveléséről, képességeik szerinti beosztásáról és életéről.

3. Hogy a Párt alapszervezeteinek munkájából kiküszöböljük az egyoldalúságot — végre kell hajtani a szektorok és megbízatások helyes megosztását, fejleszteni a munkaterv minőségét, megszilárdítani az öntudatos pártfigyelmet a pártfeladatok végrehajtásában bevezetni a teljes személyi felelősséget és ellenőrzést.

4. Különös figyelmet fordítani a Párt-alapszervezetek titkárainak magasabb színvonalra való emelésére, állandósítani őket munkájukban és magasabb fokra emelni politikai elméleti tudásukat és általános kulturális színvonalukat.

5. Fokozni a Pártba való felvételt, különösen az ipari munkások köréből. E célból fejleszteni az egyénenkénti politikai munkát a pártonkívüliekkel, úgy hogy bekapcsoljuk őket a pártonkívüliek tanfolyamaiba.

6. Pártszervezetünk nemzeti összetételének megjavítása érdekében harcoljunk mindenekelőtt a sovinizmus ellen a Párt szervezeti építésében. Ebben az értelemben különös figyelmet fordítani a párt alapszervezeteire.

7. A JKP V. kongresszusa határozatának szellemében a legnagyobb gondot fordítani a Népi Ifjúság legjobb tagjainak a Pártba való jelölésére.

II.

1. Erősíteni a Párt egységét, minden siker alapját, a szocializmus hazánkban való felépítésében, a JSzNK állami egységének alapját, harcolni minden, az ezen egység megbontására irányuló kísérlet ellen.

2. A politikai munkát a Népfront (és egyéb tömegszervezetek) egész munkájának alapjává tenni, a Párt és a hatóságok minden intézkedését politikailag előkészíteni és megmagyarázni helyüket a szocializmus építésében, e munka révén fokozni a dolgozó nép szocialista tudatát.

3. A politikai-ideológiai munka minden eszközével megszilárdítani valamennyi nemzetiség testvériségét és egységét a Vajdaságban harcolni a sovinizmus minden képviselője és általában a sovinizmus ellen.

4. Harcolni a Népfront további tömegesítéséért, különösen a nemzeti kisebbségek soraiból. Megszilárdítani a Népfront vezető szerveinek, szekciómak, aktiváinak munkáját. A Népfront tagjainak teljes részvételével idejében kidolgozni a frontszervezetek munkaterveit, és harcolni a tervek teljes megvalósításáért.

5. Továbbra is megszervezni a Front munkabrigádjainak önkéntes munkáját a dolgozó tömegek mozgósításának új formáját az ötéves terv feladatainak elvégzésében.

6. A szakszervezetekben minden munkát a termelési tervek teljes végrehajtására összpontosítani, megszervezvé ehhez a szükséges politikai-ideológiai munkát a munkások körében. E célból fokozni a gondoskodást a munkásokról, ellátásukról, elhelyezésükről, a rohammunkások újítók, észszerűsítők stb. avatásáról és jutalmazásáról.

7. Javítani különösen a Párt alapszervezetek munkáját az asszonyok körében, mindenekelőtt megszervezni a politikai és a kulturális-kozművelődési munkát az AFZs szervezeteiben.

8. Állandó segítséget nyújtani a Népi Ifjúság szervezeteinek és törődni a párttagok munkájával e szervezetekben. Gondoskodni, hogy különösen a mezőgazdasági szövetkezeti életben megszilárdítsák az ifjúsági szervezeteket az ifjúságot a szocializmus szellemében neveljék.

9. Harcolni a falusi pártszervezetek helyes munkájáért, a dolgozó parasztság tömegei iránti helyes viszonyért és következetesen végrehajtani a falusi tőkés elemek korlátozásának és kiszorításának politikáját.

III.

1. Az ötéves terv harmadik évi tervének teljes végrehajtása céljából a Párt figyelmét elsősorban a szövetségi építkezésre és a szövetségi vállalatokra (nehéziparra, bányászatra és villanygazdaságra), az ottani pártszervezetek életére és szükségleteire összpontosítani.

Harcolni a jelenlegi fogyatékok gyökeres kiküszöböléséért a kereskedelemről és ellátásból, kihasználni minden lehetőséget a termelés és a közszükségleti cikkek választékának növelésére; nagy figyelmet szentelni a közlekedésnek és a közlekedési személyzetnek.

2. A pártszervezetek fordítsanak nagyobb figyelmet a mezőgazdasági szövetkezeti életre, különösen a szövetkezeti bizottságok megszervezésére és munkájuk tartamára a szövetkezeti vagyon növelésére és a szövetkezeti vállalatok és műhelyek megszervezésére. Jó átgondolt harcot kell folytatniok a termelésfelületi egységek kozamának nö-

veléséért; széleskörű agropropagandát kifejteni és megtenni ehhez a szükséges intézkedéseket.

Ugyancsak a pártszervezeteknek kell vezetniök a földmegmunkáló szövetkezeteket, fejlesztve az összhangot a vezetőség és a szövetkezeti tagok tevékenysége között, tervet készíteni a szövetkezetek gazdasági és minden egyéb fejlődése számára és gondoskodni a szövetkezet élő és holt leltárának növeléséről.

Harcolni azért, hogy az állami birtokok minden tekintetben mintagazdaságokká váljanak.

A legnagyobb figyelmet szentelni a gép és traktorszolgáltatnak, fejleszteni a traktoristák gondoskodását, hogy lelkiismeretesen őrizték a gépeket és igyekezzenek fokozni szaktudásukat.

A pártszervezetek az egész tartományban kötelesek lelkiismeretesen és idejében megoldani minden a Duna—Tisza—Duna nagy csatorna sikeres építésével kapcsolatos kérdést, különösen pedig biztosítani a NF tagjainak tömeges részvételét az ásási munkákban.

3. Rendezni a nyilvántartást, végrehajtani az alapok összeírását, megállapítani a munkahelyeket, bevezetni a normát és harcolni minden fogyatékoság ellen a tartományi és a helyi iparban, különösen az építőiparban és általában a helyi gazdaságban. Harcolni a kommunális kérdések sikeres megoldásáért és azért, hogy megoldásukba bevonják a fronttagok tömegeit.

4. Szüntelenül javítani a járási népbizottságok és a helyi népbizottságok munkarendszerét, biztosítani a polgárok tanácsa és a különféle bizottságok szakadatlan tevékenységét, a hatóságok egész munkája a nép körében való politikai munkára támaszkodjék, a hatóságok álljanak együttműködésben a nép tömegszervezeteivel. Tanfolyamok és hasonlók útján fokozni a bizottsági tagok és alkalmazottak tudását.

5. Rendszeresen megtartani választói gyűléseket a hatósági szervek munkájában, harcolni az irodaszellem ellen a felekkel szembeni helytelen viszony ellen. Szakadatlanul gondoskodni a falusi szegényekről és hadirokkantokról.

IV.

1. A legkülönbözőbb formákkal felölelni az elméleti munkában a KP minden tagját és jelöltjét, biztosítani a megszakítás nélküli ideológiai munkát és kitartóan harcolni azért, hogy valamennyi kommunista elszájtítsa a marxizmus-leninizmus tudományának alapjait.

2. Növelni az előadók-propagandisták káderét. E célból biztosítani számukra elegendő időt a tanuláshoz és az előadások előkészítéséhez, felmentvén őket a felesleges kötelezettségek alól.

3. Harcolni az eszmeiségért agitációnkban és propagandánkban, az iskolai oktatásban, a kulturális és művészeti egyesületekben, a sajtóban, színházakban stb.

Határozat a Tájékoztató Iroda rágalmai alkalmából.

Az egyes kommunista pártok Tájékoztató Irodája igazságtalan és rágalmazó vádjai alkalmából, az értekezlet a következő határozatot hozza:

1. Az SzKP VIII. tartományi pártértekezlete teljes egészében egyetért a JKP V. kongresszusán az SzK(b)P KV és a Tájékoztató Iroda

igazságtalan vádjaival kapcsolatban meghozott határozattal, mert az egész párttagságunk meggyőződésének és álláspontjának kifejezője. A mindennapos gyakorlat a szocializmus építésében a legékebben mutatja az ilyen vádak képtelenségét és bizonyítja a JKP KV és Tito elvtárs által vezetett Pártunk vonalának helyességét.

Az értekezlet jóváhagyja a JKP KV következetes álláspontját és megállapítja, hogy Pártunk sorai még szilárdabban tömörültek és egyöntetűbbek, s hogy semmilyen erő sem semmisítheti meg a Párt kapcsolatát a néptömegekkel és nem választhatja el a Pártot és a népet vezetőségüktől.

2. A VIII. pártértekezlet felháborodva utasítja vissza a pártvezetőségünk Tito elvtárs, Pártunk és egész népünk ellen irányuló valamennyi valótlan és elvtelen vádat, mert úgy véli, hogy ezek kizárólag a belföldi és a nemzetközi reakciónak használnak és óriási kárt okoznak a nemzetközi munkásmozgalomnak és a szocializmus frontjának. Annak a módszernek és azoknak az eszközöknek, amelyekkel ezt a hadjáratot folytatják, semmi közük sincs a marxizmus-leninizmus tudományához és teljesen ismeretlenek a nemzetközi proletáriátus harcának eddigi történelmében. Méltatlannak tekintjük azt a próbálkozást, hogy frakciókat létesítsenek Pártunkban és a Szovjetunió és a SzK(b)P barátjaként tünetségek fel a legrosszabb opportunistákat, árulókat és karrieristákat.

3. Értekezletünk teljes bizalmat fejez ki a JKP Központi Vezetőségének és a KV főtitkárának — Tito elvtársnak — mert meg vagyunk győződve, hogy Központi Pártvezetőségünk eddigi politikája helyes volt és azt hazánk széles dolgozó tömegeinek és a nemzetközi munkásmozgalomnak érdekében folytatták. Pártunk vonala mindig a marxizmus-leninizmus elveihez való hűség volt, óriási szeretet a szocializmus országa, a Szovjetunió iránt, s határozottság és következetesség a nemzetközi imperializmus elleni harcban. Szilárdan Központi Pártvezetőségünk és Tito elvtárs köré tömörülve még nagyobb erőfeszítéssel és lendülettel, önzetlen kommunista munkáival fogunk küzdeni az ötéves terv teljesítéséért meggyőződve ügyünk igazságosságáról és be fogjuk bizonyítani a történelem és az egész világ dolgozó tömegei előtt a marxizmus-leninizmus eszméihez való hűségünket.

ADY ENDRE HALÁLÁNAK HARMINCADIK ÉVFORDULÓJÁN

Irta: Gál László

A Nemzeti Múzeumból temették harminc évvel ezelőtt és a temetésére eljött úgyszólván az egész forradalmi Magyarország. Ott voltak az akkori politikai pártok vezetői, akikkel a nagy Egyedülvaló időnként kényszerű harci szövetséget kötött: polgári radikálisok, szociáldemokraták. A »Nyugat«, amely Ady Endre költői nagyságát úgy ismerte el, hogy a lényegét megtagadta benne, vaskos, fekete keretes ünnepi számmal gyászolta a költőt; a napilapok, amelyekben — amikor helyet kapott bennük — politikai harcait vívta, egyszerre felismerték a nagy igazlátót és hirtelen könnyekkel megsiratták.

De ott volt a Jókai-lepellel letakart ravatal körül Magyarország népe is. Tízezres tömegekben vonult ki a munkásság és megnémult gyárak, egy a veszteség súlyától mélységesen megdöbbszent főváros búcsúztatta legnagyobb fiát, akinek »verse törvény és édes ritmusában kö hull s a kastély ablaka zörög — eke hasít barázdát új húsában, mert virágzás, mert élet és örök«. (József Attila).

Magyarországon sokáig, nagyon sokáig, csak a költők és azok közül is csak a legnagyobbak: Petőfi és Ady láttak világosan. 1848 meg nem alkuvó Petőfi-je és a kiegyezés utáni tespedés forradalmi Adyja mindörökre megszabták az egyetlen járható utat: az igazi, a demokratikus forradalom útját. Ezért gyűlölték annyian Petőfi Sándort és ezért nem halkult el a harc még Ady sírja fölött sem. Az írigyek, a félrevezettek és a tudatosan hátrálók »Ady-reviziót« sürgettek s ebben talán akaratlan szövetségeseivé váltak a nyílt reakciónak, az új háborúra készülő fasizmusnak. A »hivatalos« irodalomtörténész, Pintér Jenő, így fuldoklik az Ady elleni gyűlöletében: »... Megvető mosolygás szent dolgokon, a kereszténység lenézése, vadhangú politizálás, tüzelés a belső háborúra, parasztlázadás dicsőítése, fenyegetőző osztálygyűlölet, érdemtelen emberek magasztalása, kiváló férfiak becsmérése, őszinteség mezébe bújtatott durvaság, perverz ösztönök fölvilanása, női test kergetése, buja szeretkezés, önimádás, gög, hetykeség, gúnyolódás, kötekedés, kajánság, írigység, bosszúállás, gyűlölködés, kislelkűség, hízélgés, síránkozás, átkozódások: mindezt bőséggel megtanulhatja a fiatalság az Ady-lírából...« S mindezek után még Pintér Jenő is kénytelen megállapítani, hogy: »...Az előtte élő magyar költők közül csak Petőfi Sándor vetekedik vele a lírai remekművek sokaságában.«

Nem a mi dolgunk, nem is akarjuk és felesleges is megvédeni ma már Ady Endrét a Pintér Jenők, a háborús bűnös Milotay-ak dühödt támadásai ellen. A magyar reakció és a magyar fasizmus vezetői jól látták Ady Endrében az engesztelhetetlen ellenséget, aki igenis megvetően mosolygott olyan »szent« dolgokon, mint például a »szent magántulajdon«, nagybirtok, tőke; aki igenis belső háborúra, forradalomra tüzelt a hárommillió koldus Magyarországon; aki igenis dicsőítette a Dózsákat és igenis becsmérelt olyan »kiváló« férfiakat, mint a magyar hűbériség kíméletlenül kegyetlen vezére: gróf Tisza István volt; és aki,

igenis, gyűlölte az imperialisták első világháborúját s átkozta azokat, akik ezt a vérözönt felidéztek.

Az új magyar irodalomtörténet kijelölte Ady Endre helyét — amelyet különben a reakció sem tudott vitássá tenni — a magyar irodalomban. Ma már tudjuk, hogy Petőfihez, Adyhoz és József Attilához kell felmérnünk a többieket.

A nehezen fordítható Ady Endre aligha lehetett olyan hatással például a Jugoszláv költészetre, mint Petőfi, aki a halála utáni évtizedekben olyan költőket ihletett meg, mint *Jovan Jovanovics-Zmaj*, *Gyura Jaksics* — vagy akár a bolgár *Botev*. Mindenesetre Ady Endre is átkerült a határokon, s a ma élő hivatott jugoszláv írók közül nem kisebbek mélyedtek el költészetében, mint *Miroslav Krleža*, *Jovan Popovics*, *Gusztav Krklec*, *Mladen Leszkovac* és sokan mások. *Herceg János* írta néhány év előtt, hogy: »...legjobb értője és ismerője talán mégis Krleža volt. Tanulmányaihoz fűzött fordításai is megszokottabban csengnek a magyar fülben, mert ő nemcsak a formát, s nem csupán a metaforákat és a mértéket vette át Adytól, hanem a vers levegőjét, sőt nyelvi ízeit is...«

Az elmúlt évben, zágrábi kiadásban, megjelent egy díszes kiállítású antológia, az »*Ostvarenja*« (Megvalósulás). E nagyterjedelmű könyvben *Gusztav Krklec* mutatja be a nagy magyar forradalmár-költőt:

Aratásra készülő mezők,
Torkon-akadt, gyűlölő szavak,
Kaszák, mik meggyenesedtek,
Ünnep készül, piros, szabad!

Indul a vén, magyar bespedés,
Pattan a feszült, ostoba húr,
Nagy gögök felve összebújnak
S a tisztas, nagy csönd meglapul.

Magyar ünnep lesz az aratás,
Aratni buzát, vért, fejet:
Nő a dühösök szent szektája,
Aratás lesz, ne féljete!
(»Ének aratás előtt«-bő)

I žetveni se bliži dan.
U grlima se glasi mržnje kupe,
Blagdan se sprema, crven, slobodan.
Ni srpovi, ni kose nisu tupe.

Madjarski se ostvanju sni,
Čuj, kako puca prenapeta žica,
Tišinu strašnu osjetit će svi,
Što skupljaju već zabrinuta lica.

Da, žetveni se bliži čas.
Bujica bijesa valja se, bez daha,
I past će krv i glava. Pasti će klas.
Žetva je blizu. Ostavi se straha!

Ady lírája mellett kissé hátrább szorult a köztudatban Ady Endre prózája. Pedig az egykori harcos újságíró publicisztikai írásai is megmutatkozik a költő, a forradalmat váró-sürgető Ady Endre. Híres Petőfi-tanulmánya (»Petőfi nem alkuszik«) például egyik legjelentősebb költői vallomás — és önvallomás.

Csak természetes, hogy a nagy költő azonnal reagált az 1905-ös orosz forradalomra is, bár annak okait, célkitűzéseit, perspektíváit nem ismerte fel teljes egészében. Az orosz forradalom ihlette meg híres versének »A csillagok csillagá«-nak megírására. Az itt közölt tanulmánya a »Budapesti Napló«-ban, 1905-ben jelent meg. Ady Endre világosan felismerte a »nacionalista« imperializmusnak egymásra utaltságát, szoros szövetségét s ennél még sokkal többet: azt, hogy »*ime a hadsereg is nép!*«

(A tanulmányban előforduló idegen nevekről ennyit: *Pobjedonoszcev*. hírhedt reakciós, egyetemi tanár, III. Sándor cár nevelője, a szent szinódus főprokurátora, türelmetlen sovíniszta és ortodox. *Kuropatkin* tenger-nagy orosz, *Bülow* kancellár német, *Derouléde* francia reakciósok, sovíniszták. *Jean Jaurés* francia szocialista, akit 1914-ben, mert a háború ellen szólalt fel, megöltek. »*Knyaz Potemkin*« orosz hadihajó, amelyet 1905-ben, Odesszában, birtokukbavettek a forradalmi tengerészek. *Togo*, japán admirális, aki *Csuzimánál* tönkreverte a cári hajóhadat).

Ady Endre 1919 január 27-én halt meg Budapesten.

ULTIMÁTUM

Irta: Ady Endre

Pobjedonoszcevtől nem rettegnének Berlinben. Kuropatkin is megjelenhetne ott, ha más dolga nem volna. Aki csak kedves a cárnak, kedves volna Vilmos Bülowjának is. A német nép erkölceit csak a Jean Jaurés-ktől félti a császár. Deroulédenak inkább megengedték, hogy szóljon Berlin népéhez, mint Jean Jaurés-knak. Kedvesebb a császár tüleinek az a Berlin! dühös ordításait, mint az a rettenetes ige, hogy egymás testvérei minden népek. Jean Jaurés nem mondhatja el Berlinben, hogy a háború nem a népeké. Hogy a hadsereg az emberiség boldogságának börtönőrserege. Hogy a zsarnokok vagy uralkodni vágyók uszítják egymásra a nemzeteket. Nem mondhatja el Jean Jaurés, hogy elég volt már a vérből, az elnyomásból, a boldogtalanságból. Német testvéreinek nem mondhatja el Jean Jaurés, hogy jog, kenyér, kultúra a népek álma. Nem a vér. Nem mondhatja el Jean Jaurés, hogy legyen úrrá már a szeretet a népek között. Nem engedi a császár.

Jean Jaurés otthon német bérenc. Megköpdösheti az utolsó nacionalista csirkefogó is. A germanofobia ellen küzd hosszú esztendők óta, a revancheőrület ellen a francia-német testvérséggért. És mégis fél tőle a berlini császár. Mert a császárokat nem érhetné rettenetesebb csapás annál, mintha a népek egymást megértenék. Kell a császároknak a gyűlölködő népszenvédély, kell a császároknak a hadsereg és a háború. És felforgató az, aki békét hirdet. És százszor felforgató, aki az En Hadseregemet gondolatban is érinti.

Nagy szerencsájük a népeknek, hogy a császárok szinte törvényszerű bizonyossággal, mindig éppen idejében megy ellen a kis eszük. Napóleon után nem békülni akartak népeikkel a trónok urai, de valósággal örjöngtek elnyomó-dühükben. Most inog a legnagyobb despotának, a cárnak a trónja. A világot hideglelésként rázza a vérszag undora. Sohase volt gyűlöletesebb még a hadsereg és háború. Erre az uralkodók primjátékosok, akit mellel még kiváló embernek is hirdetnek, a németek császára, kevésbé türtözteti tirannus-vérének esztelen lüktetését, mint valaha.

Jean Jaurés sohse szónokolt Moszkvában. Sem Szentpétervárott, sem Odesszában. A Potemkint nem ő kormányozta. A felséges cárnak volt gondja arra, hogy a nemzeti gyűlölködés lángja ki ne aludjon. Ha nem szerzett háborút, gondoskodott más mulatságról. Lengyelek, finnek, lemészárolt zsidók, örmények s a többiek tanuskodtak róla. Had-

seregét is becézte úgy az orosz cár, mint a Vilmos császár. A fölforgatók ellen volt neki Szibériája. És mégis, mikor Berlinből jön a hír, hogy Jean Jaurésnak nem szabad Németország földjére lépni, hírek jönnek Oroszországból is. A vér, a szörnyűség hírei között is szenzációk. Az orosz hadsereg, az Én Hadseregem, ultimátumot intézett a Hadúrhoz: vagy adjon szabadságot vagy indul a cár ellen. Ez az egyik hír. A másik úgy szól, hogy a cár leszerelteti haditengerészetét, mert az Én Haditengerészetem már meg is előzte az Én Hadseregemet. A cár szeretne kezet csókolni Togónak. Mert Csusimánál segített a leszerelésben s most mégis kevesebb lázadó hajótól kell tartania a cárnak. Az üzemből lévő História, mely mindennap új ajándékot gyárt a ma élő emberiségnek, ilyet még talán nem is produkált. Róma cézárjai a fellázadt légiók ellen megnyerhették a népet. A mai cézárak a nép ellen tartják a hadsereget s ime a hadsereg is nép.

És ezeket ne látná Vilmos császár? Ne értené? És ne látnák, ne értenék ezt minden uralkodók? A népek maguknak akarnak élni. Egy más között szeretetben. Szabadságban, jómódban és kultúrában. És nincs ma már Én Hadseregem. Én Haditengerészetem. Mintha a néphadsereg félig elkészült volna önmagától. A fölforgatóktól védekezni nem lehet. Az idők törvénye úgy hozta magával, hogy ma minden emberben egy fölforgató él. Még talán Vilmos császárban is. Sőt őbenne okvetlenül.

Jean Jaurést nyakon csíphetnék a határon a német zsoldárok. De hogy csípjék nyakon azt a vágyat, mely milliók szívében lángol már elolthatatlanul? Hogyan csípjék nyakon a Jean Jaurés-k igazságait? Meddig marad a hadsereg az Én Hadseregem, mely nekiszegeződhetik a vágyaknak? Az orosz hadsereg ultimátumot küld a Hadúrnak. A História ultimátumot küld az uralkodónak.

(1905.)

HRISZTO BOTEV:

IMÁDSÁG

*Igazságos nagy Istenem,
nem te, ki trónolsz fenn az égben.
hanem, ki lelkünkben lakol
s ki benn pezsegsz, dobolsz a vérben:*

*Nem te, Nagyúr, aki előtt
papok, barátok térdre hullnak.
kihez tömjén leng, és kinek
a sáppadt gyertyák lángra gyúlnak;*

*Nem te, ki porból alkotád
az asszonyt és a férfit egykor.
hogy kitaszítsd őket s nyakukra
szakadjon vak nyomor, veszett kór;*

*Nem te, kinek díszet öltenek
felkent pápák és patriarkák.
s kinek nevében a szegényt
a földi édenből kizárták;*

*Nem te, ki a szolgák hadát
tanítgatod koldulva tűrni,
s ki a halál torkába őket
híg reménnyel itatva küldi;*

*Nem te, ki kapzsiságot és
hazugságot hizlalsz a földön
s engeded, hogy a gyöngé nép
hatalmasok jármába törjön!*

*Hanem te, Isten, értelem
istene és szegények, árvák
felemelője, — jöttödöt
a nyomorultak nyögve várják!*

*Nagy Isten! Szítsd szívemben a
szabadság szentséges szerelmét.
hadd harcolhassak népemért,
ő, add, hogy hő vágyam beteljék!*

*Ne várjon immár hasztalan
hazám megrugdalt, drága népe:
szabadító sugárodal
villantsd a gyásszal terhes éjbe!*

*S érintsd meg ajkamat, hogy az
igazságot hirdesse zengve
s add: hangomat ne nyelje el
a puszta gyilkos, tompa csendje!*

Fordította: Képes Géza

(Hriszto Botev [1848—1876] a bolgár nép legnagyobb, legnépszerűbb költője, egyik legnagyobb szabadságharcosa. Küzdelmekkel, harcokkal teli élet után, felkelőcsapata élén, a törökök elleni szabadságharcban esett el. A korabeli orosz forradalmárok (Csernisevszki, stb.) tanításainak szellemében oktatta népét és maga is nagy publicisztikai munkásságot fejtett ki. A bolgár nép születésének századik évfordulóján, egész esztendőn át tartó ünnepségekkel ünnepelte. A záróünnepélyt 1949. január 7-én rendezték, Szófiában.)

AZ ÉN APÁM...

Itta: Sebestyén Mátyás

...dolgozik és küzd,
Nála erősebb nincs talán,
Fiatalmása-b a királynál is
Az én apám.

Ady.

Fehér mázú, kopott falioránk a fél háromat jelezte éppen, amikor apám benyitott az ajtón. Arca derűs volt és a szemében öröm csillogott. Ahogy ránéztünk, már is tudtuk: jó hírt hozott magával.

— Szervusztok! — köszöntött bennünket, s amíg anyámmal vissza-köszöntünk neki, levette sapkáját és a havat leverte róla.

Én eközben előkerestem a »kis seprőt« és lesöpörtem a havat a télkabátjáról. Ez már az én munkakörömbe tartozott, amit szívesen csináltam, mert szerettem apámat. Olyan ember volt ő, akit sokmindenben csodáltam. S ha jó kedve volt, el szokott velem tréfálni.

— No, hogy vagy Laci-néptárs? — kérdezte és meghúzta a fülemet.

De ez olyan fülhúzás volt, ami nem fáj egy szemet sem. Nevetve válaszoltam:

— Hát csak vagyogatok. De megvolnék még jobban is, ha már ebédeltem volna.

— Sose búsulj, kisöreg, sor kerül még arra is! Ha az idén nem, akkor majd jövőre. Addig csak te is kibírod... — mókázott apám és leült a terített asztalhoz.

Ekkor odaült anyám is, meg én is. Az ebéd bableves volt csipet-kevel. Volt benne jócskán sárgarépa is, zöldség is, meg krumpli is.

A gözölgő nagy tál úgy trónolt az asztal közepén, mint egy jókedvében lévő mesebeli király, aki a körülötte ülő alattvalóinak egyforma igazságossággal teljesíti a kívánságát. S nekem most az volt a kívánságom, hogy mihamarabb jóllakjam.

...Ekkor még nem tudtam lemérni annak az éhes embernek az örömét, akinek teljesülhet az a kívánsága, hogy jóllakjék... S nem tudtam ellátni még odáig, hogy meglássam: az a csodálatos »nagy király«, aki az én »kívánságomat« is teljesíti, az én apám... Ő bizony, aki küzd és dolgozik, hogy meglegyen nekem is a mindennapi kenyerem, meg mindaz, amire szükségem van, de a magam erejéből nem tudom még betereníteni...

Darabig szótalanul fogyasztottuk az ebédet. Apám belefeledkezett gondolataiba, úgyszintén anyám is.

Én meg találgattam, de csak úgy magamban, mit fog apám mondani. Miféle jóújságot rejteteget?

Nem akartam kérdegetni tőle. Nem szereti, ha faggatják. Elmondja azt ő úgy is, csak várni kell a sorára. Egész biztosan úgy kezd majd most is, ahogy már szokta ilyenkor. Eképpen:

— Te, Laci-néptárs!...

Én meg:

— Tessék, apus-néptárs!...

(Igv tituláltuk egymást, ha jókedvünk akkora nagy uralkodó volt már, hogy alig fért el kicsiny birodalmában, a szívünkben.)

— Nyisd ki csak a füledet.

— Mindjárt!...

— De siess ám!

— Sietek...

— De nagyon siess ám!

— Nagyon sietek... Már nyitva is van.

— Akkor jó. Figyelj ide hát!... Láttál te már szép cipőt?

— Láttam.

— De olyan szépet is, amilyen teneked még sosem volt?

— Olyant is.

— Aztán hol láttál te olyant is?

— Hát a Tito marsall téren lévő »Udarnik«-üzlet (kirakatában.

— No persze... És szeretnéd-e, ha volna neked is?

— Bizony, szeretném...

Ekkor apám belenyúl a zsebébe, kivesz abból valamit és magasan felmutatja, mintha »hátnak« is sokan volnának és azt akarná, hogy jól lássák azok is, akik »hátnak« vannak.

— Tudod-e mi ez? — kérdezi.

— Tudom hát...

— No, micsoda?

— Hát a bűvös cédula!...

— Nicsak, hogy eltaláltad!... — mondja és ragyognak a szemei, akár az enyém az örömtől. — Hiszed-e már most, hogy lesz »olyan« cipőd neked is?

— Hiszem ám!...

...És másnap már a lábamon is volt az új cipő.

Persze, ti nem tudjátok, mi az a bűvös cédula. No, majd én megmondom... Hát, olyan cédula az, amellyel nagyon olcsón lehet vásárolni. Hogy kinek van ilyen cédulája?... Jó, hát azt is megmondom... A munkásoknak. A jó munkásoknak. Azoknak, akik a jók közt is a legjobbak. A rohammunkásoknak. És ilyen munkás az én apám is... Persze, van más neve is ennek a cédulának. Mondják azt bónnak is. De apám meg én, csak bűvös cédulának hívjuk magunk közt... Mert hát az is!... Hisz, amit mások drága pénzért is csak ritkán tudnak megvásárolni, azt a rohammunkás ezzel a cédulával igen olcsón és nagyon könnyen beszerzi... Csakhogy rohammunkás olyan ember lehet ám, aki a munkát szereti...

Ahogy jóévtággal kanalizátum a bablevest, amely gyorsan fogy a tányéromból, apám arcára kémlelgetek. És mindegyre nagyobbra nő az a meggyőződés, hogy olyan titkot rejteget, aminek roppant örüök majd, hogyha megmondja. És immár ez a hitem akkorrá nőtt, hogy fejetetejével a mennyezetet súrolja...

Node, mi lehet ez a titok?

Ezen töröm mostan roppantul az eszemet. S a találgatások közepette emlékeim kútjából egyszerre csak fölmerül az is, hogy mult héten is, micsoda finom ennivalóval lepett meg bennünket. Jódarab füstölthúst hozott, amit a szakszervezeti csoporton keresztül kapott. Majd meglevenedett állottam anyám boldog arca, amikor »apus-néptárs«

hazahordta a biztosított ellátás útján kiosztott télirevalót: a krumplit, káposztát, babot, hagymát... Szinte hallani vélem itt a szívem belsejében, édesen muzsikáló szavait, pedig ez még november derekán történt... Úgy lekötöttek ezek a gondolatok és visszaemlékezések minden öröme, s úgy eltűnődöm a találgatásokon, észre sem veszem, hogy már üres a tányérom. Anyám szavaira rettenek föl:

— Akarsz még egy tányérral?

— Akarok ám — felelem, mert úgy érzem, hogy a másik tányér levelesnek is lesz még hely a hasamban.

— Jó ez a bableves máma — jegyzi meg apám elismerően s teli-szedeti a tányérját ő is megint.

— Osztják a zsírt — válaszolja anyám jókedvvel. — S reggel megvettem a havi zsírkitalást. S nem spóroltam el a zsírt az ételtől. Hadd legyen minél jobb ízű!

— Tudom én azt, hogy szeretsz te bennünket — mondja az apám és ránkveti hosszan meleg tekintetét.

Látom milyen jóízűen kanalazza az ételt. De én is ám, mert ez a bableves máma csakugyan nagyon kitűnő. Mintha anyám minden irán-tunk való szeretét is belefőzte volna.

Ekkor apám belenyúl a zsebébe. No, most! — mondom magamban és úgy tüzel a szemem, mint a nap az égboltozat legtetetején aratási időben. Várok, várok és látom, abbahagyja az evést anyám is, akinek most olyan lett a képe, mint az édes pirosalma, amikor már megérett. Apám meg úgy tesz, mintha nehezen találná zsebében azt, amit keres. De tudom én, hogy ez csak olyan móka... És azért csinálja, hogy csak nőjön a kíváncsiságunk, hogy azt azután ezerszeres nagysággal váltsa fel és birkózza le az örömiünk.

És most előkerül zsebéből az újság. Ekkor apám rámnéz. És néz, nézeget egy darabig. Úgy tesz, mintha most látna először és azt akar-ná kinézni belőlem, hogy valámire való ember vagyok-e?...

Én pedig visszánézek őrá és alig állok a tekintetét. Valahogyan úgy rémlik mostan, mintha nem is ő volna az. Hanem valamilyen szép meséből elébem jött óriás, aki amilyen csodálatosan nagy és erős, én éppen olyan nagyon és erősen szeretem és csodálom.

Ő, bizonyosan kicsinynek lát engem. Hátul kullogó törpének. Alighanem olyannak, akinek még a szakála sem nőtt ki... S akinek még nagyon pisis a pelenkája... Ez most az érzésem. És arra gondolok, megnövik-e egyszer én is?...

— Laci-néptárs, tudsz-e olvasni? — hallom szavait, s azok szinte beledübörögnek szívembe, mely egészen kitárta kapuját, mint aki re-pesve fogad valakit.

S úgy tűnik, mintha nem is engem kérdezne, hanem másvalakit... Azt a szakáttalan törpét talán, aki ott messze hátul kullog valahol...

Éppen válaszolni akarom, azt mondani: tudok hát. — amikor nyi-korogva kinyílik a konyhaajtó. Költő Gábi jön be rajta. Dohányszíni, finom meleg télikabátja van. Olyan, amilyen bizony nem jut minden gyereknek.

Gábi nekem barátom. De csak annyiból, hogy velem jár iskolába. No meg, hogy itt laknak által a szomszédban. Apja, a Lajos-bácsi, jó-módú parasztember. Van háza, földje, lova, tehene is. És olyan ikvér, hogy száz kilót nyom a házsán, vagy tán még többet is. S amikor káromodik, úgy dörög a hangja, mint ez ég fürgeteges időben... És amikor apámnak, mint utcai megbízottak össze fellet írni, hány

analfabéta van az utcánkban, kisült Lajos bácsiról, hogy nem tud sem írni, sem olvasni... Ez most csak azért jutott ilyen hirtelen az eszembe, mert Gabi itt van és mert az előbb apám azt kérdezte, tudok-e olvasni?... Gabi nem is köszönt, amikor bejött. Legott a mondókájába kezdett, mintha az égvilágon minden máségyéb elvesztette volna a maga fontosságát, értelmét.

— Andris bácsi, hivatja édesapám. Gyűjön át mingyár... !

Gyorsan és hadarva beszélt, ahogy a bemagolt leckéjét szokta felmondani az iskolában.

— Minek hívat? — hangzik apám kérdése.

— Le akarja holnap vágni a disznót, mert az nem eszik. És köll a cédula, arról, hány kiló. És azt be köll vinni a közellátásba, az engedély végett.

— Mondd meg apádnak, majd átmegyek.

Gabi fordult már, hogy távozzon, mint akinek nincs ráérő ideje. De én megállítottam szavaimmal:

— Te, Gabi!...

— Na? — szólt visszafordulva.

— Csak azt akarom mondani, hogy meggondoltam...

Erre visszajött egészen az asztallig és megállt előttem.

— Szóval, elcseréled? — kérdezte izgatottan és szemében élénk sóvárgás villant meg.

— El — válaszoltam egyszerűen, de nehéz lett a szívem mégis.

— Akkor itt a kezem — szólt möhön és nyújtotta kezét gyorsan.

Attól félt, hogy megmásítom a szavamat. De én már végleg eligazítottam ezt a dolgot magamban.

Kezet fogtam vele és ezzel a cserét megpecsételtük. Hát jó, nem bánom, a Brcsko-Banovicsi omládszka pruga emlékbélyegsorozat legyen az övé... Ezért aztán szerez tejet... Ez persze titok és nem szabad senkinek sem tudni róla. Már arról, hogy tejet kapok tőle a bélyegért cserébe. De ez a titok nem énnekem, hanem csak öneki volt fontos, hogy titok maradjon.

Itt el kell mondanom, hogy ő is gyűjti a bélyeget és régóta vadászik már a pruga bélyegsorozatomra, mert az ritka és értékes. Nehéz megszerezni. Én Banditól kaptam, aki kint volt az ifjúsági vasutvonalon. Onnan küldte. Ő unokatestvérem és amikor hazajött sok szépet mesélt nekem arról, hogy volt ott kinn a »Prugán«, hogyan építették a vasutvonalat. Hej, mennyire is sajnáltam, hogy nem lehettem én is közöttük. No, de majd ha megnövök és olyan idős leszek mint Bandi, s ha akkor szükség lesz megint az ifjúságra valamilyen új építkezésnél, ott leszek majd én is!... Nem mondom, nehezen válok meg ezektől a bélyegektől, de ha már Gabi ennyire fufarkodik és nem akar többet adni érte, legyen hát az övé... A tei most sokkal fontosabb. És estére már lesz is, Gabi minden este »szerez« egy litert. De csak egy hétig... Persze ezek a bélyegek többet érnek. Sokkal többet és ezt nagyon jól tudja ő is. Ezért is nem tudtam mindjárt megegyezni vele. De hát Gabi már ilyen... Nem akar többet adni érte... a piszokja...

Mindjárt megbeszéltük azt is, mikor vigyem neki a bélyegeket. Majd, ha megebédeltem. Jöhetek apámmal is. Ő most nem várhat meg, mert még máshová is el kell mennie. De akkorára otthon lesz egész biztosan és náluk majd megbeszéljük a többit is »részletesen.«

Mikor elment, úgy beletemetkeztem gondolataimba, hogy meg is

feledkeztem apámról, a bűvös céduláról és az újságról is. Arra gondoltam, hogy Gabi milyen semmirekellő, mihaszna. Ennivalót hoz az iskolába és ott hengeg vele, hogy ő mit eszik. Tegnap is, sonkát hozott, meg fehér kenyeret. De megjárta a híres!... Mert amikor a sonkát, amiből enni kezdett, oda tartotta Olajos Karsci orra alá, hogy szagolja meg, milyen jó szagú, Karsci úgy tett, mintha valóban megakarná szagolni. De hirtelen bekapta a sonkaszeletet, a kenyeret meg kiragadta kezéből és elszalladt a »zsákmánnyal«. Kint voltunk az udvarban, mert ez tízpercen belül történt és jókat nevettünk Gabin. Ő pedig sírva fakadt dühében s azzal fenyegetődzött, hogy bead a tanítónak bennünket. De mi csak annál inkább nevettünk rajta. Olajos Karsci pedig az udvar másik végéből mutogatta neki a kenyeret és nagyokat harapott belőle. És azt kiabálta, hogy jó szagú volt a sonka, hozhat Gabi holnap is és ő majd azt is »megszagolja.«

...És most az övé lesz az omladinszka pruga bélyegsorozat!... Ezé a »plöm-plöm« Gabi!... De hát nem az ő kedvéért válok meg tőle...

Székely Pali beteg. Már egy hete nem jön iskolába. Nagyon megfázott. Ő az én legjobb barátom. Mikor legutóbb náluk jártam, nagyon lázas volt és alig tudott fölismerni. Az anyja arról panaszkodott, hogy nem akar enni semmit, nincsen neki étvágya. A tejet mégcsak megitta valahogy, de már nem karnak többet... Gabiékól hordták, de Gabi szülei azt mondták, hasas a tehenük és elapadt...

Ez pedig nem igaz... Onnan tudom, mert Gabi eldicsekedte az iskolában tegnapelőtt, hogy ő mindennap egy liter tejet szokott meginni... S azért olyan erős, hogy még Papp Dezsőt is a földhöz bírja teremteni... De ez nem áll, mert Papp Dezső ha akarná, csomót kötne rajta, méghozzá kettőt is, akár mennyi tejet iszik is, ez a... hencegőse... Akkor délután voltam megint Paliéknál. És az anyja megint panaszkodott, hogy Pali nem akar enni. És amikor nagyon lázas, tejet kér... Akkor határoztam el magamban, hogy majd beszélék én Gabival. Hátha tudok majd tejet szerezni valahogy. És most megegyeztünk.

— No, Laci-néptárs, itt az újság, böngézd át, van-e benne valami!

Ezekkel a szavakkal szakította meg gondolataimat apám és átadta az újságot. De alig hogy abba belepillantottam, akkorára nyíltak a szemeim, mint egy kitárt nagykapu. Apám képét láttam az első oldalon, ilyen írással: Siska András háromszoros rohammunkás. Aztán tekintetem egy pillanatra az újság címe alatt lévő dátumra esett: 1947. január 11. szombat... Ez tehát a mai újság... S éreztem, miként rögződik emlékezetembe ez a nap kitörölhetetlenül, mint például a születésem pontos ideje, amit bármikor meg tudok mondani. Volt mellette még két rohammunkás képe is, de ezeket akkor már nem néztem. Szemeim apámon csüngtek. Úgy néztem rá, mint egy királyra, akát megkoronáztak. Mert király ő, sőt több annál is, mert ő a munika királya!... És ő, ő... az én apám mégis!...

— Apus!... Apus-néptárs!... — kiáltottam olyan örömmel és büszkeséggel, melyhez hasonlót még sohasem éreztem idáig.

Hirtelen fölugrottam és ott termettem mellette. Átkaroltam nyakát és megcsókoltam büszke, kemény arcát erősen. S arra gondoltam, ha majd egyszer nagy leszek, rohammunkás leszek én is. Olyan, mint ő!... S úgy ringatott ez a gondolat, mint bölcsőben régen az édesanyám...

De ekkor már ott volt mellettünk anyám is. Magához szorított

ölelő két karjával bennünket, mintha sosem akarna többé elengedni és kacagott, egyre kacagott boldog örömeiben. S olyan volt ez a kacagása, mint egy csodálatos égi csengetyű, amely csak az igazán boldog emberek szívében tud így csilingelni.

...Ebéd után apám meg én átmentünk Gabiékhoz. Ott már nagyon vártak bennünket. Lajos bácsi apámat, Gabi pedig engem. A szobában jó meleg volt, Gabiék nem spóroltak a tűzrevalóval. Alaposan bedurramtottak a banyakemencébe. Felőlük ugyan zúghatott, moroghatott a hideg odakinn.

Az asztal csinos, rózsás-abrosszal volt leterítve. Rajta fényesre sikált tálcán nagy üvegkancsó állott, szízig töltötten vörösborral. S az üvegkancsó mellett porcellántálban mákos-rétes, gazdagon megszórva porcukorral a teteje.

Majdnem eltátottam a számat az álmélkodástól. Nicsak, hogy fogadnak bennünket. Ez aztán már döfő!... — kiáltottam nagyot, de csak úgy magamban. Bár ebédeltem és jóllaktam, mégis úgy kezdtem magam érezni, mintha éhes lennék egy kicsit. Rápillantottam a rétesre, az meg énám vissza, azzal az ő mákos, cukros »szemével« és mondhatom, roppant »ennivalónak« találtam. Persze, szörnyűmód ki-nálgatta magát a vörösbör is, de tudtam én, hogy őhozzá már idősebb-legény illik nálamnál.

Erre gondoltam: — No lám, milyen rendes népek ennek a haszon-talan Gabinak a szülei. Nem sajnálják azt ami jó, más »bögyétől« sem...

Amde aztán eszembe jutott az is hamarosan, hogy nem adnak tejet. Székely Paliéknek. És kételkedni kezdtem őszinteségükben. Hátha ez a rétes nem is olyan édes, akármilyen cukros is... Csak azt nem értettem sehogy sem, hogy mire való akkor ez a nagy trakta?...

Ő, én nagyon aprókat lépegettem még akkoriban és az orromhe-gvénél nem igen láttam messzebbre. Olyan szívű legényke voltam még, akit könnyen »megszédít« a mákosrétes...

Node ott volt apus-néptárs is... Ő már nem szédül olyan egykönnyen és ha menni kell, nem lép bizony aprókat...

Csakhamar feltűnt nekem, hogy Gabi anyja állandóan mosolyog és szünet nélkül tesz-vesz körülöttünk, mint valami cseléd lány, aki dicséretet akar kiérdemelni szorgalmáért. Majd megsimogatta nyájasan a fejemet és azt kérdezte apámtól, bírok-e enni, nem vagyok-e bete-ges, mert hogy olyan vékonykának látszom. Apám megnyugtatta, hogy semmi bajom sincs és úgy eszek, mint egy kis »kanfarkas«, amikor nevenapja van. Ezen aztán megnyugodva nevetett.

Maris néni nem volt »soványka«. Ha mázsára állna, könnyen ráis-merne a százkilós. Ahogy ekkor nézegettem, úgy tűnt nekem, mintha nem is a felesége volna Lajos bácsinak, hanem a — nővére. Mert hogy, amint már mondtam is, Lajos bácsi is igen kövér ember volt. Pedig ők most nem úgy ettek mint ahogy én szoktam...

Most voltam itten először s úgy éreztem, nagyon idegen helyen vagyok. Furcsának találtam, hogy túlságosan kínálgattak bennünket és hogy nagyon-nagyon nyájasak hozzánk. Ha mézből lennénk, tán még nyalogatnának is bennünket... Azt hiszem, ez volt az, ami mind-jobbán szótlanabbá és félszegebbé tett.

Elébeem is borospoharat raktak. Nagy, kétdecis poharat, mint va-lami »hep-haj csárdában« és Lajos bácsi csordultig tellőntötte. Én meg csak néztem, hogy ezt komolyan csinálja-e, nem bírok-e csak ug-ratni?... És hiába biztatott, nem vettem a poharat a kezembe. Úgy-

éreztem azért öntötte fel annyira, nehogy inni merjek belőle.

Ami pedig legjobban feltűnt nekem, az az volt, hogy Gabi egyáltalában nem kínálhatták. Mintha ő nem is ült volna közöttünk az asztalnál. Sem tányért, sem poharat nem tettek elébe. És Gabi nem is nyúlt semmihez sem. Mintha titokban ráparancsoltak volna, hogy spóroljon, hogy nekünk aztán minél több juthasson. És immel-ámmal evett Lajos bácsi meg Maris néni is. Mintha nem ízlene nekik sem a rétes, sem a bor.

Talán így akarták jelezni, hogy nem kell nekünk sem annyit enniük és inniuk, mint otthon »szokás«.

De apám olyan természetesen »pusztította« a kalácsot és a bort, mintha nem ebédelt volna és bőségesen megfizette volna az árát mindennek. Ezen nagyon csodálkoztam és sehogy sem értettem a viselkedését. Szinte szégyenkeztem mellette. Már harmadszor itta ki egyhajtásra a poharát és az ötödik rétest »pusztította«. Mondhatom, úgy írtotta az ételt és az italt, mintha olyan kútba sülyesztette volna, melynek nincsen fenéke... És beszélt, egyre beszélt mindenféléről. S úgy tűnt nekem, mintha egy bibliavastagságú könyvből olvasna fel olyan dolgokat, amelyek senkit sem érdekelnek. De beszélt Lajos bácsi és Maris néni is és úgy tettek, mintha kitűnően szórakoznának. Én bizony nem is emlékszem már miről is beszélgettek, olyan »jóízűt«. Csak azt tudom, hogy amiért apámat áthívták, arról még nem esett szó közöttük.

Múlt az idő. Meggyújtották már a lámpát is. Egyre jobban esetedett odakint.

Nekem nagyon mehetnékem volt már, sűrűn tekintgettem az ablakra, melyen át csak a havas udvart láttam, meg a szomszéd háztetőt, amelynek kéménye vastag, fekete füstöt cirkádott az ég felé. Úgy unatkoztam, hogy szinte már az álom körvékezett és majd leragadtak a szempilláim. És Gabi sem akarta szóbahozni a bűtyögeserét, amiért én tulajdonképpen átjöttem hozzájuk. Bennem pedig rem volt annyi bátorság, hogy szóba hozzam neki. Hiszen titokba akarta csinálni, hogy a szülei ne tudjanak róla.

Apám egyszer figyelmeztetően rámnézett. És én megértettem mit akar mondani. Megértettem, hogy arra figyelmeztet, hogy olyan helyen vagyunk most, ahol enni-inni kell, nem pedig »koplalni«.

Noszahát, fogtam a poharam és — hupp! — egyhajtásra kiittam. De közben behunytam a szemem, hogy legalább én ne lássam magamat. Mert bizony szorongatott a szégyenlősség kéményen. De apám beszéde, mosolya, nevetése hamarosan felszabadított alóla. Megrohamoztam hát a fehér porcellán-tálat én is, s nem féltem már tőle, hogy olyan nagy. És most már egyre szebben látszott az én munkám is benne.

Közben eszembe jutott Palli, megint. Szinte magam előtt láttam a láztól piros arcát s a behunyt szemét. Lehet, hogy tejet kér az anyjától ebben a percben, ahogy én most rágondolok... Milyen jó volna, ha egészséges lenne és itt volna ő is mellettem!...

— Hát most eszek Pali érte is... — mondtam magamban és a tából kivettem az utolsó darab rétest és nagyot haraptam belőle.

Most már tudtam miért teszem ezt. És sejtettem, hogy apámat is a bosszú fűti... De ő persze messzebbre ellát mint én és súlyosabb is a bosszúja...

Lajos bácsi végre azt mondta:

— Ugye András, talán megnézhetnénk azt a disznót...

— Meg hát — válaszolta apám és bólintott rá, aztán kiitta poharát. Ekkor megint rámnézett és odaszólt Maris néninek:

— Ugyan hozzon be még rétest. Hadd egyen a gyerek. Látja milyen vékonyka...

Lajos bácsi meg apám kimentek. És kiment Maris néni is. De nem hozott be mákos rétest.

— Hűj, de sokat ettetek! — mondta Gabi dühösen, amikor magunkra maradtunk.

Lám csak, ez fontosabb neki, mint az om'ladinszka pruga bélyegsorozat... Meg a tej... a megbeszélt »egyezség«, amire ő adott kezet először... Látszott rajta, hogy most a szülei helyett is haragszik. Így feleltem neki:

— Hja, aki dolgozik, annak kell ám enni is!

— De nem ennyit!... Aztán, te nem is dolgozol.

— Te tán dolgozol?... És mégis mennyit eszel!... Az iskolában azt mondtad, hogy egy liter tejet iszol meg naponta...

— Az más!...

Utálkozva ránéztem. Megértettem a válaszát. Tudtam, hogy mit jelent az, hogy: »az más«.

Ezt kérdeztem tőle:

— És ha szegények volnátok?... Ha a te apádnak is úgy kellene dolgoznia, mint más munkás-embernek?...

— Dehát nekünk van!... És dolgozik az én apám is!... Különbön is... mit beszéllek én veled ilyesmiről?... Arról van szó, hogy nem illik más házában ennyit »zabálni«. Otthon nem esztek ennyit... egészen biztosan!...

— Honnan tudod te azt?

— Onnan, hogy tudom!... És Pali anyja is mindig ide jár hozzánk koldulni...

— Koldulni?...

— Persze, hogy koldulni!... Mert mindig köll neki is valami... Egyszer liszt, mert kalácsot akar sütni, máskor tojás, mert nincs mivel gyúrni, aztán tej, mert hát beteg a Pali... Meg mit tudom én, mi még! Aztán mindig hitelbe akar mindent... De apám mondta, hogy most már nem köll neki adni semmit. Elég volt!... Eléget elhordott hitelbe...

Úgy beszélt, olyan magasról, hogy belepirultam. Arra gondoltam, ha így beszél Paliékról, mit mond majd mirőlünk?...

De hirtelen eszembe jutott apám és büszkén kihúztam magam. Itt volt az újság nálam. Titokban elhoztam, hadd lássa ő is, ki az én apám!

— Ide süss, hékás! — mondtam hevesen dobogó szívvel és a szemem elé tartottam az újságot.

Rápillantott, nézte kis ideig, majd fitymálva válaszolt:

— Azért ti is olyanok vagytok, mint Paliék. Tartoztok ti is nekünk.

Nem tudtam hamarjában semmit sem válaszolni. Kavarogtak bennem a gondolatok, forogtak, hogy csak úgy szédültem belé. Hát szóval ők így látnak minket!... És most csak ezt tudtam kinyögni:

— Hazudsz!...

— Hazudok?... — nevetett gúnyolódva. — Hát talán nem is így van?... Már mióta tartozik anyád és nem vagytok képesek kifizetni.

Tudtam arról, hogy anyám vásárolt tőlük krumplit, lisztet, tojást, zsírt és szalonnát is. És azt is tudtam, hogy mindennek jó borsosan fűszármolták az árát. Ezért apám ellenezte is mindig ezt a vásárlást.

Azt mondta ez zsarolás, embertelenség... ilyen méregdrágán árulni... És meg is tiltotta anyámnak, hogy Gabiétól vásároljon. Ha még továbbra is vásárolni fog tőlük akkor ő nem eszik otthon többet, de én sem... De, hogy anyám tartozik nekik, erről nem tudtam. Lehet, hogy mégis csak vett valamit Gabiétól és akkor nem volt rá elég pénze... Apámmal pedig nem akarta, vagy nem merte tudatni. De az is lehet, hogy Gabi hazudik, mert tőle ez könnyen kitellik...

— Majd kifizetjük, ha valóban tartozunk... — válaszoltam kissé elszorult hangon, mert kétségbe vontam az állítását. — Apám dolgozik... És anyám nem fog többet vásárolni tőletek semmit... Lesz minden a piacon is...

— Na ne mondd!... Akkor minek akarod az omladinszka pruga helyegysorozatot velem elcserélni?... Ha minden lesz a piacon... eredj oda tejért is!...

Gyűlt a mérgem, nagyon gyűlemlett. S az arcom égett a haragtól. S a szívem is erősen dobogott, mintha nagyon szaladtam volna, hogy mielőbb oda érjek, ahol roppant sürgős dolgom van. Ránéztem Gabi kihívóan vigyorgó arcára és köpni szerettem volna, de akkorát köpni, mint amekkora a palicsi tó, hogy örökre ellepje. S ahogy néztem őt, egyre jobban láttam, mekkora nagy piszok ő.

Ő pedig, mivel nem válaszoltam mindjárt, mert nem tudtam neki rögtön odamondani, hogy előbb minden piszkos kuláknak és minden hasonló gazembernek ki kell a nyakát csavarni, fölényesen kivágta:

— Nekem most már nem is kell az a te vacak belveged!... Süsd meg!... Tejet pedig vegyél majd a piacon. Ottan minden lesz... És apád dolgozik, van pénze... Ő rohammunkás... Benne van az úságban is... Így hát, megadjátok már végre azt is, amivel tartoztok, ugye?

— Igen, megadjuk... És itt van, jusson belőle neked is — mondtam és úgy mőkon igazítottam a nyavalyást, hogy mindjárt nem vigyorgott tovább.

Elsápadt, majd remegni kezdett izgalmában. Én pedig ökölbe szorítottam mind a két kezemet. Mert hátha keveselli, amit kapott. Akkor pedig úgy teljes szívemből, oda mázlok neki egyet az eljövendő bajsa taknyos talajára... De úgy láttam nem keveselte... Meg se tudott moccanni. Én ekkor azt hittem, nagyon szégyenli magát, amiért így beszélt és most azért olyan megátalkodott. De hát, dehogyis szégyelte ő magát! Néhány pillanat múlva lehorgasztott fejjel megindult a kijárat felé s az ajtó előtt hirtelen visszafordult és sziszegve ezt suttogetta:

— Na megállj, ezt még nagyon csúnyán megkeserülöd!

Öklével megfenyegetett és magamra hagyott a szobában.

— Jó, majd meglátjuk ki keserüli meg — mondtam magamban és most már nem is akartam rágondolni tovább.

Szerettem volna már távol lenni innen, ebből a házból. De várni kellett apámra. Nem akartam elmenni nélküle. Nem akartam úgy távozni, hogy az ajtófélfának mondjam azt, hogy: »jóéjszakát«.

Nem kellett sokáig várakoznom. Úgy öt perc múlva bejött Lajos bácsi, Maris néni és apám. Csak Gabi maradt távol valahol. Alighanem átment a konyhába. S ott fújta élesztette bosszújának paraszát, hogy az el ne hamvadjon. De hát őrá nem is volt szükség mostan, senkinek se hiányzott. Legkevésbé énnekem.

Letelepedtünk megint az asztalhoz. De most már nem volt rajta se bor, se rétes. Lajos bácsi és Maris néni ábrázata nagyon komor volt. Úgy látszik történnetett valami odakinn, ami nem volt inyűkre. De

apám képe változatlan maradt. Olyan volt az most is, mint amikor haza érkezett...

— Nehéz máma disznót hizlalni — mondja Lajos bácsi sopánkodva. — Nagyon sok az a kukorica, amit be kell szolgáltatni... Aztán nagy az adó is...

Úgy beszélt mintha mindjárt sírva fakadna. Holott az lehetett a titkos szándéka, hogy ily módon környékezzék meg szívét apámnak. Szerettem volna most megkérdezni tőle, igaz-e, hogy hasas a tehene?... De hallgattam inkább és csak néztem rá, mint a képeskönyben lévő rókára, mely a tyukketrec körül ólálkodik.

— Az ember, ha máma iparkodik... no de minek is iparkodik?!... — fakadt ki Maris néniből a szó indulatosan, de nem folytathatta tovább, mert apám hirtelen átvette a beszédet.

— No, azért marad maguknak is... És ott az ólban, az a koca is tudja, — ami egyébként »jól« meglátszik rajta — hogy egy évben egyszer van maguknál is nagypéntek, mint a jóféle »naptárban«... Bár igaz, azt még nem tudja a jámbor, hogy holnap jön el a világ vége számára... És hogy a »lelke« kolbász, hurka, szalonna stb. »képében« kerül majd az »Úr« magas színe elé....

Csendesen mondotta ezeket a szavakat apám, úgy, mint a tanító a leckét az iskolában, amikor diktálja és Lajos bácsi meg Maris néni nem tudták mindjárt eldönteni, hogy ez olyan vicc-e, amin nevetni kell... Azt bizony én magam sem tudtam most hamarában kisütni — és ők nem nevettek rajta. Szótlanokká váltak és olyan sötét borulat szakadt rájuk, olyan fekete felhő, melyből ha megered az eső, nem áll el egy hétig sem. Hogy apám átlát rajtuk és hogy nem lehet őt rákenni a »kenyérre«, ha mindjárt az »fehér« is, az most már kezdett nyilvánvalóvá lenni előttük.

Maris néni tintát, tollat és papírt tett az asztalra. Apám pedig hozzáfogott az íráshoz. Míg az igazolványt írta, valamennyien hallgattunk. Rövid ideig tartott annak megírása. Mikor elkészült vele oda tette Lajos bácsi elé és csendesén, mintha valaki mélyen aludna és nem akarná a hangjával fölébreszteni, ezt mondta:

— Itt van.

Apám fölkelte, jelezve, hogy menni készül. Erre fölkeltem a székmről én is. Ránéztem Lajos bácsira, alásról tudtam, hogy nem tud írni, olvasni és láttam, hogy az arca egyre jobban felhősödik, mint az égboltozat a kitörni készülő viharban. Olyan csúnya volt, hogy szinte félttem tőle. De apám most is csak mosolygott. Így hát egészen kicsinyke lett a féltésem.

— Aztán mennyibe vette föl? — kérdezte Lajos bácsi a rosszatsejtéstől rekedten. — Nyolcvanba?...

— Olvassa el, ott van rajta — szólt apám és mosolygott.

Lajos bácsin most már meglátszott, hogy nagyon haragszik. Homlokán csúnya ráncredők jelentek meg. S nézte az írást, nézegette és most tisztán éreztem, mennyire bántja, hogy nem tud olvasni. De azt is tudtam, hogy ez csak azért bántja most, mert nem tudta azt, ami roppant érdekelte. Nem tudta azt, mennyibe vette föl apám a kövérdisznót, amit ő holnap akar levágni. És most ránézett apámra, de úgy, hogy én megijedtem tőle.

— Ne fraclizzon maga énvelem, hallja-e!... — mondta fenyegetően és goromba hangon.

De apám továbbra is csak mosolygott és várt egy kicsit a válasz-

szal, hogy ezzel is több időt adjon Lajos bácsinak arra, hogy minél jobban kimérgelődhessen magát. Ezen a téren nem akarta megkurtítani. És most ezt mondta:

— Látja szomszéd, mégis csak jó az, ha tud az ember olvasni. Figyelmeztettem is magát erre, mikor összeírtam az utcában az írástudatlanokat, de maga akkor azt mondta, hogy nincs rá semmi szüksége... Hát most láthatja, hogy mégis csak jó az, ha tudja az ember ezt a tudományt is... No, jó éjszakát...

Nem köszönt vissza. De lehet, hogy morgott mégis valamit, csak én nem hallottam, mert most nagyon izgatott voltam. Kikísérni azonban nem kísérték ki bennünket. Csak a kutyájuk, a Fogdmeg, ugatott mérgesen utánunk. Ügylátszik ő is haragudott ránk nagyon pedig a láncot nem mi tettük a nyakába...

— Hát ti hol az istencsudájában voltatok ennyi ideig? — ezzel fogadott bennünket otthon édesanyám.

És apám eképpen válaszolt:

— Odaát voltunk... Képzeld csak, miben sántikált az a piszkos kulák!? No de várjál csak, hadd mondjam el sorjában... Úgy fogadott bennünket, mintha nevenapja volna, vagy mintha lakodalom lenne náluk. Az asztalon jó házibor és finom rétes várt bennünket. Persze én mindjárt sejtettem, hogy mi a szándéka. No megállj, gazember, gondoltam magamban, most az egyszer jó kezekbe kerültél. Tudom azt, hogy az ilyeneknek az fáj legjobban, amit más megeszik. És ha adnak valamit, azért nagyon nagy árat számolnak. Nosza, mekíestem hát a borának, meg a rétesének. Intettem Lacinak is, hogy segítsen. Hadd üsse meg a guta őket! Laci ügylátszik megértette a szándékomat. Úgy pusztította a rétest, hogy csak úgy gyönyörködtem remek étvágyában. Még egy jópohár bort is felhajtott és meg sem kottyant neki. Azok meg csak úgy zöldültek, kékiültek mérgükben és csak azért nem ütötte meg a guta őket mindjárt, mert azt hitték az ostobák, hogy valahogy majd csak »megéri«... És mi csak ettünk, pusztítottuk az ételét és az italát... Csak azért is!... Azokért, akik nélkülöznek, koplálnak, mert eldugják előlük... Azokért, akiknek nincs annyi pénzük, hogy meg tudják venni tőlük feketén... S azokért, akiknek azt mondják, hogy nincs...

Itt egy kis szünetet tartott apám. S én megértettem őt. Megértettem azt is, hogy Paliért is bosszút álltunk...

Most apám tovább folytatta:

— Gondold csak, mit akart tőlem?!... Azért vendégelt meg anyyira, hogy lekényerezzen. Hogy ezzel megnyerjen magának. Azt akarta hogy azt a kövér disznót, amit holnap szándékozik levágni, csak nyolcvankilósba becsüljem föl... Én meg aztán fölbecsültem kétszázra. Lehet, hogy nincs annyi, de hát inkább az ő kárára tévedjek 15-20 kilót, mint a népére százat. No ugrik is majd akkorát, ha az igazolványt a fia elolvassa neki, hogy a fejével a napot leüti az égről.

— Nagy kővé vagy te András és ilyen lesz a fiad is — mondotta édesanyám jóízűen nevetve és megsímogatott bennünket napsugaras tekintetével.

És szemeinek melege mint az örökké égő nap úgy sütötte, melegítette a szívemet. És tudtam, éreztem, hogy édesapám szívét is.

Nagy szélvihar volt az éjjel. Olyan erősen rázta az ablakokat, mintha minden áron be akart volna törni a szobába. És reggelre úgy elkergette a felhőket, mintha sosem lettek volna az égen. Dél körül

pedig elment, hogy más tájakon is »rendet« teremtsen a maga félelmetes módján.

Vasárnap volt. Ebéd után azt mondtam anyámnak, hogy elmegyek megnézem Palit, hogy van. Azt felelte nem bánja elmehetek, csak vigyázzak meg ne fázzam én is.

Ahogy sietve mentem az úton Pálék házuk felé, a fülem és az orrom mindegyre jobban és jobban kezdett fájni. És erősen marta az arcomat is a hideg. Pedig fent a meztelen égen ugyanúgy ragyogott a nap mint nyáron. De most nagyon gyenge legény volt a melege. Ugy ropogott a hó a talpam alatt, mintha fájt volna neki, hogy rálépek. Az utcák és a háztetők vastag hóbundába takaróztak. Minden kéményből kövérre hízott füst szállt az égnek. Nagyon hideg volt. Az útmenti fák elfeledten álldogáltak a vastag hóban s a meztelenre vetkőztetett ágaik dermedt álomba merülve várták a tavaszt, amely szép új, zöld ruhájukat hozza majd meg, a rájuk fészketrakó lármás, vidám madarakat.

Egyre jobban közeledtem Pálék házuk felé. És mindegyre szomorúbb lettem. Eszembe jutott, hogy milyen jókat játszottunk, amikor egészséges volt. Szegény Pali! Milyen beteg mostan. És mennyire szerettem volna tejet vinni neki...

De önelki már nem volt arra szüksége. És semmi másra sem... Éjjel, fél kettőkor meghalt...

Azóta, ahányszor csak elmegyek Gabiék házuk előtt, mindig egy mocskos köpöcsésze jut az eszembe. És mindig muszáj köpnöm egyet. De van úgy, hogy kettőt is...

MARKOVICS JÁNOS:

TÉL A CIGÁNYTANYÁN

(Látogatás egy városi kültelek
csonka cigánytörzsénél).

Mögöttem a város fehér háztetői...
Vályogkunyhók, sátrak, meleg szemek várnak...
Fagykérges út... Megyek... Nagy hópillék szállnak..
Csodálatos reggel...
Rézfejú szegekkel
ég a nap az árkok zord jégtakaróján...
Dal közeleg felém, üllő cseng a nótán...

Meggyorsul a léptem... Öröm visz előre...
Már közöttük vagyok... Testvérként fogadnak..
Mosoly gyűjt keretet hó-mosta fogadnak
s a szívembe árad...
Négy dalos fémszálát
pengetnek az ujjak egy rongy-sátor mélyén...
Piros szalag-hullám ring szoknyák szegélyén...

»Fehér vajdát« épít hóból néhány gyerek
s a hőember szemét most díszítik szénnel...
Messze: jégtáblákat zúznak baltaéllel...
Fehérbe öltözött
rozzant kunyhók között
teknőt váj egy öreg, csonka pipát rágcsál...
Amott: lurulyának ad lelket a nádszál...

Úgy elnézem őket... Hallgatom beszédjüket...
Színes szóval festik életük nagy vásznát...
Arcukon mélyülnek gondvéste barázdák...
Hangjukban felhördül
néha a mult s görbül
fojtogató görcsbe izmos ujjuk karma...
Hegyekké nőtt bennük tömegsírok halma...

Mégis oly erősek...! Tán az üldözéstől...?!
Bujdosástól...?! Fagytól...?! Csontig rágó lánctól...?!
Vagy: bitó-erdőtől...?! Véres máglya-tánctól...?!

Nem...! Már érzem, seitem:

— míg rajtuk felejttem

szemem, s hosszan nézem vén üstök új foltját —
Munka énekel itt, szabadok dalolják...!

Tekintetem lassan körben jár a tanyán...

Ott, a sátrak mögött: cserép, téglarakás...!

»Ez lesz az első ház... Meleg meszelt lakás...

Enyém...!« — mondja az ács

mellettem... A kovács

hallgat az üllőnél, majd szól mély torokkal:

»Nekem is lesz házam üveg-ablakokkal...!«

Még sohasem érzett, új lángoló öröm

tüze lobog belül: zeng a szívem dobja...!

S míg a nap a tájra már a delet lopja, —

búcsúzó... Kezemben

asszony, gyermek, ember

barna tenyere ég, s lágy kórus marasztal:

»Ne menj...! Hív a kenyér...! Vár borral az asztal...!«

Megköszönök: mosolyt, dalt, munkáját, mesét.

s távozom... Gyár-kürt bűg... Zúg felém a város...!

A hőés elállt... Olvad... Az út sáros...

Vígan fűtőrészek...

....»Világító fészek:

E s z m e! Gyűjts magadba minden árva népet,

s egy színbe kovácsolj feketét, fehéret...!«

JUGOSZLÁV IRÓK VÁLASZA

F. Gladkov, N. Tihonov és más szovjet íróknak

November 29-én, öt évvel azután, hogy a hitleri »Európa-erőd« kel-
lős közepén, népi forradalmunk heves harcainak közepette, megalapoztuk
új népi államunkat; három évvel az AVNOJ történelmi jelentőségű ha-
tározatának törvénybe lépése és a Jugoszláv Szövetségi Népköztársas-
ság kihirdetése után — N. Tihonov, F. Gladkov és G. Mdivani szovjet
írók, a moszkvai rádión keresztül, jókívánságokat küldtek népeinknek.

Azoknak a szovjet íróknak, üdvözlete, akik egy időn át hazánkban
tartózkodtak, természetes és érthető lett volna számunkra, ha ez az üd-
vözllet nem annak a szokott, igaztalan vádaskodásnak lett volna alkotó
része, amelyet az Informbíró határozata után, mi jugoszlávok szakadat-
lanul hallgatunk.

Ez az üdvözllet is, amely látszólag bizonyos elismerést juttat né-
peinknek — mélyen megsérti éppen azt, amit népeink november 29-én
ünnepelek.

Mi, jugoszláv írók, népeinknek, Jugoszlávia többi íróinak és kultu-
rális munkásainak nevében, megköszönjük, hogy kifejezést adtak a sze-
retetnek, amelyet a szovjet ember érez népeink iránt — amelyben egyéb-
ként minálunk senki soha nem kételkedett, s egyben, hangsúlyozzuk,
hogy a mi népeink szeretete a szovjetnépek iránt változatlan és megin-
gathatatlan maradt, minden igazságtalanság ellenére, melyekkel illeték
és amelyek, népeink nehéz és hősiess történelmének folyamán, a legsu-
lyosabbak közé sorolhatók.

Mindezeket túl azonban, fel akarjuk hívni szovjet elvtársaink figyel-
mét állításaikban mutatkozó néhány szemmel is látható ellentmondásra,
melyeket éppen nekik kellene meglátniok legelőször, éppen azért, mert
itt voltak, hazánkban és mert nekik, annyira kedves vendégeinknek, szé-
lesre tártunk minden szívet, minden gondolatot, minden tettünket — né-
peink csakúgy, mint vezetőink. Ezzel meg akarjuk mondani azt is, hogy
ezuttal milyen könnyedén és kellő lelkiismeretesség nélkül tették ma-
gukévá a közismert igazságtalanságot az új Jugoszláviáról.

N. Tihonov, F. Gladkov és G. Mdivani elvtársak üdvözlletükben lát-
szólag elismeréssel adóznak népeinknek, azt erősítve, hogy mindazt, amit
kivívtunk — a nép vívta ki. Ám e látszólagos elismerés mellett, bár egyes
szavaikkal igyekeznek még tompítani is az elismerést, kiderül, hogy e
győzelmeket ele mi úton érte el a nép, egyedül, vezető nélkül, vagy
pedig a harcok valami olyan csodálatos vezetésével, hogy a nép önma-
gát vezette. Szemmel látható, hogy ők maguk is megérezték, mennyire
értelmetlen az a körülmény, hogy megkerülni kénytelenek a Párt sze-
repét e győzelmekben, tehát mellékesen megemlítték Pártunkat is,
azonban a Párt vezetőségét szisztematikusan elhallgatták, ha csak nem
a szokásos valótlanságokat mondták róla. Így — szerintük, — a mi Né-
pi Forradalmunk, a legjobb esetben is, a Párt vezetősége nélkül és aka-
rata ellenére fejlődött ki.

Mintha bárkinek művészi munkáját a Nagy Októberi Forradalomról, a szocialista építésről, a Honvédő Háborúról igaznak fogadhatnák el a szovjet olvasók — vagy akármilyen más olvasó, — ha abban nem jutna kifejezésre az SzK(b)P, illetve Lenin és Sztalin elméleti és szervezői szerepe. Tihonov, Gladkov és Mdivani elvtársak állításaiból pedig az derül ki, hogy Jugoszlávia íróinak a Népi Forradalomról és az ország első szocialista győzelmeiről írva — amennyiben azokat meg nem tagadnák, — a nép végteleneit (elemiségét) kellene fényképezniök, a felszabadító harcokat és a Forradalmat valami lényegtelen harcokból és »hősies vállalkozásokból« kellene következtetniök, meg kellene tagadniok tudatos és szervezett jellegüket; Pártjukat csak úgy mellékesen kellene megemlíteniök — Tito elvtársat és legközelebbi munkatársait pedig, akik népiünket e győzelmekre vezették és akik ma is vezetik a szocializmus felé, nem csupán elhallgatniök kellene, hanem megtagadni, sőt elítélni.

Azonban, például, megtudta volna írni Tihonov elvtárs vers-sorozataát Jugoszláviáról — amely becsületére szolgál népeinknek és neki, a költőnek, — anélkül, hogy kiemeli Tito elvtárs történelmi személyét és szerepét?

Nyilvánvalóan nem tudta volna.

Népeink hősiességéért, kitartásáért és áldozataiért részleges elismeréssel adózva — szovjet elvtársaink is elhallgatták és alábecsülték mindazt, ami e hősiességen, áldozatokon és kitartáson keresztül *fejlődésnek indult* és kifejlődött és ami, éppen kifejlődése miatt hozzájárult a népeknek a fasizmus feletti győzelméhez s amit tegnapig, letagadhatatlanul, nem is tagadtak — ez a Forradalmunk.

Ilyen módon, amikor a mi Felszabadító Háborúnk esztendőiről beszélnek, az egész időszakra vonatkozólag — attól kezdve, hogy Jugoszlávia Kommunista Pártja Központi Vezetőségének felszólítására és Sztalin elvtársnak valamennyi leigázott néphez intézett felhívására, eldőrdült első partizán fegyverünk, egészen addig, amíg a mi Népfelszabadító Hadsegünk találkozott a Vörös Hadsereggel, szovjet elvtársaink jókívánságaikban csak a partizánokat ismerik el.

Népeinknek igazán meg van az okuk arra, hogy mindig büszkéek legyenek a jugoszláv partizánok nevére. A Népfelszabadító Háború kezdetétől — végéig, hazánkban igen sok partizán-egység működött. Azonban e partizán-egységek már 1942 első felétől mint a Népfelszabadító Hadseg segéderői működnek s Népfelszabadító Hadseregünk, mint forradalmi, népi hadsereg, a leigázott Európában született és épült ki. Azokban az öröm teli napokban is, amikor határainkra érkezett a hősies Vörös Hadsereg. Legfelsőbb Vezérkarunk, illetve Tito elvtárs nem a Jugoszlávia-szerte szétdobált partizán-egységeket gyűjtötte össze és küldte el a találkozóra, hanem már a találkozás előtt megjelent a szervezett és számtalan csatában megacélozott Jugoszláviai Népfelszabadító Hadsereg, s amíg annak néhány hadosztálya együtt harcolt a Vörös Hadsereggel, más hadosztályai, a partizán-egységek támogatásával, egész hazánk területén verték az ellenséget.

Ez a történelmi igazság a mi Hadseregünkről, a mi Forradalmunkról; olyan igazság, amelyet megdönteni senkinek sincs sem joga, sem ereje. Amint hogy sem ereje, sem joga nincsen ahhoz sem, hogy vitassa a mi felszabadított területeinket — nagyságukban egyenlőek némely európai állammal, — amelyeket 1941-től kezdve birtunk s amelyekben népi hatóságokat alakítottunk gazdasági és kulturális életet, munkabrigád-

dokat, kollektív vetést és aratást, nyomdákat szerveztünk és ujságokat, folyóiratokat és könyveket adtunk ki. És ebben népi államunknak e hosszú és keserves, de szervezett és forradalmi fejlődésében, pontosabban: a Népi Forradalom állandó fejlődésében és végleges győzelmében, éppen ebben van November 29, jelentősége és értelme 1943 november 29-ének csakúgy, mint 1945 novemberének.

Aki mindezt nem látja, illetve aki nem látja, vagy nem akarja meglátni és elismerni a mi Népi Forradalmunkat és midazt, amit ez a Forradalom teremtett és teremt — akarva, nem akarva — megtagadja Jugoszlávia népeinek felszabadító harcát és November 29-et.

Igy látják ezt a mi népeink és — sehogyan másként.

Látszólag némi elismeréssel adózva népeinknek a szovjet írók éppen azt hallgatták el, ami döntő jellegű: az országunkban lejátszódott forradalmat és azt a forradalmi átalakulást, amely bennünket szocializmus útjára vezetett. Meg sem említve azt, hogy a háború alatt volt népi hadseregünk és nem említve felszabadító háborúnk forradalmi jellegét — ők november 29-i jókívánságaikban megkerülték azt a történelmi tényt, hogy mi ebben az évben Forradalmunk öt éves fordulóját is ünnepeltük és nem csupán Szövetségi Köztársaságunk kikiáltásának harmadik évfordulóját. Mert mi 1945 november 29-én valójában végleg törvényesítettük és végrehajtottuk az 1941—45 évi Felszabadító Háború forradalmi vívmányait, amelyeket Jajcén, 1943, november 29-én megalapoztunk.

Éppen a nemzetközi proletáriátus vezetőjétől és külön a legnagyobb szovjetíróktól leginkább, azt tanultuk, hogy az az író feladata, hogy művészi eszközökkel bemutassa az élet igazságait dinamikáját, szépségeit és a szocializmusért folytatott harc hősiességét. Az pedig amit Tihonov, Gladkov és más elvtársak mai álláspontja alapján kellene csinálnunk, az igazság megtagadása, valótlanság volna, árulás volna nem csupán népeink és népeink történelme ellen, hanem árulás az imperialista-ellenes, demokratikus és szocialista fronttal szemben is.

Ezt kell kívánniok, erre kell bennünket tanítaniok a szovjet íróknak, a szocializmus első országa íróinak?

Vajjon mit jelentene népeink jövőjét illetően, ha elvonnék történelmüknek legdicsőségesebb fejezeteit? Vajjon ez bármely nép érdekét, vagy a szocializmusért folytatott nemzetközi harcot szolgálja?

Nem, ez nem lehet így.

A szovjet író-elvtársak beszélnek népeink határtalan szeretetéről a Szovjet Szövetség iránt, amellyel minden lépésükben találkoztak hazánkban. Szembetűnő, hogy egyikük sem kérdezi, amikor e szeretetről beszél — miben vannak az okai az ilyen mély és szétágazó jelenségnek. Sem Tihonov elvtárs, sem Gladkov elvtárs nem kérdezték — mi a tartalma ennek a szeretetnek, ki emelte fel e szeretetet a *forradalmi öntudat* magasságáig, ki adott neki nem csak új arányokat, hanem mindenekelőtt új, élettel teli tartalmat s ki öntötte népünkbe az első szocialista ország legyőzhetetlenségébe és felszabadító küldetésébe vetett hitet?

Csak a hagyományokkal nem lehet magyarázni, mert a hagyomány csak egyetlen — és mellékes — körülmény. És éppen ez a szeretet nem fejlődhetett volna ki annak alapján, amivel több mint húsz éven keresztül a jugoszláv burzsoázia vakította népeinket a Szovjetunió irányában.

Hogy a kapitalista Jugoszláviában ki és hogyan fejlesztette ki e szeretetet a Szovjetunió iránt, megérezhette az első hivatalos szovjet kép-

viselő a mi hazánkban, amikor 1940-ben megérkezett helyreállítani a kapcsolatokat és látta, hogy a rendőrség hogyan tartóztatja le a tün-
tetőket.

Ez a szeretet azért lehetett olyan és akkora, mert Pártunk és mert különösen Pártunknak az a vezetősége Tito elvtárssal az élén, amelyet a szovjet írók is szovjetellenes kampánnyal és a nemzetköziség útjáról való letéréssel vádolnak — már a háború előtt is, az illegálisság kemény feltételei között, belevitte a tömegek öntudatába a szocializmus első országának felszabadító missziójáról való igazságot.

Nem szükséges bizonyítani, hogy a mi Népi Forradalmunk éveiben mennyire felgyújtotta ezt a szeretetet Pártunk, éppen ezzel a vezetőséggel és, hogy mennyire ápolja és fejleszti ma, amikor népeink, a legnehezebb feltételek között, sikerrel építik a szocializmust. Tanuságot tesz minderről a mi egész bel- és külpolitikánk, egész kulturális politikánk. Ahelyett, hogy bizonyítsuk a szovjet íróknak mindazt, amit maguk is tudnak, felhívjuk Gladkov és Tihonov elvtársakat, csak egyetlen olyan példát mutassanak a nemzetközi kapcsolatokban, amely igazolná azt, hogy hazánk az imperialistákkal szembeni viszonyban bármivel is elkülönült volna bármelyik demokratikus országtól. Tessék egyetlen példával bizonyítani, hogy Pártunk eltávolodott az ország kapitalista elemeivel szembeni következetes harctól. Továbbá, felhívjuk Gladkov és Tihonov elvtársakat, mutassanak fel egyetlen olyan országot a népi demokráciák közösségéből, amelyben a szovjet tudománynak, irodalomnak és publicisztikának annyi fordítása jelent volna meg, ahol annyi szovjetfilmet adtak elő, ahol annyi cikk és tudósítás számolt be a Szövetségről — amennyi eddig és ma is Jugoszláviában, dacára annak a különös hajszának, amit már hat hónapja folytatnak az új Jugoszlávia ellen a demokratikus országok némely vezetői.

Hát mutassanak egyetlen országot a Szovjet Szövetségen kívül, melyben tetteikben is megmutatkozott a Bolsevik Párt és Sztalin elvtárs iránti szeretet, úgy mint Jugoszláviában.

Lehet-e, például, igazolni azt, amit Wroclavban művelt Fagyejev elvtárs — a hallgatás, amellyel átsiklott mindazon a küszködésen, vér- és áldozatokon keresztül, melyet a fasizista hódító ellen, a szocializmusért folytatott harcban nem sajnáltak a mi íróink, a mi többi kulturális munkásaink sem! Fagyejev elvtárs csak gyengítette saját általános fejtegetésének meggyőző hatását és elyszerűségét, a Szellemi Munkásoknak a béke megvédése érdekében összehívott Világkongresszusán, amikor felsorolva a fasizmus ellen harcoló és életüket feláldozó íróinkat elhallgatta, azokat a jugoszláv írókat, akik kitüntek a fasizmus elleni harcban s akik közül sokan, harcosokként elesetek a harcmezőn — csak Auguszt Ceszarec, Ognyen Pric, Ivan Goran-Kovacsics, Györgye Jovanovics, Haszan Kikics, Dragan Desztovnik-Kajuh, Kocsa Racin és sok más írónk nevét említsük ebből a hosszú sorból. Fagyejev elvtárs hallgatott egymillióhétsszázezer jugoszlávrról, akik elesetek a háború folyamán. Ugyanezen a helyen — arról is hallgatott, hogy fennáll az új, antiimperialista, szocialista Jugoszlávia. Fagyejev elvtárs mindezzel, természetesen, nem tudta az új Jugoszlávia népei harcának nagyságát és jelentőségét lecsökkenteni.

Tihonov és Gladkov elvtársak rádió beszédükben a jugoszláv nép iránti szeretetüket erősítgetik, azonban ez állításukat is, mint harcunk részleges elismerése, meggyengítik azzal az állításukkal, hogy hazánk

nem építi a szocializmust és, hogy vezetőségünk, nacionalista elhajlásával, árulást követett el és különválasztotta népeinket a szocialista fronttól.

Miből áll ez a »nacionalizmus« és »árulás«, amikor mi továbbra is a szocializmust építjük és mindenben igazoljuk hűségünket az internacionalizmushoz? Senki nem tud rámutatni arra, hogy az új Jugoszlávia mikor és hol nem tartotta magát következetesen a nemzetközi politikában az imperializmus-elleni harc demokratikus tábora minden országának, élén a Szovjetunióval, érdekeihez?

Milyen nemzetköziség ez, milyen kommunista erkölcs és vajjon kinek a nevében kell elszigetelni egy forradalmi országot, az új Jugoszláviát erőszakkal, az eszközöket nem válogatva és ráfogni, hogy ő önmaga válik külön a szocialista közösségtől, amelytől nincsen elválasztva, nem iesz és nem lehet elválasztani?

Éppen ezért felhívjuk Gladkov, Tihonov elvtársakat és a többi szovjet író, jöjjenek el hazánkba és saját szemükkel, saját lelkiismeretükkel mérjék fel, vajjon a szocializmus felé halad-e hazánk, vagy az imperialisták gyarmatává alakul. Felhívjuk őket, hadd lássák, hogy milyen fájdalommal visszhangzanak minden polgárunk szívében az igazságtalan és jogtalan vádaskodások, amelyeket — a vezetőség árulásának ürügyén — népeink arcába hajítottak, hadd lássák, hogy az Informbűrő Határozatával megalapozott rágalmak szükségtelen nehézségeket okoztak és, hogy a mi dolgozóink mégis és mindennek ellenére, büszkén és bátran haladnak előre és építik szocialista hazájukat. És felhívjuk őket, hogy szemtől-szembe, az emberi, illetve kommunista lelkiismeret alapján, válaszoljanak néhány kérdésre, amelyek az ő állításaikból következnek:

Először, mutassanak fel egyetlen bizonyítékot, hogy a mi hazánk, a Pártunk, vagy vezetőségünk — nyíltan, vagy titokban — elárulták az imperialistáknak népük érdekeit, amelyek alapjukban egyezők bármely szocialista ország, a szocializmus és a világdemokrácia érdekeivel.

Másodszor, mutassanak fel egyetlen bizonyítékot arra, hogy Pártunk egésze, vagy külön annak vezetősége bármiben is engedett a hatalomról letaszított burzsoázia érdekeinek, bármiben elárulta munkásosztálya és dolgozó népének érdekeit, amelyek alapján egyezők voltak és egyezők maradnak bármely más munkásosztály és a nemzetközi proletáriátus érdekeivel.

Nem, ilyen bizonyítékot nem tudnak felmutatni. És pedig abból az egyszerű okból, mert a valóságban ilyenek nincsenek. Pedig a mi hazánkat és Pártunkat éppen ezzel a két dologgal vádolják.

Mi végül megkérdezzük a szovjet írókat és felhívjuk őket arra, hogy nyíltan válaszoljanak: miért tekintik ők és a demokratikus országok egyes vezetői a Jugoszláviában a szocializmusért folyó harcot — nacionalizmusnak? Miért volna az a harc, amelyet Jugoszlávia népei a szocializmus megvalósításáért vívnak saját hazájukban, bármiben is a szocialista táborból való elkülönülés, vagy miért volna ellentétben a szovjetnép, vagy bármely más nép érdekeivel?

A szocialista világ igenis egy és kell, hogy elválaszthatatlan legyen. Az igazságtalanságok, rágalmozások és azok a módszerek, amelyeket az új Jugoszláviával szemben alkalmaznak — lényegükben elmentések és a valóságban csak az egység meggyengüléséhez és szétzúzásához vezethetnek.

Az említett szovjet írók és a demokratikus front sok más közéleti munkása olyan szerepet vállalt magára, amiért a jövő nemzedék nem fogja irigyelni őket és a történelem nem fogja megbocsátani: magukra vállalták azt, hogy igazságtalanul mutassák be egy nép hősies arculatát és egy forradalmi pártot; egy ország történelmének legdicsőségesebb fejezeteit, hogy kitöröljék, hogy megzavarjanak és megrendítsenek egy népet — az emberiség legnagyobb szellemeinek leg szebb állama — a szocializmus megvalósítása felé vezető útjában.

Igen, nehéz és keserves eltűnni népeinknek rágalmakat és sértéseket azok részéről, akiknek az igazság, jog és haladás nevében kellene beszélniök. De még nehezebb és még keservesebb a rágalmazó szerepében lenni.

Ha nem is holnap, később mégis csak felteszik a kérdést a jugoszláviai szocializmus, a JKP elleni iszörnyű hajszával kapcsolatban: hol az igazság? Megkezdődik — és már meg is kezdődött — a hazugság és az igazság, a szavak és tettek összehasonlítása. Hát azt hiszik, hogy bármilyen propaganda is elrejtheti az igazságot, elválaszthatja a valóságot a tudástól, hogy valótlanyságot árulhat igazság helyett? Hát nem azt bizonyítja az emberiség története, hogy ilyesmiféle csak ideiglenesen volt lehetséges, csak meghatározott időszakokra és az igazság mégis győzedelmeskedett?

Emlékeztetni kell arra, hogy mivel kezdődött ez a szörnyűséges hajsz a jugoszláviai szocializmus ellen — és hová ért el máig. Elkezdődött azzal az állítólagos bírálattal a JKP-nek a parasztkérdésben való elhajlása és a JKP-ben hiányzó demokrácia miatt. Ma pedig ezzel az új Jugoszlávia mindenirányú elszigetelését hajtják végre, azzal a nem pontos mellébeszéléssel, hogy a JKP vezetősége nacionalista pozíciókra tért. A kampány kezdetének csak annyiban van összefüggése a mai formáival, amennyiben ürügyet akarnak találni a JKP vezetőségének megdöntésére.

De ha a mi vezetőségünk semmiben sem árulta el az országot az imperialistáknak, nem is egyezett meg a ledöntött burzsoáziával, hanem — minden nehézség ellenére, amelyet jelentős részben éppen ez a kampány, amelyben most részt vállaltak a szovjet írók is, idéz elő — bátran vezet népünket a szocialista felépítés útján, függetlenül az imperialistáktól, akkor miért e követelés?

Ezért ti, szovjet elvtársak, felelettel tartoztok nekünk, Jugoszláviai íróknak — de nem csak nekünk és népeinknek, hanem az egész haladó emberiségnek és saját lelkiismereteteknek.

Nem lehet kikerülni ezt a választ. És, hogy eljön az ideje a választadásnak, s hogy az segíteni fog a szocializmus további fejlesztésében és hozzájárul az emberiség győzedelmes meneteléséhez a szocialista jövő felé, ebben mi, jugoszláviai írók, egy csöppet sem kételkedünk.

És ezért, legyen ez a mi válaszuk a szovjet elvtársakhoz, ne csupán kísérlet arra, meggyőzzük őket valótlan állításaikat illetően, hanem még egy ösztönzés Jugoszlávia népei nevében, hogy helyesen rendeződjenek a kapcsolatok a demokratikus országok között, a haladó emberiség hasznára és a szocializmus teljes győzelméért az egész világon.

Jugoszlávia íróinak nevében:

Ivo Andrić, Mirko Banićević, Antun Barac, Josip Barković,

France Bevk, Oto Bihalji-Merin, Milan Bogdanovics, A. R. Boglics, Matej Bor (Vladimir Pavics), Viktor Car Emin, Branko Csöpics, Oszkar Davics, Milan Dedinac, Ivan Doncevic, Milan Gyokovics, Janko Gyonovics, Eli Finci, Marin Franicsevic, Ivo Frol, Velibor Gligorics, Pavel Golja, Jozsa Horvat, Sztevan Jakovljevic, Szlavko Janevszki, Marijan Jurkovics, Vjekoslav Kaleb, Jure Kastelan, Mile Klopics, Edvard Kocbek, Szlavko Kolar, Blazso Koncszki, Dusan Kosztics, Ferdo Kozak, Jus Kozak, Misko Kranyec, Miroszlav Krlezsa, Szkender Kulenovics, Filip Kumbatovics, Mihailo Lalics, Mladen Leszkovac, Mató Lovrak, Bogomir Magajna, Deszanka Makszimovics, Ranko Marinkovics, Marko Markovics, Tanaszije Mladenovics, Csedomir Minderovics, Dimitar Mitrov, Vladimir Nazor, Jozse Habor, Milorad Panics-Szurep, Emil Perovics, Veljko Petrovics, Jovan Popovics, Vladimir Popovics, Iszak Szamokovlja, Petar Segedin, Sinkó Ervin, Gyido Tartalja, Joszip Vidmar, Cene Vipotnik, Gligor Vitezm, Alekszandar Vucso, Vice Zaninovics, Borisz Liherl, Milka Zsicina, Oton Zsupancsics, Radovan Zogovics.

ZÁKÁNY ANTAL:

SZÉNLOPÓ ÁBEL EMLÉKEZETE

Itt élt közöttünk és alig vettük észre.
Pedig szorgos volt, mint a szu a tában; —
Talán mert mindig pusztá adat
Maradt
A számbavehető lények lajstromában...

Mintha nem is született volna.
Csak úgy lett a gondon
Egy kába révületre.
Mint a szégyen a szemére vetve.
Hogy pirulva, búsán elvirágozzon...

A pályaudvaron kóborolt, senki se tudja.
Egy riadt vágyból talán itt is éledt. —
Lopta a biñ-fekete szemet.
Amelyből kicsillogott a szeretet.
Amit megtagadott tőle az Élet...

És mégis ember volt, akart élni.
Gazdátlan számadó, ki gaz sorsát bátran rúgta.
S végül véresen rálehel. —
Mint a többi szénlopó Ábelek. —
Egy szörnyű társadalom karójába húzva...!

(1943)

AZ ÚJ SZERBIA ÁLLAMISÁGA ÉS ALKOTMÁNYA

Írta: Dr. Gyetvai Károly

1947 január 17-ének nagy jelentősége van a szerb nép államéletében s alkotmányos történetében.

A Szerb Népköztársaságban 1946 november 10-én választottunk képviselőket, akiknek elsősorban az volt a feladatuk, hogy alkotmányt hozzanak az új Szerbiának. Népünk ekkor választotta Szerbia első demokratikus alkotmányozó nemzetgyűlését. Vajdaság mint önkormányzati tartomány szintén közvetlenül választott képviselőket az alkotmányozó népképviselőbe, és külön kiemeljük, hogy a képviselők között 14 magyar is van. Ezek a demokratikus választójog alapján választott képviselők hozták Szerbiának mint népköztársaságnak első alkotmányát, azaz alaptörvényét. Szerbiának ez az első köztársasági alkotmánya.

Szerbia új, köztársasági alkotmánya teljes összhangban áll az 1946 január 31-én életbelépett jugoszláv szövetségi alkotmánnyal, miután a Szerb Népköztársaság a szövetségi Jugoszláviának alkotórésze illetve hat tagállamának egyike.

A szerb nép alkotmányos fejlődése harci eseményekben és küzdelmekben igen gazdag. A szerb nép állandó harcot folytatott a szabadságért és a néphatalomért. Ez a küzdelem a XIX. század elején kezdődött. Ugyanis a törökök betörése a Balkánra a XIV. században leigázta és megsemmisítette a középkori szerb hűbéri államot s szétrombolta az akkori szerb társadalmat. Azonban az ötszáz éves török elnyomás, kegyetlenkedés és kiméletlen pusztítás sem tudta megtörni a szerb nép harci szellemét és kiűrtani nemzeti létét.

A szerb nép felszabadulási törekvései a népfelkelésekben jutottak kifejezésre, aminek következtében 1804-ben Karagyorgye—Fekete György néven szereplő Petrovics György, majd később Obrenovics Milos állt a népfelkelők élére. Ezek a népfelkelések illetve szabadságharcok megteremtették a XIX. század elején egy új szerb állam létrehozásának feltételeit. A török túlerő képtelen volt megsemmisíteni a népi vívmányokat, habár akadályozta azokat megszilárdulásukban. Az 1804-ben megindult felkelési folyamat időszakonként a kényszerítő körülményektől függően alábbhagyott lendületében, azonban a szerb nép szabadságharca a belső és külső ellenség ellen sohasem szűnt meg. Pijade Mósa szkupstinai beszédében kiemeli, hogy a szerb nép állandóan harcban állt a monarchiával és a dinasztiákkal valamint a különféle reakcióval, mert népuralmat akart. Látjuk tehát azt, hogy a szerb nép nemcsak a török ellen, hanem a belső ellenség ellen is küzdött. A szerb nép történelme folyamán sohasem tűrte, hogy elnyomják és kizsákmányolják. Az alkotmányozó szkupstinában két évvel ezelőtt a képviselők beszédekben kiemelték, hogy a szerb nép még mindig megbüntette, elűzte, elkergette elnyomóit és kizsákmányolóit, legyen az török zsarnok vagy bármilyen színezetű megszálló, »hazai« uralkodó, csatlós, idegenbérenc, ötödik hadoszlopos, stb. A dinasztiák gátolták a haladást valamint a szabadságért folytatott küzdelmet s népellenes magatartása következtében felszámo-

lódott úgy az Obrenovics mint a Karagyorgyevics uralkodóház. A szerb nép szabadságharcának jellegét és tartalmát szemlélve ez teljesen érthető. Rengeteg áldozat, harc, küzdelem, forradalom és háború árán a szerb nép megszabadult külső és belső ellenségeitől s ennek köszönhető, hogy az egykori Török Birodalom peremhelyzetű beográdi kis tartománya illetve pasalikja államiságot harcolt ki magának a XIX. század folyamán, amely államiság a mai népköztársasági államformában érte el Szerbia tekintetében is tetőfokát.

A szerb nép szabadságharca folytatódott az első világháború utáni SHS, illetve a régi Jugoszlávia uralkodóosztálya ellen, azonban ez a harc 1941-ben történelmi fordulóponthoz érkezett. Néhány napi ellenállás után a régi jugoszláv hadsereg és a régi államgépezet összeomlott. A katasztrófaért az elnyomó uralkodóosztály a felelős, mert elárulta népi érdekeinket. A Kommunista Párt már a régi kapitalista rendszer feltételeiben következetes harcot folytatott többek között a szerb nép felszabadításaért és állami önállóságaért. A szerb nép a Kommunista Párt segítségével vezetve harcba indult, mert tisztában volt a Párt helyes politikájával. Ezért a Kommunista Párt felhívására önként s mind tömegesebben csatlakozott a felszabadító mozgalomhoz. Ez a harc nagy változást teremtett a szerb nép életében, amely forradalmi átalakuláson ment keresztül. Ezek az új népi vívmányok Szerbia új alkotmányának alapját képezik. Igaz, a régi Jugoszláviának is volt alkotmánya, éspedig az u. n. Vidovdáni 1921-ben, majd Karagyorgyevics Sándor diktatúrájával kapcsolatban az uralkodóosztály 1931-ben ráerőszakolta az országra az u. n. Szeptemberi alkotmányt. Ezek azonban a kapitalista Jugoszláviának voltak az alkotmányai s céljuk ennél fogva az uralkodóosztály érdekeinek fenntartása volt. A régi jugoszláv alkotmány nem lehetett Szerbia alkotmánya, mert Szerbiának a régi centralisztikus rendszerben nem volt államisága illetve önálló állami léte. Szerbia tehát nem volt alanya a régi jugoszláv alkotmányjognak. Ezek szerint a szerb népnek sem lehetett szuverén nemzeti állama a régi rendszerben. A felszabadító háborúban s a belső demokratikus átalakulásért folytatott harcban a szerb nép visszaállította államiságát s népállam lett köztársasági formában, ahogyan azt a szerb köztársasági alkotmány megállapítja első szakaszában a valóságnak megfelelően. Az új Szerbiát mint népköztársaságot a felszabadító háborúban a szerb nép harcolta ki többi népeinkkel együtt. A szerb nép szabad akaratának megfelelően és az egyenjogúság alapján szövetséget létesített Jugoszlávia többi népeivel s azok államaival. A szerb nép tehát élt az önrendelkezés jogával, amely az elszakadásra való joggal kívül magában foglalja a más népekkel való egyesülés jogát is (2. szak.).

Szerbia mint önálló népköztársaság szuverén módon gyakorolja az államhatalmat, míg a szövetségi Jugoszláviára kizárólag csak a szövetségi alkotmányban körülírt jogokat ruházta át. A szövetségi Jugoszlávia viszont oltalmába és védelmébe vette a népköztársasági Szerbia szuverén jogait, biztonságát valamint politikai és társadalmi berendezését (10. szak.). Pijade Mósa a képviselőházban tartott beszédében kihangsúlyozta, hogy bizonyos jogoknak ily módon történt átruházása a legkisebb mértékben sem jelenti a nép szabad akaratának és szuverénítésének csorbítását. Jugoszlávia minden népe szuverén jogainak bizonyos részét átruházta a Szövetségre, ami nélkül ez a közösség természetesen nem létezhetne. Azonban ezek a szuverén jogok, melyeket a közösségre önként átruházott, nem szűntek meg népeink szuverén jogai lenni. Az ön-

ként átruházott jogok megmaradtak népeink jogainak. Az alkotmányozó bizottság jelentésében Minics Milos kiemelte, hogy ennek az önkéntes átruházásnak a célja a gazdasági és politikai együttműködés, kölcsönös megsegítés, valamint a szabadság és a függetlenség közös védelme. Szerbia szabadsága és haladása e-szerint a szövetségi Jugoszláviához fűződik, míg másrésről Szerbia a szabad és egyenjogú népeink testvéri közösségének egyik főpillére.

Az új Szerbia, a köztársasági Szerbia alkotmánya beiktatta Vajdaság önkormányzati jogait is (13. szak.). Vajdaság a felszabadító háború győzelmes befejezése következtében lett önkormányzati tartomány. Ezt a helyzetet nem lehet azonosítani vagy összehasonlítani az 1848-as »Szerb Vajdasággal«, amely az elnyomó uralkodóosztály eszköze volt úgy a szerb mint a többi népek ellen. Tekintve Vajdaság sajátosságára és különleges helyzetére az államhatalom kérdése ily módon oldódott meg tartományunkban a legcélszerűbben.

A most két éves szerb népköztársasági alkotmány kimondja, hogy a polgárok egyenlők a törvény előtt és egyenjogúak tekintet nélkül a nemzetiségre, fajra vagy vallásra. Származás, társadalmi állás, vagyoni helyzet vagy műveltségi fok alapján Köztársaságunkban ismeretlen bármilyen kiváltság illetve privilégium. Tilos a nemzeti, faji és vallási gyűlölet szítása. (22. szak.). A vajdasági magyarság egyenlősége és egyenjogúsága szempontjából már ezek a rendelkezések is világosan kimutatják a nemzeti kérdés következetes és helyes lenini-sztalinij megoldását. A magyar polgár egyenlő és egyenjogú a többi polgárral. Ezen túlmenően azonban a szerb népköztársasági alkotmány kinyilatkoztatja a nemzetiségi kisebbségekre vonatkozóan azt is, hogy mindenben élvezik kulturális fejlődésük és nyelvük szabad használatának jogát és védelmét (14. szak.). Ebből a rendelkezésből is láthatja mindenki a szerb népköztársasági alkotmány internacionalizmusát, nemzetköziségét.

A képviselőházban az alkotmányvita során a magyar kisebbség nevében Sóti Pál képviselő rámutatott arra, hogy az osztrák—magyar monarchia idején a magyar tömegek a zsélerséget képezték s a grófok, bárók s egyéb mágnások béresei és szolgái voltak. A magyar dolgozó tehát nem lehetett szabad, mert mindenható és korlátlan ura tetszés szerint kizsákmányolta. A kisebbségeket az akkori rendszer elnyomta illetve kihasználta. Amennyiben a főurak bizonyos engedményeket ígértek a kisebbségeknek, azt feltételhez kötötték s ellenszolgáltatásul a haladó-szellemű erők elleni harcot követelték. Ilyen volt a helyzet nemcsak az osztrák—magyar monarchia idején, hanem a régi Jugoszláviában is. A megszállás alatt az elnyomó kormányzat a »kisebbségeket« a népfelszabadító mozgalom ellen kívánta felhasználni s sovínisztikus alapon főleg a szerb nép ellen izgatott és uszított. A népek és kisebbségek egyenjogúsága és szabadsága viszont a népfelszabadító háború győzelmével valósult meg. Szerbiának 1947 január 17-én hozott új, demokratikus alkotmánya azonban nemcsak ezen népi vívmányokat törvényesítette, hanem egyben az egyenlőség és szabadság védelmi fegyvere lett. A vajdasági magyar kisebbség ezért a szerb népköztársasági alkotmányban saját jogainak védelmét és fejlődését látja.

Szerbia új államiságának új jelképe, szimboluma illetve új ország-címere van, melyet az alkotmány 4-ik szakaszában körülírt. Az új címeren látható pajzs a szerb államiság legrégebb jelképe. Minics Milos jelentésében kimutatta, hogy ezt a címert Szent Száva néven ismert

Nemanyics Rasztko használta 1188-ban. A címert azonban Petrovics Mojszije érsek 1724-ben keresztellett bővítette s egyházi címerként használta, míg IV. Arszen patriarcha 1774-ben kétfejű sast toldott hozzá. Mindezen utólagos toldások mellőzésével az alkotmányozó nemzetgyűlés a szerb államiság címerének legősibb alakját fogadta el, ahogyan az Szent Száva idejében volt használatban.

Dialektikusan szemlélve, az új Szerbia alkotmányát nem lehet elkülönítve szemlélni többi népköztársaságaink alkotmányától. Szerbiával szinte egyidőben azaz 1946 december 31-ike és 1947 január 18-ika között életbeléptette új, demokratikus alkotmányát Macedónia, Bosznia és Hercegovina, Crna Gora, Szlovénia és Horvátország. Ez a hat alkotmány illetve hat népköztársaság azonban egy egységes testvéri népközösséget alkot — az új Jugoszláviát.

EREDMÉNYEINK — FÖLADATAINK

Irta: Heisler György

(Lenin és Sztálin műveikben beszélnek arról, hogy lehetséges a szocializmus megvalósítása egy különálló országban, ami később a Szovjet Unióban meg is történt. Ők mindezekelőtt a Szovjet Uniót tartották szem előtt, de az sehol sem mondták, hogy ez többé nem lehetséges sehol sem, a Szovjet Unión kívül. Hogy más országokról ne beszéljék, mondhatom, hogy ez teljesen lehetségesnek bizonyult náluk is, Jugoszláviában...» (Tito marsall, 1948 év december 15-én, Lyublyanában tartott beszédéből).

Gazdasági és társadalmi fejlődésünk újabb lépcsőfokához. Ötéves Tervünk harmadik évéhez értünk. Az 1949-ik év küszöbén különös jelentőséggel bír tervföladataink eddigi teljesítménye, mert általános irányvonalunk helyességének legbiztosabb igazolását gyakorlati sikereink képezik.

A Szövetségi Szkupstinában, a múlt hó végén lezajlott 1949-es évi költségvetés vitája bő és tudományos anyagot nyújt e kérdés elemzéséhez. E vita anyaga alapján vizsgáljuk meg tehát a múlt év tervfeladatainak teljesítését és az előttünk álló 1949-es év alapvető gazdasági kérdéseit.

Teljesítettük termelési tervünket

Meg kell állapítani, hogy a múlt év a legnagyobb erőfeszítések esztendeje volt. Ennek az oka nem csak abban rejlik, hogy tervfeladataink nagyobbak — mint láttuk, Ötéves Tervünk iramánál jóval erőteljesebbek voltak, hanem abban is, hogy a nehézségek jórésze előre nem látható volt s onnan jött, ahonnan azt legkevesebbé vártuk.

Tito marsal, kormányunk elnöke a Szövetségi Szkupstinában múlt hó 27-én mondott beszédében rámutatott azokra a nehézségekre, melyeket a népi demokrácia velünk szövetséges államainak egyes vezetői gördítettek tervünk teljesítése elé azáltal, hogy a Tájékoztató iroda hatá-

rozata alapján országunk ellen indított rágalomhadjárat következtében nem tesznek eleget az országunkkal kötött kereskedelmi szerződésekből eredő kötelezettségeiknek. Tito marsal egyuttal arra is rámutatott, hogy az úgynevezett »jugoszláv elhajlás a marxista-leninista vonaltól« alaptalan vád, mellyel azért rágalmazták népünket és vezetőinket, mert Ötéves Tervünk útján felszámoljuk országunk műszaki elmaradottságát, fölemeljük nehéziparunk nivóját és ezáltal természeti kincseinket és nyersanyagunkat népeink javára aknázzuk ki.

A népi demokráciákkal 1948-ban folytatott kereskedelmi kapcsolataink tapasztalatai pedig újból bebizonyították, hogy amíg a szocialista államok közötti árucseré a kapitalista kereskedelem jellegét hordozza, addig nemcsak jogunk, hanem népeink fejlődése szempontjából köteleességünk is hazai lehetőségeink makszimális kihasználása. Bizonyoságaul annak, hogy mit jelent számunkra az a tény, hogy most még nem vagyunk képesek természeti kincseinket és adottságainkat kiaknázni, hogy mit jelent számunkra a külfölddel üzőtt kereskedelem tőkés jellege, álljon itt csak a következő adat a világpiaci árákról. A Csehszlovákiában vásárolt »Skoda 708 R« típusú 7 tonnás gépkocsi ára kb. 517.000 dinár. Ez egyenlő 1.300 tonna vasércünk árával, vagyis egy tehergépkocsiért három 40—40 teherkocsiból álló vonatszerelvény vasércet kell külföldre szállítanunk. Viszont ennyi vasérből 650 tonna nyersvasat kapunk, melynek értéke a világpiacon 2.275.000 dinár, vagy pedig továbbfeldolgozva kb. 6.500.000 dinár. Csak ezen egyetlen példa után, feltehető-e még egyáltalán az a kérdés miért iparosítjuk országunkat? Józan ésszel természetesen nem! Ellenkező esetben országunk továbbra is a nyersanyagok és a primitív módon előállított mezőgazdasági termékek kizsákmányolható forrása maradna azzal, hogy iparcikk szükségleteinket továbbra is külföldön kellene drága pénzen vásárolnunk és »elmaradt balkáni« kultúrnívón élnünk!

A feltornyosult akadályok ellenére a múlt év gazdasági tervét általánosságban és fő ágazataiban teljes mértékben teljesítettük. A széles értelemben vett ipari termelés tervét az egész országban 101,1% arányban teljesítettük illetve a tervet 1,1%-al túlhaladtuk. Az évi terv jelentősebb részleges eredményei a következők:

Nehézipar: 97,3%

ebből a:

vaskohászat		103,8
aluminium és rézipar	105,4	
tűzálló anyagipar		96,4
fémipar		80,4
motoripar		73,0
villamosipar		108,0

Bányászat		93,7 %
Építészet		101,3 %
Fakitermelés		81,—%

Könnyűipar: 103,2%

ebből a:

vegyipar		102,8
űvegyipar		111,0
celuloze		101,2
gyógyszer		112,8
teksztíl		104,3
bőr és gumi		102,8
élelmiszer		102,4
azbeszt		56,9
dohány		108,2
cementipar		80,—

Mezőgazdaság 99³/₄

ebből a:

gabonaneműek		110%
cukorrépa		109 ⁹ / ₁₀
rostkender		109 ⁹ / ₁₀

A fenti számadatok szinte önmaguktól mutatnak rá a múlt év objektív nehézségeire. Azokban a gazdasági ágazatokban, ahol kereskedelmi szerződéseink alapján nagyobb méretű gép vagy más egyéb anyagszállítást vártunk a külföldről a népi demokráciák egyes országaiból — a tervünk teljesítése nagy akadályokba ütközött. Ez történt a szövetségi nehéziparban, a fém és motoriparban, majd közvetve a fakitermelési tervben is. A cementiparban a meg-nem valósított kivitel miatt a teli raktárak meggátolták a további termelést. A bányászatban a legnagyobb lemaradás a kőolajtermelésben észlelhető, mivel a megrendelt külföldi gépeket nem szállították le.

Azok az akadályok, amelyeket külföldről nemvártan gördítettek tervünk megvalósítása elé, dolgozó tömegeink körében hatalmas kezdeményezési erőt és hősiessé munkateljesítményt váltottak ki. Hála ennek, még ez év folyamán sok olyan terméket kezdtünk előállítani, ami csökkentti azon árúk listáját, amelyeket eddig csak külföldről tudtunk beszerezni.

Ime ebből a meglehetősen sok termékből csak néhány, amelyeknek termelési technikáját szakkádereink és munkásaink már teljesen elsajátították: Heggesztő garnitúrák, hatféle hegesztő-vágó pisztoly, Volfrámmal vegyített gyorsvágású szerszámacél, zárt villanymotorok a teksztilipar részére, mezőgazdasági gépek, fogatos fogasok, háromtonnás 70 lóerős benzinnemhajtású teherautók, hideg- és megleghengerlésre szolgáló hengerek, rozsdamentes acél, hangosfilm mozigépek, automata telefonkészülékek, cementipari vegyi és élelmiszeripari készülékek és berendezések, kotonizáló gépek kenderfeldolgozásra, vízturbinák, vas és színesfém kohászati berendezések, gőzkotrórgépek és gőzhengerek, gátetek (a külföldinél jobb minőségben) kétcilinderes benzinnemhajtók stb. stb.

Dolgozóink lelkes, hatalmas tömege szinte kivétel nélkül verseny-munkával, rohammunkásaikkal a munkanormák túlteljesítésével, munkáosztályunk legjobbjai pedig újításokkal, észszerűsítésekkel, haladószellemű technikai intelligenciáikkal és szakkádereink pedig új találmányokkal, új termékek konstrukciója útján feleltek azokra a vádakra, amelyek oly igazságtalanul érték Kommunista Pártunkat és annak Vezetőségét, országunkat és népeinket.

Habár mezőgazdaságunk műszaki felszerelésében és szervezetében lényeges változás az év folyamán nem állhatott be, mégis dolgozó parasztságunk 99%-ban teljesítette a tervet. A falusi szervezetek átszervezése és számbeli valamint taglétszámszerű erősödése, valamint az a tény, hogy parasztságunk kb. kilenc tizede (89% a falusi gazdaságoknak) résztvett a kötött árrendszer alapján újjászervezett kereskedelemben, a múlt évben is újabb bizonyítéka annak, hogy pártunk és népi államunk helyes politikát folytat a falun is. Ez bizonyítja a gabonafőválsárlásban elért 134 százalékos tervet túlszárnyaló eredmény is.

Szervezési fogyatékok és nem leküzdhetetlen akadályok az életszínvonal emelésében

Kidrics elvtárs a Szövetségi Szkupstinában rámutatott arra a tényre, hogy mennyiségileg teljesítettük az életszükségleti cikkekre fogasztásra adásának tervét és a statisztika mutatószámai a dolgozó tömegek életszínvonalának emelkedését bizonyítják. A háziasszony és a fogyasztó szemével nézve az eredményeket mégis más képet nyerünk. Éppen az ellentmondás okának felderítésében és megszüntetésében rejlik a fenn-

álló hiányosságok kiküszöbölése. Ezek közé tartozik például, hogy téli árúk nyár idején kerülnek forgalomba, vagy fordítva: egyes apró használati cikkek hiányzanak a piacról. Ezenkívül választékban és minőségben sem mindig teljesen megfelelő a forgalomba hozott áru. Ezeknek a hiányosságoknak fő okozóját a szervezeti fogyatékoságokban, a bürokratikus irodaszagú intézkedésekben, a kereskedelem gyenge alkalmazkodó képességében találjuk, nem pedig az erőnket felülmúló tárgyi nehézségekben.

Az átlagos életszínvonal emelkedését nem egy tény bizonyítja. A kenyérfejadag megnagyobbodott és minősége megjavult. Ez a tény vonatkozik a nem földműves lakosság cukor, zsír, és húsellátására is. 1948-ban az átlagos kenyérfogyasztás meghaladta a háború előtti jugoszláviai átlagot és ugyanez vonatkozik, csak még fokozottabb mértékben, a cukorfogyasztásra is. A nem földműves lakosság nyershús és zsírmű ellátásában azonban nem értük még el a háború előtti átlagot. Hús- és zsírellátásunkkal kapcsolatban meg kell említenünk, hogy a gazdag parasztoktól történt 300.000 sertés felvásárlása következtében ideiglenesen fölment a sertés és a zsír ára, de a kényszerfelvásárlással, megvetettük a hús- és zsírellátás szocialista bázisát. Ennek következtében ez év második felében zsírellátásunkat 40 százalékkal már az állami és szövetkezeti hizlaldák szolgáltatják. Textilellátásunk 1948-ban lakosonként számítva 11 százalékkal meghaladta a háború előtti helyzetet, míg a iábbeli ellátásban nem értük el a háború előtti átlagot.

Az ilyen átlagos mutatószámok azonban nem nyújtanak teljes képet. ellátásunkról. Először is a városi és az ipartelepeken élő lakosság száma iparosításunk következtében hatalmas méretben megnövekedett. A háború előtt a nem földműveléssel foglalkozó lakosság száma kb. 3,700.000 volt, míg ez a szám 1947-ben 4,200.000-re emelkedett és további egy év alatt 200.000-rel nőtt. Népi forradalmunk eredményeként a dolgozó tömegek öntudatának emelkedésével párhuzamban nőttek igényei is. Így tehát mezőgazdasági és ipari termelésünknek most már ezeket a hatalmasan megnőtt igényeket kell kielégítenie. Csak ha ebből a szempontból vizsgáljuk az imént felsorakoztatott adatokat, akkor tudjuk felmérni eddig elért eredményeink jelentőségét.

Nem szabad szem elől téveszteni azt sem, hogy az előbbi adatok csak fejenkénti átlagot mutatnak. A gyökeres társadalmi változás folytán a népjövedelem és az anyagi javak elosztása is mindinkább a dolgozó rétegek javára történik. Ez azt jelenti, hogy a dolgozó rétegek részesedése a népjövedelemből állandóan emelkedik, míg a tőkés elemek részesedése zuhanóan csökken. Ezt a tényt ellátás terén is megállapíthatjuk, mert a nehezebb munkát végzők ellátása bőségesebb mint a könnyebb munkát teljesítőké. A népjövedelem igazságos elosztását az alábbi adatok mutatják legjobban:

Ha a teljes nemzeti jövedelmet 100-al jelöljük:

	1937	1948
	100	100
Ebből részesedtek:		
Városi tőkés elemek	29,64	1,55
A falu tőkés elemei	16,54	9,67
Az állam részesedése	15,9	38,33
Munkások és hivatalnokok	14,2	27,07
Kis- és középparasztok	19,12	23,55
Többi középrétegek (iparosság)	4,68	1,83

Kimerithetetlenek hazánk természetes kincsei

Mi bányakincseinknek eddig csak nagyon minimális százalékát aknáztuk ki. A krekai és koszovói szénmedencében kb. 6 milliárd tonna lignit rejlik s e két bányánkban alig kezdtük meg a kiaknázást. Több másmedencében mint például Plevljen, Ugljeviken és Mezgraián még jóformán meg sem kezdtük a kitermelési munkákat, holott itt a szénmennyiség több milliárd tonnára becsülhető. Hasonló a helyzet a középboszniai és szerbiai szénmedencében, ahol a szénréteget többszáz millió tonnára becsülik.

Kelet-Szerbiában a rézlelőtelepek szélessége közel 120 millió km. Eddig mindössze egy bányában, Bórbán folyik a termelés. Ólom-, cink-ércekben is gazdagok vagyunk s mégis mindössze három bányában folyik a termelés. Kőolaj és földgáz terén hazánk Szlovéniában, Horvátországban Boszniában, Dalmáciában, Vajdaságban és Crnagorában gazdag tartalékokkal rendelkezik. Az, hogy mindezeknek a szinte felmérhetetlen természeti kincseknek kiaknázása eddig nem volt lehetséges, annak oka a háború előtti Jugoszlávia félgyarmati helyzete. Szén és vasérc tartalékaink oly hatalmasak, hogy még nehéziparunk kielégítése után is módunkban lesz jelentős mennyiséget külföldre exportálni. Elvárható lenne természetesen, hogy a testvéri kommunista pártok már ezen óknál roghva is mindent megtesznek, e természeti kincseknek minél jobb és minél nagyobb méretű kiaknázásáért. Külföldi szállítások hiányában elsősorban saját erőnkre támaszkodva érjük majd el e kincsek kiaknázását. Példa erre a kőolajfűró berendezések esete. E berendezéseket 1949-ben hazai nehéziparunk fogja előállítani s így a kőolaj valamint annak párlatai kitermelésében hatalmas léptekkel közeledik ahhoz az időponthoz, amikor önmagunkat fogjuk ellátni ezekkel a termékekkel is.

1949-ben a nehéziparra és bányászatra öszpontosítjuk erőnket

Az előttünk álló 1949-es esztendő fő problémái az eddig elért eredményekből és tapasztalatokból következnek. Gazdasági és társadalmi erőnket ebben az esztendőben nem széles fronton vonultatjuk fel, hanem inkább mélységben törekszünk az iparosítás- villamosítás alapvető célkitűzéseinek megvalósítására. Azokban az ágazatokban, ahol tervünket a múlt esztendőben külföldi függőségek miatt nem tudtuk teljesíteni, önállóítani kell magunkat, hogy a külföldi szállítások elmaradása ellenére is teljesítsük az ötéves terv által előírt feladatokat. Az iparosítással párhuzamosan jelentkező kérdések is egyre fontosabbak, mint a fejlődő városok lakáskérdésére, kommunális gazdasági fejlesztése az ellátás feljavítása céljából stb. Mindezen feladatoknak megvalósításában fokozott mértékben saját erőnkre támaszkodunk majd.

Folyó évi tervünk központi feladata a nehézipar és a bányászat. Ez természetes is. Saját nehéziparunknak kell előállítani jórészen azokat a termelőberendezéseket, amelyeket a múltban külföldről szereztünk be. Többek között a kőolajfűró berendezéseket, a mezőgazdasági gépeket stb. Bányászatunk termelésének fedeznie kell a megnagyobbodott hazai szén- és vasércszükségleteket s ezenfelül a kivitelre is számítani kell. Nép gazdaságunk többi ágazatainak természetesen állandóan szem előtt kell tartaniok a nehézipar és bányászat szükségleteit. A nehézipart és bányászatot munkaerővel és szakkáderekkel kell segíteni még akkor

is, ha ez más ágazatok számára bizonyos megerőltetést jelent.

Mint mondtuk idej tervünk a legfontosabb feladatok megoldására összpontosítja minden erőnket. Helytelen lenne azonban azt himni, hogy mivel a nehézipar és bányászat feladatai előtérbe kerülnek, ez a körülmény kárára lesz életszínvonalunknak. Ellenkezőleg éppen ebben az évben kell termelésünknek átfutni a fogyasztási cikkek teljes választékú fokozottabb előállítására.

Ebből a célból köztársasági jellegű iparunk termelési tervei főleg fogyasztási cikkek gyártását ölelik föl. Azonkívül a helyi jelentőségű ipar is apró, de a mindennapi életben nélkülözhetetlen cikkek gyártása felé fog orientálódni. Az életszínvonal emelése azonban nemcsak az előirányzott ipari termelési tervből következik, hanem a nagyméretű és az életszínvonal javára szolgáló beruházásokban is megnyilvánul. Ezeknek a beruházásoknak összege az idén több mint 26 milliárd dinárt tesz ki. Természetes, hogy ezek a beruházások éppen dolgozó néprétegeink jobb életét jelentik. A beruházások elsősorban a szocializmusért vívott harc előretolt hadállásaiban küzdő munkások érdekeit szolgálják. Csak a bányászatban 2,2 milliárd dinárt fordítanak munkáslakások építésére.

Nagy beruházások a mezőgazdaságban

Most, amikor egyes kommunista pártok vezetői egyrészt azzal az évtelen váddal illetnek bennünket, hogy a parasztkérdésben »kalandor politikát folytatunk« mert »máról holnapra akarjuk átállítani mezőgazdaságunkat kollektív alapra«, másrészt e vád ellenkezőjével, vagyis hogy »kulákpolitikát« folytatunk, mivel nálunk »a falun a kulákelemek gazdaságilag megerősödtek« — különösen fontos rámutatni Pártunk helyes marxista-leninista politikájára éppen itt a Vajdaságban. Ez a politika folyó gazdasági tervünkben is konkrét formát öltött.

A mezőgazdaság átszervezéséről Sztalin elvtárs 1929-ben a következőket mondotta: *»Ez persze nem azt jelenti, hogy el kell hanyagolni az egyéni, szegény- és középparaszti gazdaságokat. Nem. Az egyéni, szegény- és középparaszti gazdaságok túlnyomó szerepet játszanak és fognak játszani a közel jövőben is iparunk élelmiszer és nyersanyag ellátásában. Éppen ezért támogatnunk kell az egyéni kis- és középparaszti gazdaságokat. Az egyéni gazdaságok erre a föladatra egymagukban azonban már nem képesek. Erről tanuskodnak a gabonabeszérségi nehézségek. Ezért az egyéni kis- és középparaszti gazdaságok fejlődését ki kell egészíteni a kollektív módon üzemelő gazdaságok és a szovhozok minden módon való fejlesztésével. Hidat kell vernünk az egyéni kis- és középparaszti gazdaságok és a kollektív társas formák között üzemelő gazdaságok között mégpedig tömeges szerződés-kötés formájában, a gép és traktorállományok alakjában és szövetkezeti mozgalom mindendron való elősegítése formájában. Mindezt abból a célból, hogy a parasztnak megkönnyítsük az egyéni kisgazdálkodásról a kollektív munka vágányára való áttérését. E feltételek nélkül lehetetlen a mezőgazdaság komoly fejlesztése. E feltételek nélkül lehetetlen a gabonaprobléma megoldása is. E feltételek nélkül lehetetlen megsegíteni a parasztság kevésbé tehetőseit és megmenteni őket a szegénységtől és a koldúságtól.* (Leninismus kérdései, idegennyelvű irodalmi kiadó Moszkva, 1945; 254 oldal).

Mezőgazdaságunkat éppen a fenti sztalinai tétel szellemében fejlesztjük. Az állami mezőgazdasági birtokok 1949-re nagy termelési föladataot kaptak. Ezek végrehajtására és biztosítására a beruházások összege körülbelül 13 milliárd dinárt tesz ki. A mezőgazdasági szövetkezés külön-

bőző formáinak segítésére költségvetésünk több mint 6 milliárd dinárt irányoz elő. Nehéziparunk termelési programja szerint egész sor az új Jugoszláviában még nem gyártott mezőgazdasági gépet juttatunk dolgozó parasztságunknak. Ezek között új modern ekék korszerű s az eddiginél jobb cséplőgépek, műtrágyázók, krumpliültetőgépek, buza- és kukoricavetőgépek, kendercséplők, motorekék, kaszálók stb. lesznek. Vetésterületünk növelése céljából és hogy az öntözés által emelhezzük terméshozamunkat az idén teljes erővel megindul Vajdaságban a Duna—Tisza—Duna csatorna építése. Ugyancsak hasonló célból megkezdődnek a munkálatok a horvátországi Lonyszko Polye és a crnagorai Szkadári-tó kiszáritásán is. Vajjon, nem azt jelenti-e mindez, hogy fokozatosan, saját viszonyainkhoz mérten éppen a sztalini tervet, a mezőgazdaság átformálását valósítjuk meg? Kétségtől eltekintve éppen azt jelenti. A falusi tőkés elemek iránti viszonyunkat pedig csak egy adat is meggyőzően szemlélteti: az év folyamán a terv szerint a mezőgazdaságban átlag 13 százalékkal növekedik a nemzeti jövedelem, ugyanakkor pedig a falusi tőkés elemek jövedelmi adója, folyó évi költségvetésünk szerint több mint 40 százalékkal emelkedik.

A mezőgazdaságban előirányzott nagyméretű beruházások csak a későbbi években hozzák meg teljes mértékben gyümölcsüket, azt azonban már most is mutatják, hogy ezévi tervünkben nagy szerep jut a mezőgazdaságnak. Ezt a szerepet Tito marsal a következőképpen fogalmazta meg: *»A városokba és gyárakba a dolgozó emberek új tíz- és százazei öönlének, akik számára biztosítani kell az ellátást . . . Itt ki kell emelnem, hogy a következő évben különösen nagy és fontos feladatok állnak szocialista mezőgazdasági birtokaink előtt. Ebben az évben minél több húst, baromfit, zsiradékot, főzeléktétét, gabonát stb. kell adniok városaink és gyáraink számára.«*

Az 1949 év központi feladatairól szólva, Tito marsal még két feladatot említett meg: hadiiparunk fejlesztése, és a közlekedés karbantartása. Hadiiparunk fejlesztése terén az eddigi beruházások elégtelenek voltak, és megvalósításuk sem kielégítő. Az ezévi terv gyökeresen felszámolja ezt a helyzetet, kb. 8 milliárd dinárral emelte a hadsereg költségvetését.

Gazdaságunk fejlődésével párhuzamosan közlekedésünk előtt is mind nagyobb feladatok merülnek fel. Ezek megoldása céljából nagyméretű munkálatokat irányoztunk elő meglévő vasútvonalaink karbantartása, valamint a vasúti személyzet munka- és életfeltételeinek javítása terén.

E központi feladatoknak és számos más fel nem sorolt feladatnak a megvalósítása révén 1949-ben elérjük az Ötéves Tervben előirányzott termelési színvonal 82 százalékát.

A fentebb felsorolt feladatok mind megoldhatók, de csak azzal a feltétellel, ha mindig szem előtt tartjuk, melyik a fontos és melyik a mellékesebb, ha mindig a fő feladatok teljesítésére fordítjuk teljes erőnket, s ha a helyi munkákra úgy tekintünk, mint az egész részére. Egy pillanatra sem szabad megfélekednünk arról, hogy minden tervbe vett munka és feladat, még a helyi jellegű is, kisebb-nagyobb mértékben elősegíti egész évi tervünk teljesítését. Ha pedig minden gyárban, minden műhelyben és munkahelyen minden részletében teljesítjük a kitűzött tervet, ez biztosítja általános előrehaladásunkat az Ötéves Terv győzedelmes megvalósítása felé. Így viszont csak akkor tudunk dolgozni, ha továbbra is megőrizzük és magasra emeljük Pártunk és népeink egységének zászlaját, minden eddigi és jövőző győzelmünk előfeltételét.

Noviszád, 1949 január 9.

VILÁGSZEMLE

Irta: Olajos Mihály

Az új Jugoszlávia az imperialista-ellenes béketömb következetes harcosa

Szerves és elválaszthatatlan összefüggés áll fenn egy ország belpolitikája, egész belső élete és külpolitikája között. Szocializmust építő ország nem folytathat imperialista-barát külpolitikát, nem állhat át az imperialisták táborába — és megfordítva: lehetetlen lenne a szocializmus építése olyan országban, amely a népek kizsákmányolására törekvő imperialisták befolyása alatt áll. Eppen ezért, amily vitathatatlan tény az, hogy Jugoszlávia népei a JKP Központi Pártvezetősége és Titó elvtárs vezetése alatt a szocializmust építik, épp oly minden ingadozás nélkül továbbra is a népek békefrontjában harcol a háborút előkészítő imperialisták ellen.

Külön tanulmányban vázoljuk munkásosztályunk és egész dolgozó népünk 1948-ban kivívott sikereit a szocializmus építése terén. Ezeket az eredményeket, az elértükért folytatott harc tanulságait, valamint Öt éves Tervünk harmadik esztendejének legfontosabb feladatait az 1949-re szóló állami költségvetés múlt év végén történt megtárgyalásakor összegezték Pártunk és országunk legfelsőbb vezetői. Ugy az elért eredmények, mint a fővázolt feladatok arról tanuskodnak, hogy országunk nem a kapitalizmus, hanem a szocializmus felé halad föltartóztathatatlanul.

Kardely Edvárd Szövetségi kormányunk miniszterelnökhelyettese és külügyminisztere pedig azt domborította ki beszédében, hogy országunk belső fejlődésével teljesen összhangban áll külpolitikánk is: Párunk Központi Vezetősége, kormányunk és országunk a nemzetközi fejlemények minden kérdésében következetesen a Szovjetunió-vezette békefront oldalán harcolt és harcol továbbra is — nincs egyetlen kérdés sem, melyben államunk és vezetői letérttek volna a szocialista nemzetköziség vonaláról.

Beszámolójában Kardely elvtárs leleplezte a háborús uszítókat és politikájukat:

»Az amerikai finánc-tőke meggazdagodott csúcsai világuralomról kezdtek álmodozni — a világniacok, nyersanyagforrások, tőke kivétel és más országok ipari fejlődése fölötti uralomról. Természetes, hogy a többi nagyobb tőkés-országok — mindenek előtt Anglia és Franciaország — monopolista csúcsai részben az amerikai monopolisták vállalkozását támogatva, másrészt saját céljaik felé törekcszenek, harcban a piacokért, tőke kivételért és nyersanyagokért.«

A világuralom leleplezett új jelöltjei arra törekcszenek, hogy gazdasági és politikai rabjaikká tegyék a népeket.

»Vad hajszát indítottak a munkásmozgalmak, demokratikus megmozdulások és imperialista ellenes mozgalmak ellen minden tőkés és függő országban. Védelembe veszik a fasiszta elemeket és újabb fasiszta garnitúrákat készítenek elő. Szítják a fékevesztett hajszát a Szovjetunió és a népi demokrácia országai ellen. Minden lehetőt megtesznek, hogy szétszúzzák a nemzetközi együttműködés háború utáni rendszerét és a háborús uszítók korlátlan propagandahadjáratot fejtenek ki.«

A háborúban meggazdagodott amerikai imperialisták imperialista békéjüket akarják rákényszeríteni a világra. Eszközök: a háborús fenyegetőzés, zsarolás, leszavaztatás, különböző »segélynyújtási« tervék, mint a Marshall-terv, amely lényegesen csökkenti azon országok függöttségét, melyek e tervbe

bekapcsolódtak. Folytatják a konfliktus fegyverkezést, növelik a hadseregeket, szemtanúi vagyunk a nyílt fegyveres beavatkozásnak a különböző országokban.

A háborús uszítók mégsem tudják újabb háborúba dönteni a világot, »ehhez nincs erejük, se híveik a néptömegekben«... »A béke erői napról-napra erősödnek«. A békeszerető emberek nem csak a háború, hanem a háborús légkör létesítése ellen is harcolnak. A béke erői a nemzetközi együttműködés olyan rendszeréért harcolnak, amely »megteremthetné a bázisom létkörét és a béke szilárdságát, megszüntetné a háborúval zsarolás politikáját és megszabadítaná a világ néptömegeit a háborús rettenetektől.«

A Szovjetunió és a békétáborba tömörült többi országok és néptömegek főntelblikben vázolt célokért folytatott harcát támogatja és támogatja országunk szövetségi kormánya minden külpolitikai ténykedésével, akár a német kérdésben, az Egyesült Nemzetek szervezetének ülésein, minden más nemzetközi értekezleten, mint pl. a Duna-értekezlet volt, a görög kérdésben, az Olaszországgal való viszony rendezésében, Trieszt Szabad Terület kormányzásának rendezését követelve a békeszerződés alapján, az Ausztriával való békekötés kérdésében, melynek kapcsán népeink elsősorban Szlovén-Karintia kérdésének igazságos megoldását követelik, stb.

Azt vizsgálva tehát, hogy a gyakorlatban mit tettek Jugoszlávia kormánya és népei a nemzetközi fejlemények bármelyik kérdése kapcsán, csak azt lehet megállapítani, hogy országunk és vezetői valóban a béke, a szocializmus és haladás erői oldalán állnak. Ugyanilyen hűséges maradt Pártunk és kormányunk a marx-lenini nemzetköziséghez a szocializmus és a népi demokrácia országainhoz való viszonyában is. Kardely elvtárs a következőkben jellemezte hazánk és ez országok között fennálló viszonyokat:

»Magától érthető, hogy e viszonyok lényegükben eltérnek azoktól, amelyekben a tőkés országokkal állunk, de éppen ezért semmi ok sincs arra, hogy ne mondjuk meg nyíltan, hogy a Tájékoztató Iroda ismeretes határozatának meghozatala után rossz, hibás és káros irányba kezdtek fejlődni a viszonyok — de nem a mi hibánkból.«

Jugoszlávia népei s kormánya egyetlen-egy kérdésben se tettek semmit olyat, amivel a kapcsolatokat gyengítették volna — éppen ellenkezőleg, arra törekedtek, hogy még jobban elmélyítsék ez országokkal a baráti és szövetségi kapcsolatokat. Ezzel szemben egyes országok vezetői ténylegesen megszegik az országunkkal fennálló barátsági és kölcsönös segélynyújtási egyezményt, egész propaganda gépezetüket a Jugoszlávia elleni rágalomhadjáratra mozgósították, hivatalosan is menedéket adnak a szocialista építés frontjáról megszökött árulóknak, lehetővé teszik számukra, hogy Prágában ellenforradalmi lapot adjanak ki és más országokban is, hogy a rádió útján ellenforradalmi propagandát fejtsenek ki. »Az ilyen eljárást minden nyelven ellenséges eljárásnak nevezik és a legkevésbé lenne szabad helyet adni ezeknek a szocializmus és a népi demokrácia országai között.«

Fentiekhez még egész sor más intézkedés járul: nem teljesítik országunkkal szemben azon kötelezettségeiket, amelyeket a megkötött gazdasági szerződésekben magukra vállaltak. Magyarország nem teljesíti jóvátételi kötelezettségeit Jugoszláviával szemben, gyengítik, sőt teljesen meg is szüntetik a kulturális egyezményeket, a szomszédos országokban eltiporják a jugoszláv kisebbségek jogait. Közben a legképtelenebb koholmányokat terjesztik országunkról. Az albániai vezetők legszemérmetlenebbül kiforgatva a tényeket, Albánia »gyarmati kizsákmányolásának« minősítik Jugoszlávia önzetlen segítségét az albán népnek. A bulgáriai vezetők azt állítják, hogy Jugoszlávia vezetői akadályozták meg a délszláv föderáció létrehozását, holott a tényekből az tűnik ki, hogy éppen a bulgáriai vezetők helytelen politikája miatt nem valósulhatott meg meg a délszlávok föderációja. A bulgár kormány nem hajtotta végre a bédi egyez-

ményben lefektetett kötelezettségeit Pirini Macedónia kérdésében, még nem számolta föl a nagybolgár törekvéseket, az országunk elleni példátlan rágalomhadjáráthoz csatlakozva pedig semmit se tett a föderáció gyakorlati megvalósítása érdekében. Hasonló becstelen vallomásokokat terjesztenek országunkról, népeinkről és Pártunkról más országokban is és általában a kommunista sajtóban. Tudatos szándékkal félremagyarázzák a nyugati országokkal kötött legnormálisabb szerződéseinket, holott ezek »semmit se különböznek azoktól a szerződésektől, melyeket a népi demokrácia és a Szovjet Szövetség kötöttek a nyugati országokkal.«

Mindez átlátszó céllal történik:

»Nem könnyű meggyőzni a nemzetközi munkásmozgalmat és a haladó emberiséget sem az ellenünk fölhozott vádak valóságáról, még kevésbé arról, hogy mindez szükségessé tette ilyen vad hajsza megindítását ez ország ellen, ugyanakkor pedig komoly kárt okozni a demokratikus erőknek és a haladó emberiségnek. Ime, ezért kiabálnak ma annyira, hogy át akarunk állni az imperializmus táborába, hogy visszavisszük az országot a tőkés rendszerbe, hogy eláruljuk a szocialista frontot, stb. — habár egész pohtikánk napról-napra megcáfolja e rágalmakat.«

Jugoszlávia munkásai, parasztjai és egész dolgozó népe a JKP és Tito vezetése alatt valóban még jobban megfeszítik erejüket a szocializmus építésében, még jobban tömörülnek, hogy egységesebben álljanak a békefront táborában és kivívott sikereikkel — még újabb sikerek kivívásával — válaszolnak a rágalmakra. A múlt esztendőben elért sikereinket látva föltétlen egyetért velünk minden gondolkodó ember, aki a marxizmus-leninizmus szellemében bármily elméleti tételt csakis a gyakorlat tűzpróbája alapján fogad el, hogy a

»...Pártunk és népeink harcában elért eredmények után senkinek sem ismerjük el azt a jogot, hogy kételkedjék — föl akarjuk-e mi építeni és fölépítjük-e a szocializmust vagy nem, következetesen imperialista-ellenesek vagyunk-e vagy sem. A szocializmusért folyó harcban csak egy módja van a kipróbálásnak — a gyakorlatban kipróbálás. Ebben pedig két tényező a legfontosabb világos irányzat a szocializmus építésére és világos imperialista-ellenes hadállás. Az új Jugoszlávia elég bizonyítékot szolgáltatott úgy az egyik, mint a másik tényezőkhöz, még hozzá úgy bel-, min. külpolitikájában.«

Nyilvánvaló tehát, hogy Jugoszlávia vezetői a legkevésbé se térték le a nemzetköziség és a marxizmus-leninizmus útjáról. Ez már többé nem kérdés.

»Erről a kérdésről — mondotta Kardeny elvtárs — nem kívánok mélyebb vitába bocsátkozni. Csak azt akartam bemutatni, hogy mennyire elvontak az indokok ebben az esetben, de mennyire konkrétak a használt módszerek ez indokok bizonyítására és hogy milyen kikerülhetetlenül kifejezésre kellett ennek jutnia a népi demokrácia és a szocializmus országának egymásközötti viszonyában. A forma lett itt urrá a tartalom felett, az általános recept — a marxizmus-leninizmus alkotó alkalmazása föltött, a dogma — az eleven forradalmi gondolat föltött.«

S ha már Jugoszlávia népeinek harca, valamint e harc sikerei úgy a szocialista építés, mint a békeharc frontján döntően bizonyítják, hogy Jugoszlávia népei a szocializmus és nem a kapitalizmus felé haladnak, a népek háborúellenes, demokratikus frontjában, akkor a nézeteltérések egy másik kérdés alakját öltik — »milyennek kell lennie a szocialista országok egymásközötti viszonyának és milyen módszerekkel kell építeni a szocializmus egységét.«

»Igaz, hogy a marxizmus-leninizmus már megoldotta ezt a kérdést elméletileg, elvben úgy az egység alapformái, mint az önkéntesség elve tekintetében — az egyesülés és elszakadás foga tekintetében. E folyamat legmegfelelőbb konkrét alakját azonban a gyakorlatban kell megtalálni,

mint ahogy a marxizmus-leninizmus alapelveit mindig gyakorlati esetekre alkalmazták és a gyakorlatban próbálták ki. A mai időkre sokkal jobban áll ez, mint bármikor. Abba a korszakba lépünk, amelyben a szocializmus építése már nem csak egy ország ügye, — a szocializmus világához új országok csatlakoznak, új népek, a dolgozó néptömegek új milliói, akik különböző körülmények között nevelkedtek, különféle gazdasági fejlődés mellett, az általános műveltség különböző fokán és nem egyforma észjárásúak. Csak a lelketlen dogmatikusok hihetik, hogy ez a folyamat egyöntetűen, egy minta szerint és nehézségek nélkül történhet meg. De éppen azért szocializmus a szocializmus, hogy ezt a folyamatot a szocialista demokrácia módszereivel hajtsa végre, kifejlesztve eközben a szocialista építés útján haladó népek teljes alkotó erejét. Mindenesetre a Jugoszlávia elleni jelenlegi hajszaának semmi köze sincs egyik említett marxista-leninista elvhez sem és tárgyi jelentősége szerint nem értelmezhetjük más-kép, mint a szocialista építésben harcoló népünk háttámadását.

Pártunk tagjaiban és dolgozó embereinkben már az alaptalan vádemelés első napjaiban kialakult és azóta még jobban megerősödött a nézeteltérések megoldási lehetőségének távollata. Ez a távollat dolgozóink azon rendíthetetlen meggyőződésén alapszik, hogy a nemzetközi munkásmozgallomban soha sem győzhetett a valótlanság — a tények, az igazság ereje mindenek fölött diadalmaskodik. Kardely elvtárs megjelölte a nézeteltérések tisztázásának alap-feltételét:

»... a szocialista fejlődés vonalát illető viszályról van szó, éppen ezért a szocialista világnak megfelelő eszközökkel kell azt tisztázni, nem pedig a tőkés rendszer sajátos eszközeivel. Véleményünk szerint ez az előfeltétele a kérdés helyes megoldásának. A kérdés ilyen megoldása nem csak erősítené a szocializmus frontját, de komoly hozzájárulás is lenne a szocializmus elméletéhez és gyakorlatához.«

Az egész nemzetközi fejlődés 1948-ban megtett szakaszát lemérve föltétlenül azt állapíthatjuk meg, hogy az elmúlt év a békefront győzelmeinek éve, melynek folyamán a demokrácia és a szocializmus erői nem csak, hogy nagy győzelmeket arattak, hanem tovább erősödtek is, míg az imperialisták háborús gyújtogató táborra tovább gyengült. Jogosan léptek az új esztendőbe új győzelmek reményével a béke erői. A következőket mondta ernől beszéde befejező részében Kardely elvtárs:

»Ha egészében nézzük a dolgokat teljes bizalommal tekinthetünk a jövőbe. A nemzetközi viszonyok számtalan ellentéte és kieleződése mellett is azt látjuk, hogy a béke, a demokrácia és a haladás erői állandóan növekednek. Keleten ébred az elnyomott gyarmati és félgymati népek óriási forradalmi és alkotó ereje. Néhány legfontosabb tőkés országban a reakció nyomásának dacára is erős politikai tényező marad a többi demokratikus erőkkel összekapcsolódott munkásmozgalom. A szocializmus és a népi demokrácia országainak egységes frontja a Szovjet Szövetséggel az élén továbbra is megintathatatlan a béke ellenségeivel és az imperialista terjeszkedéssel szembeni harcban és a szocializmus ellenségeinek rohamaival szemben, dacára a Tájékoztató Iroda határozataival kapcsolatos nézeteltéréseknek. Az imperializmus erői meg vannak kötve és semmi kétség se fér ahhoz, hogy a békeszerető emberiség szét tudja és szét bírja zúzni a béke és haladás ellenségeinek háborúsuszító mesterkedéseit.

FIGYELŐ

AZ IRÓSZÖVETSÉG VEZETŐSÉGI PLÉNUMÁNAK HATÁROZATAI

I.

Jugoszlávia írószövetségének plenuma — amelyet 1949 január 9-én és 10.-én tartottak Beográdban — megállapította, hogy Jugoszlávia népei a plenum legutóbbi ülésezése óta 1948-ban jelentős szakaszt tettek meg országunkban a szocialista rend gazdasági, politikai és kulturális alapjai kiépítésének háború utáni időszakában. Jugoszlávia népei következetes imperialistaellenes politikát folytatva szilárdan állanak a szocializmus és a népi demokrácia országainak táborában.

Mindazon igaztalan és rágalmozó támadások ellenére, amelyek országunkat a legutóbbi hat hónap alatt a népi demokrácia országai részéről érték, Jugoszlávia népei Jugoszlávia Kommunista Pártja vezetésével Titó elvtárrsal az élén folytatták a szocializmus kiépítésének hősi művét. Éppen azokban a napokban, amikor a plenum ülésezett, hozták nyilvánosságra Ötéves Tervünk teljesítésének és túlteljesítésének adatait második esztendeje befejeztével, azokat az adatokat, amelyek büszkeséggel töltötték el minden ember szívét.

A plenum elítélte a Tájékoztató Iroda határozatain alapuló országunk elleni rágalmozó hajszt és felhívta Jugoszlávia valamennyi íróját, hogy népi forradalmunk és szocializmusunk kiépítésének hiteles és mélyen művészi bemutatásával még jobban kapcsolódjanak be népi tömegeink életébe, hogy dolgozóinknak így újabb buzdítást adjanak, hogy elősegítsék és meggyorsítsák szocialista nevelésüket.

A plenum meg van győződve arról, hogy Jugoszlávia írói jobban belemélyednek majd valóságunkba, s olyan műveket alkotnak, amelyek eszmei tartalmuknál és művészi erejükénél fogva méltóak korunkhoz, méltóak azokhoz az erőfeszítésekhez, amelyeket ma Jugoszlávia dolgozóinak milliói dicső Pártunk és Titó elvtárs vezetésével kifejtének.

II.

Jugoszlávia írószövetsége vezetőségének plenuma felülvizsgálva a szövetségi vezetőség és a köztársasági egyesületek vezetőségének munkáját, bírálat alá vetette a hiányosságokat és hibákat és pozitív eredményeket állapított meg.

Országunk általános fejlődésével kapcsolatban Jugoszlávia íróinak 1946-ban megtartott első kongresszusa óta szükségessé vált a Szövetség szabályzatának bizonyos módosítása, amit a Plenum elfogadott. Ugyisintén egyes írók tétlensége miatt és új erők jelentkezése következtében az irodalom terén a plenum a köztársasági egyesületek feladatául tűzte ki a tagságrevízió kérdésének megvitatását.

A plenum kihangsúlyozta annak szükségét, hogy a fiatal erőkkel való munkára valamint az irodalmi kritika fejlesztésére és megerősítésére különös figyelmet fordítsanak.

A plenum megállapította, hogy 1948-ban jelentős eredményeket értek el a jugoszláv írók műveinek lefordításával a köztársaságok között; ezen a téren különösen a szlovén írók tanúsítottak nagy igyekezetet.

Valamennyi jugoszláv írók minél szorosabb összefogása érdekében a plenum elhatározta:

1. hogy fokozni kell az összes köztársaságbeli írók közreműködését a »Književne Novine«-ben, a Jugoszláv írószövetség lapjában. A plenum minden köztársasági központban megválasztotta a szerkesztőség képviselőit, akik biztosítani fogják az írók és kultúrmunkások minél szélesebb körének közreműködését;

2. hogy 1949-ben kiadja Jugoszlávia írószövetségének első almanachját. Az almanach szerkesztőségének megalakítását a Szövetség vezetésének feladatául tűzték ki;

3. hogy folytatják az érintkezést az olvasótömegekkel irodalmi felolvasások, vendégszereplések, előadások stb. formájában azzal, hogy ebbe több tervszerűséget vigyenek, hogy növeljék ennek a munkának színvonalát és főleg, hogy figyelmet fordítsanak a különböző köztársaságbeli írók minél szorosabb együttműködésére.

Általános jugoszláv jellegű írói csoportok létesítése is szükséges;

4. hogy a köztársasági folyóiratok szerkesztőségei minél szorosabb kapcsolatot építsenek ki a kölcsönös kéziratcsere céljából;

5. hogy az írók egyesületei nagyobb betekintést kapjanak a kiadóvállalatok munkájában különösen a felesleges párhuzamos munka elkerülése céljából. (Például ugyanazon mű kétszeres lefordítása Beográdban és Zágrábban vagy mi több, ugyanazon mű két fordításának megjelenése ugyanabban a központban).

III.

A plenum megvitatta az írók, zeneszerzők és képzőművészek nyugdíjbiztosításáról szóló szabályzat tervezetét, amelyet a Szövetség vezetősége dolgozott ki. A szövetségi kormány elvben hozzájárult egy ilyen szabályrendelet meghozatalához és azt tanulmányozás tárgyává tette.

IV.

A Plenum felhívja Jugoszlávia íróit, hogy fáradhatatlanul és módszeresen dolgozzanak elméleti színvonal emelése érdekében, hogy műveiket telítsék meg szocialista eszméiséggel és pártszerűséggel, hogy állandóan erősítsék kapcsolataikat a népi tömegekkel.

Ebből a célból elhatározták, hogy időszakonként meghívják a Plenumot az elméleti irodalmi kérdések megvitatására.

ELSŐ NYILVÁNOS IRODALMI VITÁNK

Rég fölvetett gondolat, rég hangoztatott kívánság teljesült a napokban. A »Híd« szerkesztő bizottságának indítványára a szuboticaí irodalmi kör megszervezte az első nyilvános könyvkritikát. Nem eredeti, nem új elgondolás a nyilvános viták rendezése. A Szovjetszövetségben nem csupán irodalmi műveket, de tudományos elveket, művészeti elgondolásokat is ugyanúgy kollektív módon, szakemberek, tudósok, művészek, írók, filozófusok értekezletein vitatnak meg, mint ahogy a sztahanovisták is kicserélik egymással tapasztalataikat. Nálunk, az új Jugoszláviában is voltak már ily nyilvános viták. Vajdasági viszonylatban azonban irodalmi, tudományos kérdések fölött konkrét könyv kritikája kapcsán még nem rendeztek nyilvános vitát. Hozzászoktunk a politikai értekezletekhez és hozzászoktunk a rohammunkások tanácskozásaihoz is. Kicserélik tapasztalataikat többek között már évek óta a tanügyi munkások is »körzeti együtteseik« »szemináriumain« és tanácskozásain. A szóbeli, nyilvános irodalmi vita azonban föltétlenül új formája Vajdaságban a kritikának. A pozitív kritikának, amely új utat mutat és új távlatot nyit. Nemrég a »Letopis«, a Matica Szrpszka folyóiratának szerkesztősége hívott össze szélesebbkörű értekezletet acélból, hogy azon megvitassák a folyóirat eddigi munkásságát és új utat mutassanak. A »Híd« is, első ízben, nyilvános vitaesten tárgyalta meg az október-novemberi kettős számot és, sokkal szervezettebben, már előkészíti a decemberi szám megvitatását is, amely nyilvános vita a folyóirat további szerkesztési elveit is bizonyára le fogja fektetni. Ujonnan megjelent könyvet azonban nyilvánosan írók és kultúrmunkások eddig Vajdaságban nem vitattak meg. Ilyen vita céljára, első ízben Lukács Gyula könyvének »A sárga háztól a csendes Donig« megbírálására ültek össze Vajdaság magyar írói és kultúrmunkásai Szuboticán, az irodalmi körben.

Az új munkaformát régen kívánták már Vajdaság magyar írói. Mindeddig azonban nem valósulhatott meg ez az elgondolás. Nem is voltak meg annak föltételei. Mert az új munkaforma, a nyilvános vita, a nyilvános kritika és önkritika, az író, a szerző jelenlétében és részvételével baráti, elvtársi légkört kíván meg és olyan egybeforrott emberek nézetnyilvánítását, akiket a közös cél, a közös munka az írói alkotás frontján annyira egy közösséggé, annyira egy együttes tagjaivá öntött, hogy itt már a más szavát is — saját szavának, saját »belső sugallatának«, önkritikájának, lelkiismerete megnyilvánulásának érez a legérzékenyebb író is. Megteremtettük-e már, vajdasági írók, ezt a baráti légkört? Leküzdöttük-e már írói, művészi, talán örökölt, de a mának semmiesetre sem megfelelő, érzékenységsünkét és hiúságunkat? Vagy be tudtuk már állítani éppen ezt a hiúságot is — az építés, a közösség vonalába?! Hazudnánk, ha azt mondanánk, hogy ez már sikerült. Nem is sikerülhetett, hiszen külön-külön, elszigetelten dolgoztunk mindeddig és alig egy esztendeje, hogy annyira is eljutottunk, hogy legalább a »Híd« oldalain, írásban próbáltuk egymás útját egyen-

getni, próbáltunk egymásnak segítségére sietni. Mindennek dacára: az első nyilvános kritikai összejövétel azt mutatja, hogy, habár még nem jutottunk túl az egyéni érzékenységeken, mégis azok is, akik közvetlenül vannak érintve, igyekeznek egyre tárgyilagosabban résztvenni a vitában, mert már érzik és tudják, mert kezdik hinni, hogy nem rossz-akarat megnyilvánulása a kritika, hogy éppen ellenkezőleg arról van szó, hogy a közös cél, a komoly irodalmi színvonal elérése érdekében tanuljunk egymástól és siessünk egymás segítségére.

Első irodalmi vitánkon Vajdaság magyar íróin kívül más kultúr-munkások is jelen voltak, a Vajdasági Kultúregyesületek szövetségének Magyar osztályától, a »Magyar Szó« szerkesztőségétől, a HÍD szerkesztő bizottságától, a magyar könyvek kiadvállalatától, stb. Megjelent ezen az összejöveten a szubotícai kultúr-munkások egy része is, valamint néhány magyarul is beszélő horvát író. A tartalmas és eleven vitában e cikk szerzőjén kívül Gajdos Tibor, Gál László, Olajos Mihály, Malusev Cvetko, Sebestyén Mátyás, Rehák László és a megvitatás tárgyát képező könyv szerzője Lukács Gyula vettek legélénkebben részt, de számosan szólaltak föl mások is, egyesek több ízben is. A több mint hat órán át tartott, föltétlenül pozitív eredménnyel járt vita után az értekezlet, a szerző hozzájárulásával, a következőkben foglalta össze értékelését:

Lukács Gyula »Sárga háztól a csendes Donig« című könyve riport, amely annak dacára, hogy az egyéni, szubjektív élményeket előnyben részesíti, alapiában véve pozitív könyvnek számítható, mert határozott antilásizista állásfoglalású, meggyűlölteti Horthy sötét elnyomó rendszert, a népek testvériségének eszméit hirdeti, kiállást jelent a Népfőlszabadító harc mellett, a szovjetbarát rokonszenvet igyekszik erősíteni az olvasóban. Nagy hibája azonban a műnek, hogy nem a fasiszta-ellenes harc szempontjából, de a könyvben szereplő kis csoport egyéni jóvoltának szempontjából tekint az eseményekre és nem itéli el a csoport olyan cselekedeteit, amelyek az antilásizista harc szempontjából nem helyeselhetők — főleg nem vonta le azt a tanulságot, hogy a fegyencek és munkaszolgálatosok irányadó csoportjának kerettisztekkal békére törekvő, megalkuvó és harciatlan magatartása szintén az egész fegyenc és munkaszolgálatos század csaknem teljes megsemmisüléséhez vezetett, tehát káros, opportunista magatartás volt.

A vita folyamán számos a könyvvel kapcsolatos egyéb irodalmi, esztétikai és társadalmi problémát is megtárgyaltak az írók és kultúr-munkások. Újból rájöttünk arra, hogy súlyosak a mulasztások, hogy nagyok a teendők, hogy égetően szükség van az ilyen összejövetelekre, amelyek egyéb munkaformák mellett, szintén hivatva vannak arra, hogy mind marxista-leninista mind mesterségbeli tudást nyújtsanak íróinknak. Mert bizonyos ugyan, hogy a tudás, a nevelés nem teremt tehetséget, de ugyanúgy bizonyos az is, hogy a tudás kifejleszti a tehetséget, a marxista tudás helyes útra vezeti az író, biztos alapot ad neki. A tudás nem teremt tehetséget. De erre nincs is szükség. Vannak a Vajdaságban tehetségek. Annál inkább érezhető mind a marxista-leninista, mind a mesterségbeli tudás hiánya. Ez természetesen nem csupán az írókon múlik. Azok hibája is ez, akik mindeddig nem siettek, vagy alig siettek íróink segítségére.

Elsősorban is a műfaj kérdését vetették föl a vita során. Lukács könyve ugyanis helyenként regényszerű és regénynek is indul. A regény viszont bizonyos követelményeket támaszt az íróval szemben,

amelyeknek »A sárga háztól a csendes Donig« nem igen tett eleget. A könyvben hiába keresünk korrajzot. Még a cselekmény, a szereplő személyek kereteként sem találkozunk itt az imperialista kor, a felbomló kapitalizmus osztályainak rajzával. Még kevésbé lehet szó arról, hogy az egyes szereplők a korszak és az osztály talajából, az osztályharcból nőnek ki mint annak szerves részei. Ugyanúgy nem ad az író egyéni jellemeket sem, hús-vér embereket, akik saját alkatuk törvényszerűsége szerint cselekszenek mint koruk és osztályuk talajából kinőtt, mégis egyúttal annak külön, sajátos tagjai. Tipusokat sem teremt az író és aligha van a könyvben valaki, aki éppen egyéni sajátosságai által válik egyúttal tipussá.

Mindez természetesen következménye annak is, hogy az író esztétikai felfogása — és ez nem egyedülálló jelenség — mindeddig csupán a naturalista igazság-értelmezésig jutott el. Az író az igazat akarja adni, de igazság alatt nem a tipikusát, az általánost érti, de a véletlent, az egyszer adottat, egyszer, véletlenül megjelenőt, az egyszerit és esetlegeset, amelyet éppen ő átélt. Ha ő véletlenül nem akadt életében, jobban mondva életének megírt szakában izig-vérig harcos, öntudatos proletárra, vagy ha találkozott is vele de nem látta meg benne a hőst, akkor nem is teremti meg ennek a harcos, öntudatos embernek a típusát könyvében, annak dacára, hogy tárgyát abból a korból meríti, amely mind magyar, mind szerb és orosz viszonylatban számos példáját nyújtotta az igazi hősiességnek.

A könyv talán riportnak is, habár az értekezlet ezt a műfajt tartotta legközelebb állónak hozzá, túlságosan szubjektív, túlságosan egyéni, annyira, hogy voltak a vita folyamán olyanok is, akik egyszerűen az »élményirodalom«-hoz csatolták vagy a kiadóval együtt naplójegyzeteknek minősítették. Az egyéni élmény semmiesetre sem teremthet olyan külön műfajt, amely igazolhatná a mozgalmi ember, a harcos proletár letérését a harc útjáról, amely azt kívánná tőle, hogy csupán saját személyével vagy csak egy kis csoporttal foglalkozzék a világégés idején, akkor amikor új világot teremt a harcos ember a régi korhadt világ helyébe. Nem arról van szó persze, hogy az írónak talán tendenciát, tendenciózus írást kell adnia. Minden azon múlik, MIT lát és MIT lát meg a riporter abból, ami körülötte történik. De azonfelül is. Rengeteg sok minden történik ma mindenki körül. Mindez nem lehet egy könyvbe zsúfolni. A riporter, sőt a naplóvezető ember is válogatva adja a napok eseményeit és ebben a válogatásban, abban hogy mit tart feljegyzésre méltónak és mit hagy el, abban hogy mit lát meg és mi az ami mellett úgy halad el, hogy észre sem veszi, ebben nyilatkozik meg az író állásfoglalása, az író hovatartozósága. Így lesz a könyv maga is állásfoglalás még akkor is, ha történetesen nem annak szánta volna írója.

Harcos, mozgalmi ember bizonyára nem gondol sohasem csupán magára és magával. Előfordulhat, hogy elszigetelten, különválasztva kénytelen élni a harcos ember, de még a magánzárka rabjaként is ott érezzük mindig a mozgalmi ember mögött, a mozgalmi EMBERBEN egyúttal a tömeget is, amelyet képvisel, amelyért harcol, amelyet vezet a harcba.

Mindez nem jelenti azt, hogy Lukács könyve értéktelen, negatív. A könyvnek vannak föltétlen érdemei is. Pozitív benne bizonyára érdekessége is. Érdekesítő jelenetei nem csupán azok szemében teszik a könyvet értékké, akik a könyvben csupán ezt keresik. Viszont az

érdem átcsaphat ellentétébe, hibává változhat, ha a könyvnek nincsenek, nem volnának egyéb művészi kvalitásai is. Viszont erről a jelen esetben még sincs szó. A könyv semmi esetre sem eszmenélküli, eszmei síkon mozog és így érdekfeszítő volta semmi esetre sem teszi ponyvaszerűvé. Egész bizonyos, hogy a könyv antifasiszta állásfoglalás, hogy meggyűlölteti a fasizmust és fasisztákat, különösen a Horthy-rendszert, hogy kiállást jelent a Népfelszabadító harc és annak eszméi mellett, hogy erősíti népeink egységét és testvériségét, különösen a magyar-szerb testvériséget és hogy ugyanakkor olyan szimpatikus színben, amilyenre igaz embereként mutatja be az oroszokat, hogy ezáltal is erősíti szovjet-szimpatiánkat.

Mindez igaz, mindez így igaz. Annak dacára jellemző tulajdonsága, sajátos vonása Lukács könyvének, hogy szinte minden lépésnél azt látjuk, hogy összefonódnak benne jó és rossz tulajdonságai, hogy sok ízben az az egyes részletek erőnyeivel együttjár azok másik oldala — fogyatékoságuk is. A már említett szubjektivizmus feltétlenül főhibája a könyvnek. A könyv csupán azt hozza, ami a csoport életével függ össze és abból a szempontból tárgyalja a csoport életét, amelyből azt a csoport is tekinti: saját, csoportérdekeinek szempontjából. Azt akarjuk ezzel mondani, hogy az író nem emelkedik alakjai fölé, hogy ő maga is a csoport egy tagjának érzi magát, hogy amikor önmagát írja meg, nem emelkedik egyúttal önkritikusan önmaga fölibe. Pedig ez minden írói munka alapkövetelménye. Így válik azután az író helyeslőjévé a szereplők tetteinek, akkor is, ha azok elhagyták a harc útját és mellékösvényeken tévelyegnek. Ez a naturalisztikusan felfogott »igazság« átká.

Így kerül azután arra sor, hogy a fegyencek és munkaszolgálatosok — csupán volt harcosok immár, de a könyv lapjain az sem látszik, hogy legalább *egykori* harcosok, — hiába is állítja ezt róluk a szerző, ha tetteik nem nyújtanak erre bizonyítékot! Inkább áldozatok mint harcosokat, öntudatos proletárokat látunk magunk előtt. Így is meggyűlölteti a könyv a fasizmust, — de nem mutatja be az árnyék mellett a fényt is, amely pedig ott fényeskedett előttünk és bennünk, annyira, hogy szinte felmerül a kérdés, hogy lehetséges az, hogy ime rég megbukott a fasizmus, ha a harcosok nem harcolták meg harcaikat.

A jelen gondjai töltik el a csoport tagjait a fegyházban akkor is, amikor gazdasági közösségekbe tömörülnek, mert ugyanakkor nincs szó a könyvben arról, hogy harci közösséget, szervezetet is létesítenek. Holott ismeretes, hogy eszmei közösség híján az ilyen kis gazdasági közösségek is hamarosan széthullanak. Egybefonódnak érdem és hiba a Gájin esetében is. Gájin bizonyára legkülönb alakja a könyvnek. Ő lehetne az öntudatos harcos proletár ember típusa. Szimbolizálja az egységet, testvériséget is, hiszen szerb léteire magyar lány életét menti meg. Egyike azoknak a keveseknek, akik eléggé tisztán állanak emberi minőségükben előttünk, majd nem kitapinthatjuk hús-vér ember-voltát. De Gájin is elmosódik ott ahol fejlődéséről van szó és ugyanakkor eszméileg is hamis vágányra téved a jellemzés, mert hiszen — csupán véletlenül múlt, hogy harcosná vált. Ösztönszerűen került Gájin fasiszta-ellenes, megszállóellenes mozgalomba, nem a Kommunista Párt céltudatos, szervező, élharcos munkájának következtében. Ez a beállítás azzal a leninistaellenes fölfogással egyezik, amely szerint a fegyveres fölkelés Jugoszláviában a néptömegek ösztönszerű megnyilatkozása

volt, miben nem játszott döntő szerepet a Párt, mint a harc szervezője, megindítója és irányító élcsapata. Ezt a téves fölfogást a történelem már régen megdöntötte, illetőleg soha sem igazolta.

De legérezhetőbb a könyvnek jelzett sajátossága az utolsó fejezetekben. A II hadsereg visszavonulása és szörnyű felőrldése, megsemmisülése oly művészi eszközökkel van megjelenítve, hogy föltétlenül a könyv művésziileg legsikerültebb részét teszi. Ugyanakkor természetesen az eszmei síkon is leginkább alkalmas arra, hogy a maga valóságában, reálisan lássuk magunk előtt az élményen át a kapitalizmus haldoklását minden fejvesztettségével, kegyetlenségével és átpártolásaival, megalázkodásával. Ez az a pont, ahol — a nép is kezd öntudatra ébredni. Annak dacára éppen itt van legerősebben aláhúzva az a szubjektívizmus is, amely teljesen téves ösvényre viszi a csoportot anélkül, hogy az írónak egy szava is volna hozzá. A fegyencek örülnek pl. amikor beosztják őket a munkaszolgálatos századba — mert most borsot törhetnek az örök orra alá és egy percre sem villan fel bennük — öntudatos munkásokban, — hogy hiszen a szocialista haza ellen vetik őket a harcba. Hasonló a helyzet karácsony napján is, ahol a cigaretának örülve elfelejtik a harcosok a tiszt szavait.

— Akkor sem szabad elfeledkezniük arról, hogy az igazi haza nyugatra van és nem keletre, ha majd megindulunk a lövészárkok felé.

Megfeledeznek ezekről a szavakról és így ír: »Most már lovon voltam. A zsemben volt a karácsonyi cigaretta s úgy megjött a kedvem is.« A jelszó: munkával megnyerni a keretlegényeket, amikor ez a munka a szovjetellenes frontot erősíti, a szökés megtiltása, amikor ez a népi és osztályfrontot erősítené olyan hasonló álláspont, amelyet nem kívülről és fölülről, magasabban állva, látva a csoport erényeit és hibáit, szemlél az író, de amelyet teljesen magáévá tesz. Nem mond ítéletet e harciatlan magatartás fölött az író még a könyv végén sem, amikor megállapítja, hogy a 192 főt kitevő munkaszázadból alig maradtak meg huszan. Nem vizsgálja fölül ez álláspontot még akkor sem ha csak futó visszapillantás a szétvert hadsereg fejvesztett menekülésére, arról győz meg, hogy az elszánt szökés jelszava valószínűleg húsznál több embert vitt volna át sikeresen a Vörös Hadsereg oldalára, az »alkalomra« váró jelszó folytán viszont a századnak 90 százaléka elpusztult, de még egyetlen tagja se szökött át az oroszokhoz. Ime — hová vezet a naturalista fölfogás! Az irodalom-élmény-fölfogása. Az a tény, hogy az író nem áll teremtményei fölött, hanem beléjük olvad és az ő életüket éli.

Mínthogy az értekezlet arra az álláspontra helyezkedett, hogy nem regénnyel áll szemben, nem is mélyedt el a kompozíció problémájába és csupán azt szögezte le, hogy a riport vagy napló is megköveteli az irodalmi nyelvet és stílust. Megállapította egyúttal azt is, hogy, mint tartalom tekintetében, úgy ezen a téren sem egyedül a szerző a hibás. Hibások mindazok, akik mindeddig semmit sem tettek vagy túlföntül keveset tettek azért, hogy főleg a munkásság soraiból jövő írókat magasabb színvonalra emeljék mind marxista mind mesterségbeli tudás szempontjából. Nem csupán az írók hibája az, ha például nincsenek tisztában a szocialista realizmussal, ha úgy hiszik még, hogy az irodalom csupán szórakoztat, ha nincsenek tisztában azzal, hogy az irodalom is eszmei síkon mozog és nem a szórakoztatás, hanem a valóság tükrözése a célja, hogy az irodalom is az igazságot, — persze az általános, tipikus igazságot, nem a véletlent adja, természetesen a ma-

ga sajátos, irodalmi eszközeivel, élményszerűen. Mindez természetesen nem csupán a munkás írókra vonatkozik.

És ezen a ponton nincs igaza Hercegnek egyébként túlnyomórészen helytálló kritikájában (»Híd«, december). Ha eljött volna az irodalmi vitára, bizonyára maga is meggyőződött volna róla, hogy nem olyan egyszerű a munkásírók kérdése. »Lukács Gyula munkás, ezt a társadalmi helyzetet azonban a világirodalom már régen nem veszi figyelembe.« Csakugyan! Lukácsot nem mentheti a bíráló alól — munkásvolta. Nem azt nézzük, honnan jön valaki, hanem azt, — merre tart! A szocialista-antiimperialista fronton harcol-e vagy a túlodalon. De vajdasági vonatkozásban legalább föltétlen fennáll még ez a probléma, mert a munkásírók kérdése, hogy röviden fejezzük ki magunkat — káderkérdés, kádereink nevelésének kérdése. Ezt pedig, valljuk be, eddig elmulasztottuk. Az ilyen nyilvános bírálatok és viták is éppen egyik formája lehet annak a munkának amely a kádernevelést tűzi ki célul és amelynek feladata a mesterségbeli és főleg a marxista-leninista tudás adása.

Lőrinc Péter

A LENGYEL NÉP LEGNAGYOBB KÖLTŐJE

A lengyel nép mult év december végén ünnepelte meg Miczkievicz Ádám, a legnagyobb lengyel költő születése százötvenedik évfordulóját.

»Az eljövendő időkről beszélt, amikor a népek feledik a viszályt és egy családban egyesülnek« — írja Puskin Miczkieviczről, a szavak utolérhetetlen mesteréről, hazája szabadságának bajnokáról, az elnyomatás és erőszak elleni harcosról, a nagy hazafiról, humanistáról és őszinte demokratáról, aki így dalolt: »Minden földet, tengert és révet a szabad népek örökölnék«.

Miczkievicz mélyen meg volt győződve arról, hogy Lengyelország szabadsága minden népnek érdeke. »Bár hol is van elnyomatás Európában — írja — és bárhol is harcolnak a szabadságért, ott a mi hazánkért is harcolnak és mindenki köteles részt venni ebben a küzdelemben«. A nemzet szabadság előtte elválaszthatatlan volt a szociális szabadság fogalmától. Egy alkalommal azt mondta: egészen természetes, hogy a lázadás idején a parasztok agyonverték a földesurakat. Hazáját úgy képzelte el a jövőben mint szabad, demokratikus köztársaságot, amelynek minden polgára egyenjogú és boldog lesz.

Miczkievicz Ádám műve a lengyel nép számos nemzedékének kimeríthetetlen forrása marad, amelyből Lengyelország legjobbjai és az egész lengyel nép erőt merített főlsszabadító harcához és művelődéséhez. Éppen ezért élete és munkássága nem csupán a lengyel irodalomtörténet egyik szakasza, hanem egyúttal a lengyel történelem egyik része is.

Miczkievicz Ádám 1789 december 24-én szegény lengyel nemesi családból született valószínűleg Zaosze faluban, Fehéroroszországban. Ott alkalma volt látni a parasztság súlyos harcát a létért és már kora

ifjúságában alaposan megismerkedett a nép életével. Népmeséket és népdalokat hallott, amelyek később nagy szerepet játszottak irodalmi fejlődésében. Családjában sokat beszéltek a lengyel nép harcáról a szabadságért és a függetlenségért. Még élénken emlékeztek a feudális lengyel állam széthullására. Apja hazaszeretetre nevelte, beszélt előtte Koszcziuszko Tadeusról, a nagy lengyel hazafiról, aki megkísérelte megteremteni a lengyel függetlenséget és lelkébe oltotta a gyűlöletet a lengyel nép elnyomói ellen. Miczkievicz fejlődésére hatással volt a lengyelek viszonya Napoleonhoz is. Abban az ábrándban ringatták magukat, hogy Napoleon visszaállítja a lengyel államot.

A vilnai egyetemen Miczkievicz 1815-től 1819-ig klasszikus filológiát hallgatott, lengyel és litván történelmet tanult és részt vett a diákegyesületek munkájában, amelyek ténykedése meghaladta az akkori egyetemi és diákélet kereteit. Az egyesületekben élénk politikai propaganda folyt, amelyet Lukaszinyszki Valerián lengyel forradalmár irányított. Lukaszinyszkit később letartóztatták és élete végéig 45 évet töltött különböző börtönökben. Miczkievicz 1817-ben megalakította a »philomáták« (tudománykedvelők) egyesületét, amelynek az volt a feladata, hogy az ifjúság körében felkeltse a hazaszeretetet, a tudományok szeretetét és a nép körében a tudást terjessze. Miczkievicz már ebben az időben írt hőskölteményeket és Voltairt fordította. Az »Óda az ifjúsághoz« című költeményében, amely nem csak írója felfogását tükrözi vissza, hanem az egész lengyel ifjúság programját fejezi ki, a következőket írja:

»Üdvözöllek szabadság hajnala!
Mögötted a nap világít.«

1819-ben, tanulmányai elvégzése után Miczkievicz a kovnói gimnáziumhoz került tanárnak, latin nyelvet és irodalmat tanított. Itt még jobban kiterjeszti politikai tevékenységét. 1822 júniusában »Balladák és románcok« címen kiadja költeményei első kötetét és 1823-ban a második kötetet. Miczkievicz költészetében új eszmei és esztétikai elemek alkalmazásával a neoromantikus irány leghatásosabb képviselőjévé vált Lengyelországban. Balladáit, amelyeket eddig a lengyel irodalomban senki sem mult felül, a lengyel népdalok hatása alatt írta. Jelentős helyet foglalnak el bennük a szociális igazságtalanságok motivumai. »Grazsina« című költeménye egy asszony alakját rajzolja meg, aki feláldozza életét, hogy megakadályozza a litván törzsek egymásközi torzszalkodását a német »ebek — ritterek« elleni közös védelem érdekében. »Ősök« című munkájában Byron angol költő hatása érezhető.

Miczkievicz munkásságának első szakasza bebörtönzésével fejeződik be. Politikai aktivitása, amely irodalmi munkásságában is a legnagyobb mértékben kifejezésre jutott, nem maradhatott titokban a cári titkosrendőrség előtt. 1823 októberében számos lengyel és litván ifjúval együtt letartóztatták. Barátai közbenjárására 1824 áprilisában szabadon bocsátották azzal a feltétellel, hogy Pétervárra költözzék, mert vilnai tartózkodása veszélyezteti a közrendet. Miczkievicz a börtönben arra a meggyőződésre jutott, hogy a nép felszabadításának egyetlen útja — a harc. Megszabadult az individualizmustól, amelynek szelleme első költeményeiben még érezhető és megérettek benne azok a hősi alakok, akik hazájuk felszabadításáért áldozzák életüket.

Miczkievicz több mint négy évig maradt Oroszországban. Itt kapcsolatba került a dekabristákkal. Péterváron Rilyejev és Besztuzsev tartoztak barátai köréhez. Megismerkedett és megbarátkozott Puskin-

nal. Az Oroszországban eltöltött idő a legtermékenyebb időszak Miczkievicz életében. Kiterjesztette eszmei látókörét. Megtudta, hogy Oroszország legjobb fiai éppen annyira gyűlölik az önkényt mint ő maga. Elátkozta azokat, akik kivégezték Rilyejevet és költeményt írt a bányáról, amelyben Besztuzsev együtt sínylődött a lengyel hazafiakkal.

Miczkievicz Oroszországban számos dalt írt. Itt írta meg »Krimi szonettek« című dalciklusát és itt fejezte be »Wallenrod Konrád« című elbeszélő költeményét, amelyet abban az időben a romantikus költészet legjobb művének tartottak. Ennek a költeménynek alaptémája szintén a litván nép feneketlen gyűlölete a német hódítókkal szemben. Egy történelmi motívum szabad feldolgozásában a költő megrajzolta Wallenrod Konrád alakját, aki gyermekkorában német fogságba kerül és itt nevelkedik fel titokban tartva származását. A döntő pillanatban az ellenséggel szemben érzett gyűlölettől indítva Wallenrod Konrád a haza megmentése érdekében elárulja a német elnyomókat. A költemény nagy sikert aratott nem csak Lengyelországban, hanem egész Európában.

Oroszországot 1829-ben elhagyva, Miczkievicz egész életét — egy rövid időt kivéve — hazájától távol töltötte. 1831-ben, amikor a lengyelországi felkelés híre érkezett hozzá, visszatért Lengyelországba. Augusztusban érkezett hazájába és szeptemberben a felkelés vége felé közeledett — a vereség nyilvánvalóvá vált. A lengyelek közötti egyetlenkedés súlyosan hatott rá, de különösen az a felfedezése, hogy a felkelés vezetői nem a népre, hanem a megbontott egységű lengyel nemességre támaszkodtak. Élete hátralevő részét Miczkievicz Németországban, Olaszországban és Franciaországban töltötte. Münchenben kiadta egyik főművét, amelyben leleplezte a cári zsarnokság módszereit és eszközeit. 1834-ben befejezte »Pan Tadeus« című mély hazaszeregettel telített művét. A költő ebben a művében a legnagyobb hitelességgel festette meg a nemesi Lengyelország képét a XIX. században. A költeményben kifejezésre jutott a költő mély szeretete népe és általában minden ember iránt és a lengyel nyelv szépsége és gazdagsága. Ez a mű, amely korának hű képét adja, a lengyel költészet klasszikus művévé vált és soha nem veszti el értékét.

1840-ben Miczkievicz a párisi egyetemen előadásokat tartott a szláv népek irodalmáról, többek között a szerb népköltészetéről is. A szerb népdalok és költemények iránti érdeklődését még oroszországi tartózkodása idején Puskin keltette fel. Párisban beszerezte Vuk Karadzsis népdalgyűjteményét, szótárát és a szerb népdalok német fordítását. Miczkievicz a legnagyobb lelkesedéssel beszélt a szerb népdalokról. »Semmi sem kedvesebb ezeknek a daloknak a stílusánál«. »ez a legnagyobb tökéletesség, amelyre a szláv stílus emelkedhet« — mondotta előadásában a szerb népdalokról. Miczkievicz jelentős támogatást adott Vuk Karadzsisnak is a szerb népnyelv megteremtéséért vívott harcában. Ezek az előadások, ha tudományosan nem is voltak kellően megalapozottak, jelentősen hozzájárultak ahhoz, hogy a nyugat megismerkedett a szláv népek kulturális eredményeivel. Miczkievicz egyes költeményeinek első szerbnyelvű fordítása még a költő életében megjelent.

Miczkievicz munkássága a nagy társadalmi mozgalmak keretében bonyolódott le. Erőteljes hatást gyakorolt rá a francia forradalom és az 1848 évi forradalmak. Mindez irodalmi munkásságában is erősen kifejezésre jutott. Műveiből forradalmiság, demokratizmus, humanizmus

árad, népe és minden más nép iránt érzett szeretete, egyszóval a nagy felszabadító eszmék szelleme. Nem kerültek el a kor ellentmondásai sem, elsősorban a miszticizmus. Miczkievicz bolyongott szenvedélyesen keresve az igazi utat, de mindig megmaradt a szabadság költőjének. A szabadság zarándokaként halt meg 1855-ben útban hazája felé, Konstantinápolyban, ahol harcot akart szervezni az orosz cárizmus ellen.

Párisban Miczkievicznek szobra áll, amely hatalmas alapzaton mint utast ábrázolja a nagy költőt, amint extázisban a cél felé mutat — a cél, amelyet szeme lát a szabadság. Az elmúlt háborúban Lengyelországban a fasiszta barbárok lerombolták szobrait, de nagy művét nem tudták lerombolni. Miczkievics gondolatainak bőséges gyümölcsét örökségül hagyta a lengyel nép új nemzedékének. Ez megszabadulva a fasiszmus zsarnokságától kiépíti országát és tovább fejleszti kulturáját, amelynek első lapjain nagy költőjének neve ragyog.

B. K.

S Z E M L E

TOLSZTOJ UTÓDAI TOLSZTOJ NEVÉNEK IMPERIA- LISTA FELHASZNÁLÁSA ELLEN

Az amerikai imperializmus képviselőinek számos arra irányuló kísérletei között, hogy népellenes és kultúraellenes törekvéseiket a világirodalom nagy neveihez fűzzék, az egyik legjellemzőbb az utóbbi időben az úgynevezett »Tolsztoj-alap« létesítése Amerikában, mely alap köré egyes fasiszta háborús bűnösök, imperialista ügynökök és fehérgárdisták tömörülnek. Tolsztoj Leó leányával, Alekszandrával együtt, aki elárulta hazáját és apja nagy nevét.

Tolsztoj Leó unokái és dédunokái levelet intéztek a Pravda szerkesztőségéhez, melyben szembeszállnak az amerikai politikai gangszterek azon kísérleteivel, hogy Tolsztoj Leó nagy nevével leplezzék sötét gaztetteiket:

»Undorító — mondja a levél — Alekszandra Tolsztojnak az a próbálkozása, hogy Tolsztoj nevét azoknak az érdekében használja fel, akik ellen Tolsztoj szenvedélyesen és kiemléstlenül lépett fel... Az, kinek számára Tolsztoj kedves, nem gyűlölheti saját népét, nem árulhatja el saját hazáját. Országunkban az egész szovjet nép őrzi Tolsztoj örökségét.

A szovjet uralom éveiben hazánkban Tolsztoj műveinek 17,558.000 példányát adták el orosz nyelven és a Szovjetunió 59 olyan népének

nyelvén, melyek egy része a forradalomig nem is volt írástudó. Ugyanakkor kiadásra kerül Tolsztoj műveinek 96 kötetnyi első teljes akadémiai kiadása. Ez a kiadás a szovjet kormány különleges felügyelete mellett készül. A kiadványt Tolsztoj kéziratai szerint nyomják s ezeken számos kimagasló tudós dolgozik.

Tolsztojnak a Szovjetunióban öt muzeumot nyitottak. E muzeumokban 1.000.000 különféle tárgyat őriznek, melyek a nagy orosz író életéhez és alkotásához fűződnek: kéziratait, könyveit, festményeit, műveinek képanyagát, a Tolsztoj és családjának tulajdonában volt eredeti tárgyakat.

A szovjet kormány külön határozata szerint ezek a muzeumok a Szovjetunió Tudományos Akadémiájának irányítása alatt működnek és ezekben mélyreható tudományos munka folyik. Tanulmányozzák az író alkotásait és életrajzát, őrzik és gyűjtik mindazt, ami Tolsztojhoz fűződik.

Moszkvában két Tolsztoj-muzeum van. Az egyik a Tolsztoj-otthon a villaépülettel, melléképületekkel és nagy kerttel. Itt élt Tolsztoj 12 éven keresztül és körülbelül 90 művet írt. Mindazt, ami az íróé és családjáé volt, az otthonban érintetlenül őrzik. Lenin személyesen látogatta ezt az otthont és gondoskodott arról, hogy nemzeti muzeumot létesítsenek belőle, amelyben mindent úgy megőriznek, ahogyan az Tolsztoj élete alatt volt.

Tolsztoj központi muzeuma egy másik épületben nyert elhelyezést: a muzeum tárgyak Tolsztoj életének és alkotásának fejlődési szakaszait mutatják. Ezt a muzeumot a fasiszta rombolás erősen megrongálta, de a szovjet állam 1943-ban, már a háboru befejezése előtt újjáépítette.

Jaszna Polyanát, amely német megszállás alatt volt és súlyosan megrongálódott, szintén újjáépítették. Jaszna Polyanán mindkét muzeumot megnyitották: a ház, amelyben Tolsztoj élt, s amelyet a német fasiszták félig felégettek, most ismét visszanyerte régi alakját, — olyan, mint amilyen Tolsztoj életének utolsó éveiben volt.

Tolsztoj ötödik muzeuma Asztovo vasútállomáson van. Ott érintetlenül áll az a szoba, amelyben Tolsztoj meghalt. Az állomásfőnök egész lakóházát Tolsztoj irodalmi muzeumává változtatták.

Az emberek tízezrei a Szovjetunió minden vidékéről naponta látogatják Tolsztoj muzeumait, a szovjet emberek e szent helyeit.

A levél végül hevesen tiltakozik az amerikai imperialisták és ügynökeik ellen, akik Tolsztoj Leó nevét amerikai gangszterek, fasiszták, gyilkosok nevéhez akarják fűzni, azok nevéhez, akik négereket lincselnek, elfojtják a demokráciát, akik ellenségei a szabadságszerető népeknek.

V. GL.

HID

K Ö N Y V E K

Kapható kiadványok:

<i>Lenin I. V.</i> : Az államról (II. kiadás)	Ára	4.—	Dinár
<i>Iljin</i> : Új világ teremtése	"	28.—	"
<i>Gorkij Ma im</i> : Így tanultam én (II. kiadás)	"	5.—	"
Szabadságdalok (II. kiadás)	"	25.—	"
<i>Weigand József</i> : Felnőtt ABC	"	15.—	"

JUGOSZLÁVIAI MAGYAR ÍRÓK

<i>Markovics János</i> : Lázadás (elbeszélő költemény)	Ára	14.—	Dinár
<i>Laták István</i> : Viharos idők vetése (versek)	"	27.—	"
<i>Sinkó Ervin</i> : A vasút (riport az ifjusági vasútvonalról)	"	20.—	"
<i>Majtényi Mihály</i> : Májusfa	"	32.50	"
<i>Gajdos Tibor</i> : Tűz a hegyek között	"	65.—	"
<i>Markovics János</i> : A munka asszonya	"	30.—	"

KORUNK KÉRDÉSEI

<i>Tunc-Pi-Vu</i> : Mi történt Kinában?	Ára	9.—	Dinár
<i>Fominov</i> : A nemzetiségi kérdés megoldása a Szovjet Unióban	"	5.—	"
<i>Kordely</i> : Jegyzetek a nemzetközi fejlemények egyes kérdéseire	"	6.50	"
<i>Lemin</i> : A tőkésrendszer két válsága	"	7.—	"
<i>Lemin</i> : Az USA jelenlegi külpolitikája — Anglia háború utáni külpolitikája	"	6.—	"
<i>Jeruzsálomszki</i> : Az angol-francia diplomácia hagyományai és a német kérdés	"	13.50	"
Történelemhamisítók (A szovjet Tájékoztató Iroda történelmi felvilágosítása)	"		

ÉLET ÉS TUDOMÁNY

<i>Bogorov</i> : Élet a víz alatt	Ára	8.	Dinár
<i>Nikolyszki-Jakovlyev</i> : Így tanultak az emberek beszélni	"	9.50	"
<i>Keller</i> : Emberek, akik megváltoztatják a növények természetét	"	10.—	"
<i>Zavadovszki</i> : Vitaminok és hormonok	"	9.—	"
<i>Oparin</i> : Az élet keletkezése a földön	"	4.50	"

SZINPADUNK

<i>Móricz Zsigmond</i> : A gulyás	Nem pihen a kalapács	Ára	6 —	Dinár
<i>Csopics</i> : Pionirok	"	7.—	"	
<i>Berthold Brecht</i> : Carrarné puskái	"	7.—	"	
<i>Szuholdolszki</i> : Zöld ág	"	6.50	"	
<i>Katajev</i> : Tévedések napja	"	16.50	"	
<i>Kocsics</i> : Borz a bíró előtt— <i>Nusics</i> : Analfabéta	"	12.—	"	

HID

K Ö N Y V E K

Kapható kiadványok:

Lenin I. V.: A szakszervezetek szerepe és feladatai az
új gazdasági politika (Nep) időszakában . . . Ára 5 — Dinár

GYERMEKIRODALOM

Szucsevics: Hübele ország — *Bolotin*: A képzelt beteg Ára 8.50 Dinár

Csopics: Partizán mesék (II. kiadás) . . . „ 27 — „

Nazor: Grujo, a kis pionir . . . „ 9. — „

TERVGAZDÁLKODÁSUNK ÚTJÁN

Kidrics: Az államosításról Ára 6. — Dinár

Kidrics: Közgazdaságunk jellege „ 6. — „

Kardely: Mezőgazdasági szövetkezetek a tervgazdaság-
ban „ 12.50 „

SZÓTÁRAK

Szerb—Magyar Ára 35. — Dinár

Magyar—Szerb „ 35. — „

A HID BEKÖTÖTT ÉVFOLYAMAI

1947 (XI. évfolyam) Ára 150. — Dinár

1948 (XII. évfolyam) „ 150. — „

Megrendelhetők: a **HID** kiadóhivatalában

S Z U B O T I C A

Engels utca 9.

Telefon szám 414.